

Monitoring landelijke afspraak mobiele telefoons en andere devices in de klas

Tussenrapport nulmeting

ILLA CARRIÓN BRAAKMAN
JELMER HAANSTRA

ALEXANDER KREPEL
SJERP VAN DER PLOEG

MEREL DE WIT
JANNE DE ROODE MAREN VAN DE VRIE

CIP-gegevens KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK, DEN HAAG

Carrion Braakman, I., Krepel, A., & Wit, M. de. Amsterdam: Kohnstamm Instituut.
Haanstra, J., Ploeg, S. van der, Roode, J. de, & Vrie, M. van de. Utrecht: Oberon.
Monitoring landelijke afspraak mobiele telefoons en andere devices in de klas
Tussenrapport nulmeting
Amstelveen: Kohnstamm Instituut.
(Rapport 1133, projectnummer 40927)

ISBN 978-94-6321-196-3

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, or otherwise, without the prior written permission of the publisher.

Uitgave en verspreiding:
Kohnstamm Instituut
Keizer Karelplein 1, Postbus 94208, 1090 GE Amsterdam
Tel.: 020-214 1400
www.kohnstamminstituut.nl
© Copyright Kohnstamm Instituut, 2024

Inhoudsopgave

1	Inleiding	1
1.1	Aanleiding	1
1.2	Context	2
1.3	Onderzoeksvragen	4
1.4	Leeswijzer	5
2	Plan van aanpak	6
2.1	Vragenlijst voor scholen	6
2.2	Focusgroepen	8
2.3	Klankbordgroep	9
3	Het huidig beleid rond mobieltjes en andere devices in het voortgezet onderwijs	10
3.1	Respons vragenlijst	10
3.2	Deelname focusgroepen	10
3.3	Resultaten uit de vragenlijst en focusgroepen	11
3.4	Conclusie	24
4	Het huidig beleid rond mobieltjes en andere devices in het basisonderwijs	26
4.1	Respons vragenlijst	26
4.2	Deelname focusgroepen	26
4.3	Bevindingen vragenlijst en focusgroepen	26
4.4	Conclusie	39
5	Het huidig beleid rond mobieltjes en andere devices in het gespecialiseerd onderwijs	40
5.1	Respons vragenlijst	40
5.2	Deelname focusgroepen	41
5.3	Bevindingen vragenlijst en focusgroepen	41
5.4	Conclusie	55
	Literatuur	57
	Bijlagen	59
	Bijlage 1: Vragenlijst	59
	Bijlage 2: Vergelijking steekproef en de landelijke verdeling van schoolvestigingen	63
	Bijlage 3: Beleid in het GO, gesplitst op onderwijssoort	66

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

“Mobiele telefoons en andere devices zijn niet toegestaan in de klas, tenzij ze educatief worden gebruikt tijdens de les.”

Deze landelijke afspraak werd voor het onderwijs opgesteld om mogelijke negatieve effecten van het gebruik van mobiele telefoons en andere devices in de klas tegen te gaan en de positieve effecten van educatief gebruik in stand te houden. Deze afspraak is onder leiding van OCW gemaakt met vertegenwoordigers van docenten, bestuurders, ouders en leerlingen. In opdracht van het ministerie van OCW evalueren wij in dit onderzoek de werking van de landelijke afspraak en monitoren we de situatie met betrekking tot mobiele telefoons en andere devices in de klas in het voortgezet onderwijs (VO), basisonderwijs (BO) en gespecialiseerd onderwijs (GO). In dit startrapport presenteren we de stand van zaken omtrent het mobielbeleid op scholen binnen Nederland voorafgaand aan de inwerkingtreding van de landelijke afspraak.

1.1.1 Inhoud van de landelijke afspraak

Het uitgangspunt van de landelijke afspraak is ‘nee, tenzij’. Geen mobiele telefoons en andere devices in de klas tenzij deze educatief worden gebruikt. Daarnaast is maatwerk mogelijk voor leerlingen die, bijvoorbeeld om medische redenen, afhankelijk zijn van hun mobiele telefoon en deze in de klas bij zich moeten houden. De afspraak geldt voor het gebruik van devices in de klas; scholen kunnen daarnaast zelf beslissen om devices in de hele school te verbieden.

Onder educatief gebruik wordt het gebruik van mobieltje en andere devices verstaan dat noodzakelijk is voor de in de die les beoogde leerdoelen. Hierbij is het van belang om in het achterhoofd te houden dat in de praktijk mobiele telefoons op school hiernaast ook nog veelal worden gebruikt voor meer praktische doeleinden, zoals als beveiligingsmaatregel om in te loggen (twee-factorauthenticatie), het gebruik van elektronische leeromgevingen waarin lesmateriaal en roosters zijn weergegeven, of om kluisjes op school te openen.

De afspraak betreft (vooralsnog) geen (wettelijk) verbod. Scholen worden echter nadrukkelijk opgeroepen om de landelijke afspraak over te nemen en hierop beleid te maken, met input van leraren, leerlingen en hun ouders.

1.1.2 Implementatieproces

De landelijke afspraak werd eerder voor het VO bekend gemaakt¹ dan voor het BO en GO² en ging tevens eerder van kracht. Op 1 januari 2024 is de landelijke afspraak in het VO ingegaan. De landelijke afspraak gaat voor het BO en GO in vanaf schooljaar 2024/2025. Het ministerie heeft aangegeven de implementatie te willen ondersteunen, bijvoorbeeld in de vorm van advies op het gebied van ICT of veranderkunde, en overheidscommunicatie naar ouders, leerlingen, leraren en handreikingen. Zo heeft de VO-raad op diens site een beknopt stappenplan en een Q&A gepubliceerd ter ondersteuning van scholen.³ Kennisnet heeft daarnaast als voorzet een handreiking inclusief stappenplan en overige informatie gepubliceerd en geactualiseerd.⁴ Dit stappenplan kan scholen helpen bij het formuleren van beleid op dit thema. Hierbij wordt benadrukt dat schoolbeleid voor mobieltjes idealiter onderdeel is van een breder beleid en onderwijsvisie van de school (Kennisnet 2017; Saab, 2023); er is hierdoor geen *one size fits all*-beleid voor scholen en scholen zullen dus verschillen in de vormgeving van het telefoonbeleid. Het is daarom van belang om in kaart te brengen hoe het beleids- en implementatieproces bij verschillende scholen verloopt en wat hun precieze invulling is van dit beleid.

1.2 Context

Recent onderzoek laat zien dat vrijwel alle jongeren dagelijks online zijn (CBS, 2020). De meeste jongeren (99%) gebruiken hiervoor hun mobiele telefoon en 96% maakt tevens gebruik van een laptop. Gebruik van devices in de les heeft mogelijk negatieve effecten op leerprestaties (Kates & Coryn, 2018; Kennisronde, 2023a), met name voor leerlingen die al lagere schoolprestaties hebben (Beland & Murphy, 2016). Het gebruik van mobiele telefoons in de klas kan daarnaast schadelijk zijn voor het welbevinden van de leerling of de leraar-leerling relatie (Gao et al., 2014). Een mogelijke verklaring voor de effecten op leerprestaties is dat leerlingen tijdens de les afgeleid raken door wat er op hun scherm gebeurt en daardoor zich daardoor minder goed concentreren (Beneito & Vicente Chirivella, 2022).

Concentratie is cruciaal voor leren. Leren is het product van het verwerken van informatieve prikkels (Kirschner, 2023). Om een prikkel te verwerken, moet er echter wel aandacht aan worden gegeven. Als leerlingen in de klas alleen letten op hun mobiele telefoon en niet op de leerstof, wordt de prikkel niet waargenomen of verwerkt. Doordat de zelfregulatie van jongeren nog in ontwikkeling is (Casey & Claudle, 2013), zijn zij vaak niet in staat om weerstand te bieden aan afleidende prikkels van bijvoorbeeld mobiele telefoons. Uit Nederlands onderzoek blijkt inderdaad dat jongeren zich meer afgeleid voelen naarmate ze meer op hun mobiele telefoon zitten (Siebers, Beyens, & Valkenburg, 2024). Bijna 40% van de Nederlandse jongeren geeft bovendien aan met regelmaat minder tijd te besteden aan huiswerk of het leren voor schooltoetsen doordat zij op hun mobiele telefoon bezig zijn (Boer et al., 2022).

¹ <https://www.rijksoverheid.nl/binaries/rijksoverheid/documenten/kamerstukken/2023/07/04/landelijke-afspraken-mobiele-telefoons-in-de-klas/landelijke-afspraken-mobiele-telefoons-in-de-klas.pdf>

² <https://open.overheid.nl/documenten/dpc-40afd317f1a283aa8bb7f8fdeddb9fa52ca29439/pdf>

³ <https://www.vo-raad.nl/artikelen/q-a-richtlijn-smartphones-in-de-klas>

⁴ <https://www.kennisnet.nl/beleid-en-organisatie/smartphonebeleid-op-school-deze-stappen-helpen-je-op-weg/>

1.2.1 Effecten van een verbod op mobiele telefoons

Vanwege de mogelijk negatieve effecten van mobiele telefoons op leerprestaties is er in verschillende landen onderzoek gedaan naar het effect van een verbod op zowel het *gebruik* als *bezit* van mobiele telefoons op school. Enkele Engelse en Spaanse studies naar leerlingen in het voortgezet onderwijs wijzen erop dat een verbod op *bezit* van mobiele telefoons tijdens schooltijd samenhangt met betere schoolprestaties (Beland & Murphy, 2016; Beneito & Vicente-Chirivella, 2022). Met name bij de lager presterende leerlingen leidde een dergelijk verbod tot verhoogde leerprestaties (Beland & Murphy, 2016). Mogelijk zijn lager presterende leerlingen sneller afgeleid of hebben ze een lagere zelfcontrole (Heckman & Kautz, 2012), waardoor telefoongebruik leidt tot meer afleiding en dus een grotere afname in leerprestaties. Aangezien de hoger presterende leerlingen minder negatieve effecten lijken te ondervinden van telefoongebruik, zou een telefoonverbod positieve effecten kunnen hebben op kansengelijkheid (Beland & Murphy, 2016).

Aan de andere kant vond een Zweedse studie juist geen effect (positief noch negatief) van een algeheel telefoonverbod op leerprestaties (Kessel et al., 2019). Deze studie keek naar een verbod op *gebruik* in plaats van *bezit* van mobiele telefoons op school. In Zweden wordt al langer ingezet op een gestructureerd gebruik van mobiele telefoons op school die verweven is met de onderwijscurricula en onderwijsvisie. Dit soort gestructureerd gebruik, waarbij een device gedurende de lestijd zo veel mogelijk voor leertaken gebruikt wordt, lijkt minder gevoelig te zijn voor afleiding (Kennisrotonde 2023b). Het is mogelijk dat het verbieden van dit soort ‘verantwoord’ gebruik dus weinig effectief is.

Naast effecten op leerprestaties is er een mogelijk negatief effect van telefoongebruik op het welbevinden van leerlingen (Kennisrotonde 2023b). Zo werden er in Spanje minder pesterijen geobserveerd na invoering van een telefoonverbod (Beneito & Vicente-Chirivella, 2022). Ook ander onderzoek uit Tsjechië en de Verenigde Staten wijst uit dat een verbod op telefoongebruik in de klas (dan wel de hele school) kan leiden tot directere communicatie tussen leerlingen, minder stress en meer concentratie (Cakirpaloglu et al., 2020; Huey & Giguere, 2022).

1.2.2 Educatief gebruik van mobiele telefoons

Een doordachte inzet van mobiele telefoons in de klas kan ook educatieve doeleinden dienen, mits deze gericht worden toegepast. Uit verschillende overzichtsstudies blijkt dat educatief gebruik van mobiele telefoons in de klas samenhangt met onder meer een hogere motivatie, welbevinden van leerlingen en leerprestaties, in zowel het basis- als voortgezet onderwijs (Wang et al., 2023; Yang & Xiang, 2024). Daarnaast lijkt de kans op afleiding klein wanneer mobiele telefoons en andere devices gestructureerd worden ingezet en ter ondersteuning van het leerproces (Kay & Schellenberg, 2017).

Digitale geletterdheid is tegenwoordig bovendien één van de basisvaardigheden in het Nederlandse onderwijs. Adequaat kunnen omgaan met een mobiele telefoon en andere devices is hier onderdeel van (Pijpers et al., 2021). Leren omgaan met mobiele telefoons en andere devices kan daarmee dus ook een educatief doel op zich zijn, en daarmee een reden om (gericht) telefoons te gebruiken in een les.

1.3 Onderzoeksvragen

Het doel van dit onderzoek is om de werking van de landelijke afspraak over mobiele telefoons in de klas in het funderend onderwijs (BO, VO en GO) te monitoren. In het huidige rapport bespreken wij de resultaten van een nulmeting die is uitgevoerd vóór ingang van de landelijke afspraak. Als onderdeel van de nulmeting beantwoorden wij de volgende onderzoeksvragen, die in twee thema's onderverdeeld zijn:

Kennis van en draagvlak voor afspraken rondom mobiele telefoons in de klas

1. Zijn de scholen op de hoogte van de gemaakte afspraken (zoals beschreven in de brief op 4 juli 2023 naar de Tweede Kamer) over het verbieden van het gebruik van de mobiele telefoon in de klas van af 2024?
2. Ervaren de scholen problemen met het gebruik van de mobiele telefoon op hun school? (denk hierbij aan mogelijke sociale problemen, problemen met concentratievermogen van leerlingen, de mate waarin ervaringen verschillen tussen leerjaren en schooltypen)
3. Verwachten scholen positieve effecten van een mobielverbod? Zo ja, welke?

Beleidsvoorbereiding en implementatie van afspraken rondom mobiele telefoons in de klas

4. Hoeveel scholen, te specificeren naar schoolsoorten/onderwijssoort, hebben het verbod al bij het begin van het schooljaar laten ingaan?
5. Hoe ziet dit beleid eruit (in lijn met landelijk afspraken of een variatie daarop)?
6. Hoe hebben scholen "educatief gebruik" van mobiele telefoons in de klas verder uitgewerkt?
7. Hoe vaak en wanneer gebruiken leerlingen hun mobiele telefoon in de klas? Is er sprake van educatief gebruik? Zo ja, hoe vaak en op welke manier?
8. Hoe vaak en wanneer gebruiken leraren hun mobiele telefoon in de klas? Is er sprake van educatief gebruik? Zo ja, hoe vaak en op welke manier?

Voor de scholen die het verbod al hebben laten ingaan:

9. Hoe is het proces bij de beleidsvorming verlopen? Wat waren succesfactoren en obstakels?
10. Hoe lang is de school bezig geweest met de beleidsvorming?
11. Hoe zijn leraren, ouders en leerlingen betrokken bij de beleidsvorming?
12. Hoe wordt er gedifferentieerd in de uitwerking van het beleid?
13. Hoe is de implementatie verlopen? Wat waren succesfactoren en obstakels?
14. Zijn er problemen met het handhaven van het verbod?
15. Hoe vaak wordt gebruik gemaakt van de regel dat de mobieltjes bij uitzondering gebruikt mogen worden? Wie beslist over deze uitzonderingen?
16. Is een verbod ook van toepassing op andere devices zoals laptops en smartwatches?

Voor de scholen die het verbod nog niet hebben laten ingaan:

17. Zijn de scholen al begonnen met voorbereiding van de regeling op het verbod?
18. Hoe zijn leraren, ouders en leerlingen betrokken bij de beleidsvorming?
19. Tegen welke problemen lopen de scholen aan bij de beleidsvorming?
20. Ervaren scholen de ondersteuning als voldoende? Welke ondersteuning en hulpbronnen hebben scholen nodig om effectief beleid te kunnen opstellen?

21. Hoe worden uitzonderingen voor leerlingen die afhankelijk zijn van het mobieltje geregeld? Wie beslist daarover?
22. Waarom hebben de scholen het mobielbeleid nog niet laten ingaan?
23. Wanneer zijn de scholen van plan het mobielbeleid in te laten gaan, wat is de beoogde invoerdatum?
24. Tegen welke problemen lopen de scholen aan bij de implementatie?
25. Welke ondersteuning en hulpbronnen hebben scholen nodig om effectief beleid te kunnen implementeren?
26. Wanneer plant de school het verbod in te laten gaan?

In de eenmeting zullen wij daarnaast de ervaringen en meningen van scholen over het instrument van breed gedragen afspraken rondom mobiele telefoons in de klas in kaart brengen, nádat de landelijke afspraak in werking is getreden.

1.4 Leeswijzer

Dit rapport is opgedeeld in 5 hoofdstukken. In dit eerste hoofdstuk lichtten we de landelijke afspraak toe rondom het gebruik van mobiele telefoons en andere devices in de klas, en bespreken we de onderzoeksvragen. In het tweede hoofdstuk bespreken we het plan van aanpak. We kijken binnen dit onderzoek apart naar het voortgezet onderwijs, basisonderwijs en het gespecialiseerd onderwijs. De bevindingen voor deze sectoren bespreken we in hoofdstuk 3 tot en met 5. Hierbij bespreken we eerst het voortgezet onderwijs, aangezien de landelijke afspraak in deze sector als eerste van kracht gang. In de bijlages delen we de volledige vragenlijst en interviewleidraden, trekken wij een vergelijking tussen onze steekproef en de landelijke verdeling van schoolvestigingen en splitsen wij bevindingen uit op onderwijssoort.

2 Plan van aanpak

Deze monitor richt zich op de werking van de landelijke afspraak over mobiele telefoons (en andere devices) en de situatie met betrekking tot mobiele telefoons in de klas, in het voortgezet onderwijs, basisonderwijs en speciaal onderwijs. De werking wordt in kaart gebracht door per sector een nulmeting uit te voeren over het beleid vóór ingang van de landelijke afspraak, gevolgd door een eenmeting die een ongeveer een half schooljaar ná ingang van de landelijke afspraak wordt uitgevoerd.

In dit rapport beperken wij ons tot de bevindingen uit een nulmeting waarin de focus ligt op het inventariseren en verkennen van de stand van zaken vóóordat de landelijke afspraak over mobiele telefoons en andere devices in de klas inging.

De eenmeting zal voor het VO uitgevoerd worden in het najaar van 2024 en voor het BO en GO in het voorjaar van 2025. De focus van de eenmeting ligt op het schetsen van een breed landelijk representatief beeld rondom de stand van zaken van afspraken over mobiele telefoons en andere devices in de klas.

Om de onderzoeksvragen te beantwoorden, hebben we gebruik gemaakt van een combinatie van twee verschillende onderzoeksmethoden: een digitale vragenlijst en focusgroepen. Deze combinatie maakt het mogelijk om een representatief beeld te geven van de stand van zaken op basis van de ingevulde vragenlijsten, en deze antwoorden verder uit te diepen met context en achtergrondinformatie die is opgehaald uit de focusgroepen.

2.1 Vragenlijst voor scholen

2.1.1 Constructie vragenlijst

De vragenlijst was bestemd voor schoolleiders of andere personen die verantwoordelijk zijn voor het schoolbeleid rond gebruik van mobiele telefoons op de school. In de vragenlijst werd gevraagd naar de kennis en draagvlak van scholen met betrekking tot de landelijke afspraak, het huidige en toekomstige beleid van scholen rondom mobiele telefoons en andere devices, de implementatie van dit beleid, en naar verwachte opbrengsten van de landelijke afspraak. Aangezien veel scholen hun beleid al hebben aangepast na aankondiging van de landelijke afspraak (maar voordat het officieel in zou gaan)⁵, hebben

⁵ <https://nos.nl/artikel/2487882-middelbare-scholen-wachten-kabinetsadvies-niet-af-en-weren-telefoon-uit-de-klas>

wij ook gevraagd naar het beleid in het schooljaar voordat de landelijke afspraak werd aangekondigd.

Om de invultijd zoveel mogelijk te beperken, bestond de vragenlijst met name uit gesloten vragen. Bij enkele vragen konden respondenten echter hun antwoord verder toelichten. Wij spraken binnen de vragenlijst met name over 'mobiele telefoons'. Aan respondenten is duidelijk gemaakt dat wij hiermee ook refereren naar overige devices, zoals tablets en smartwatches.

De vragenlijst werd eerder binnen het VO uitgezet dan binnen het BO en GO. De vragenlijsten zijn grotendeels identiek (zie Bijlage 1). De vragenlijst voor het BO en GO is aangescherpt op basis van de uitkomsten van de vragenlijst voor het VO en aanvullende vragen die relevant zijn voor specifiek de sector BO/GO.

2.1.2 Uitzetten vragenlijst

Om voor het BO bevragingstlast te beperken is een steekproef getrokken van 1500 van de in totaal 6163 basisschoolvestigingen in Nederland. Hiervoor is een steekproef getrokken op basis van achterstandsscores, in deze steekproef zijn scholen met een lagere of hogere achterstandsscore evenredig gerepresenteerd⁶. Om betekenisvolle uitspraken te kunnen doen over het VO en GO, was het noodzakelijk om alle vestigingen binnen deze twee sectoren te benaderen.

De vragenlijst is uitgezet voordat de landelijke afspraak inging. De vragenlijst voor het VO stond open van 1 tot en met 31 december 2023. De vragenlijst voor het BO en het GO stond open van 5 maart tot en met 26 april 2024. De vragenlijst werd uitgezet door DESAN Research Solutions. Hiervoor zijn de schoolvestigingen zijn per brief benaderd. In elke brief stond een unieke QR-code die de respondent toegang gaf tot de digitale vragenlijst. Om de respons te verhogen, zijn schoolvestigingen die de vragenlijst nog niet hadden ingevuld bovendien gebeld en is bij een deel van de respondenten de link naar de vragenlijst per email gedeeld of is de vragenlijst telefonisch afgenomen.

2.1.3 Analyse vragenlijst

We hebben de data van de vragenlijst middels beschrijvende statistieken geanalyseerd. De resultaten worden apart beschreven voor het VO, BO en GO. Binnen deze sectoren hebben we onderscheid gemaakt tussen de verschillende onderwijssoorten op basis van relevante uitkomsten. Zo hebben we binnen het GO de data uitgesplitst tussen sbo, so, vso en (v)so (scholen die so én vso aanbieden). Binnen het VO en BO rapporteren we de bevindingen alleen apart per onderwijssoort als wij significante verschillen vonden tussen onderwijssoorten.

In de vragenlijsten zaten enkele vragen met de optie 'anders, namelijk...'. Bij deze vragen konden respondenten verder toelichten hoe het opgestelde beleid op hun school afweek van

⁶ De steekproef is getrokken door een lijst van alle basisschoolvestigingen te sorteren op achterstandsscore van laag naar hoog. Hierbij is een steekproefinterval gehanteerd van 4, waarbij elke vierde school in de lijst is geselecteerd. Dit zorgt voor een representatieve spreiding van achterstandsscores in de uiteindelijke steekproef.

de landelijke afspraak. Deze open antwoorden hebben wij geanalyseerd en gegroepeerd op inhoud, zodat ze samenvattend kunnen worden beschreven.

2.2 Focusgroepen

Per focusgroep hebben we gestreefd naar een deelnemersaantal van zes tot acht personen. Bij het selecteren van de deelnemers voor de focusgroepen is rekening gehouden met de regionale indeling en de mate van stedelijkheid, om zo een divers mogelijke groep uit te nodigen. Daarnaast is er gestreefd naar een evenwichtige vertegenwoordiging over verschillende provincies. Deelnemers zijn geworven door middel van de enquête uit de nulmeting, waarin zij toestemming hebben gegeven benaderd te worden. Bij de benadering voor de focusgroepen hebben we gevraagd naar een vertegenwoordiger van de vestiging die zicht heeft op de implementatie van het mobielbeleid. Een selectie van deelnemers is via de mail benaderd. De gespreksonderwerpen zijn van tevoren naar de deelnemers gestuurd, waarbij is aangegeven dat voorbereiding niet nodig is. Daarnaast hebben we via de mail aan de deelnemers gevraagd of zij voorafgaand aan de focusgroep hun mobielbeleid konden opsturen, ter voorbereiding op de focusgroep. Tijdens de gesprekken waren steeds minimaal twee onderzoekers aanwezig: een om het gesprek te leiden, de ander om te notuleren.

2.2.1 Voortgezet onderwijs

In de nulmeting hebben we vier online focusgroepen georganiseerd in het voortgezet onderwijs. De eerste drie focusgroepen zijn opgesplitst op basis van onderwijsniveau: 1) praktijkonderwijs, 2) vmbo en 3) havo/vwo. De vierde focusgroep richtte zich op scholen waar, op het moment dat de vragenlijst is ingevuld, nog géén mobielbeleid was opgesteld.

In de enquête hebben 259 respondenten ingestemd met het deelnemen aan een focusgroep over de ervaringen met het mobiele telefoonbeleid. Hieruit hebben we een selectie gemaakt per focusgroep. Van praktijkonderwijs zijn 35 respondenten benaderd, van vmbo 46 respondenten en van havo/vwo 46 respondenten. Voor focusgroep waar het mobiele telefoonbeleid nog niet was opgesteld, konden 8 respondenten benaderd worden.

2.2.2 Basisonderwijs

In de nulmeting hebben we twee online focusgroepen georganiseerd in het basisonderwijs. In de enquête hebben 82 deelnemers ingestemd met het deelnemen aan een focusgroep over de ervaringen met het mobiele telefoonbeleid. Zij zijn allen benaderd voor deelname aan één van de twee focusgroepen.

2.2.3 Gespecialiseerd onderwijs

In de nulmeting hebben we twee online focusgroepen georganiseerd in het gespecialiseerd onderwijs. We hebben de twee focusgroepen in eerste instantie opgedeeld in één focusgroep met het VSO (al dan niet aangeboden in combinatie met so) en één focusgroep met scholen die enkel SO of SBO aanbieden. In de enquête hebben 46 deelnemers uit het VSO en (V)SO en 21 deelnemers uit het SO en SBO ingestemd met het deelnemen aan een focusgroep over de ervaringen met het mobiele telefoonbeleid. Zij zijn allen benaderd voor deelname aan de focusgroep.

2.3 Klankbordgroep

Ter ondersteuning van dit onderzoek is een klankbordgroep opgesteld. De klankbordgroep bestaat uit belangrijke spelers in het veld: de VO-raad, Stichting Platform VMBO's, de Sectorraad Praktijkonderwijs, Ouders & Onderwijs, LAKS, de Aob, CNV Onderwijs, FvOV, PO-Raad, LBVSO, Sectorraad GO, AVS, Siméa, VIVIS en Stem van de vso-leerling. De klankbordgroep is betrokken geweest bij de voorbereiding van de vragenlijst en focusgroepen, en bij het bespreken van de tussentijdse bevindingen van de nulmeting.

3 Het huidig beleid rond mobieltjes en andere devices in het voortgezet onderwijs

Op 1 januari 2024 is de landelijke afspraak rondom het gebruik van mobiele telefoons en andere devices in het voortgezet onderwijs (VO) ingegaan. In dit hoofdstuk delen wij de bevindingen uit de vragenlijst, die onder alle VO-scholen in Nederland is uitgezet, en uit de focusgroepen. De vragenlijst kon worden ingevuld van 1 tot en met 31 december, vlak voordat de landelijke afspraak in het VO van kracht ging. Scholen die in de vragenlijst hebben aangegeven open te staan voor deelname aan de focusgroepen, zijn in februari benaderd met een specifieke datum. Vanwege de korte doorlooptijd sinds de start van dit onderzoek vonden de focusgroepen plaats in de periode van 12 tot 22 maart 2024, vlak ná ingang van de landelijke afspraak.

3.1 Respons vragenlijst

In totaal is de vragenlijst voor de VO-nulmeting op 587 scholen ingevuld (36% respons). De vragenlijst is meestal door directeuren, afdelingsleiders en teamleiders ingevuld en soms door directiesecretarissen en (facilitair) managers.

De scholen die de vragenlijst hebben ingevuld, vormen samen een representatieve afspiegeling van Nederlandse VO-scholen. Dit blijkt uit een vergelijking tussen onze steekproef en de landelijke verdeling van schoolvestigingen op regio, onderwijssoort, stedelijkheid en leerlingenaantal (zie Bijlage 2). Wij rapporteren in dit hoofdstuk alleen de bevindingen per onderwijssoort wanneer wij statisch significante verschillen vonden tussen deze groepen.

3.2 Deelname focusgroepen

Bij de focusgroep met praktijkonderwijs waren 7 deelnemers aanwezig en zowel bij de focusgroep met vmbo als met havo/vwo waren 6 deelnemers aanwezig. Bij de focusgroep met scholen die hadden aangegeven nog geen mobielbeleid te hebben opgesteld, waren drie deelnemers aanwezig. Elke deelnemende school werd vertegenwoordigd door één persoon. Deze deelnemers waren voornamelijk (con)rectors, schoolleiders en afdelingsleiders. In enkele gevallen was er een directielid, locatiecoördinator of een mediacoach aanwezig. De deelnemende scholen kwamen uit alle Nederlandse provincies, behalve Flevoland. Scholen kwamen voornamelijk uit Zuid-Holland, Gelderland en Groningen. De aanwezige scholen hadden voornamelijk een stedelijkheidsscore van 1, wat inhoudt dat ze gelegen zijn in een

grootstedelijke omgeving. Scholen met een stedelijkheidsscore van 4 en 5 (wat inhoudt dat deze scholen zich in niet-stedelijke gebieden bevinden) waren niet aanwezig bij de focusgroepen. Voorafgaand aan de focusgroep hebben we van zes scholen het mobielbeleid op papier ontvangen. Elke focusgroep duurde 1,5 uur.

3.3 Resultaten uit de vragenlijst en focusgroepen

We geven met iconen aan of de bevindingen afkomstig zijn uit:

- de vragenlijst
- de focusgroep

3.3.1 Kennis en draagvlak

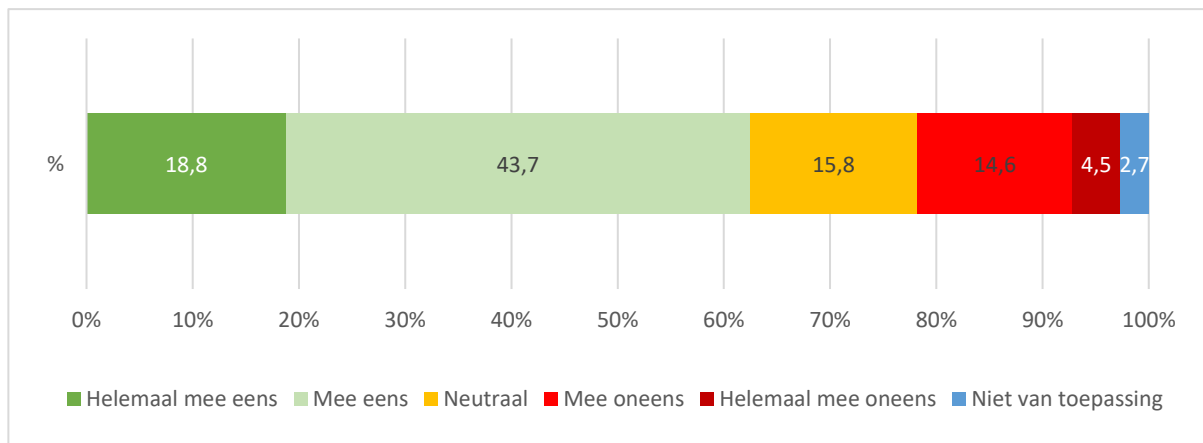
Op nagenoeg alle VO-scholen (99%) is men op de hoogte van de landelijke afspraak rondom mobiele telefoongebruik.

Om te achterhalen of scholen problemen ervaren met het gebruik van mobiele telefoons op hun school, zijn in de vragenlijst twee stellingen aan scholen voorgelegd die ingaan op de mate waarin scholen het niet-educatief gebruik van mobiele telefoons als probleem ervaren en de mate waarin mobiele telefoons een belangrijk onderdeel zijn van hun onderwijspraktijk.

Een meerderheid van de scholen is het eens met de eerste stelling dat het niet-educatief gebruik van mobiele telefoons bij hen een probleem is, namelijk 62,5% (zie figuur 1). Alle 16 respondenten die aangaven dat deze stelling niet voor hen van toepassing is (2,7%), werken op een school waar al beleid is opgesteld (waarvan op 13 scholen conform de landelijke afspraak). De antwoorden op deze stelling verschillen niet tussen scholen die wel of geen beleid (conform de landelijke afspraak) hebben opgesteld.

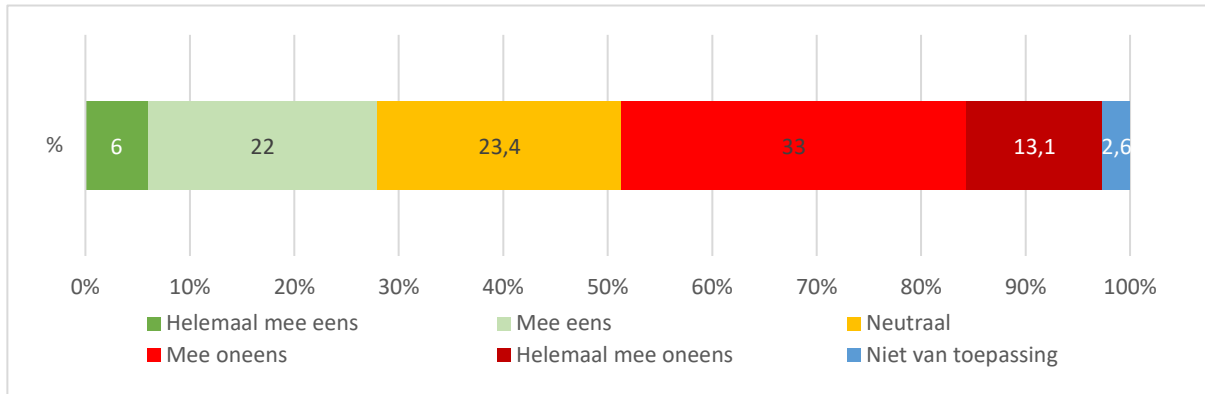
Figuur 1: In hoeverre bent u het eens met de volgende stelling? Het niet-educatief gebruik van mobiele telefoons is een probleem bij ons op school. (n=584)

Op 28% van de scholen is men het er (helemaal) mee eens dat het educatief gebruik van mobiele telefoons een belangrijk onderdeel in hun onderwijspraktijk is (zie figuur 2). De antwoorden op deze stelling verschillen niet tussen scholen die wel of geen beleid (conform

de landelijke afspraak) hebben opgesteld en ook niet tussen scholen die verschillen in mate van stedelijkheid. In het pro en op de havo is het educatief gebruik van mobiele telefoons significant minder belangrijk voor de onderwijspraktijk dan op het vmbo en op scholen waar zowel vmbo als pro, havo en vwo wordt aangeboden.

Figuur 2: In hoeverre bent u het eens met de volgende stelling? Het educatief gebruik van mobiele telefoons is een belangrijk onderdeel in onze onderwijspraktijk. (n=582)

Ter afsluiting van de vragenlijst konden scholen overige opmerkingen kwijt. Acht respondenten benadrukten dat zij positief zijn over de landelijke afspraak. Ze ervaren bijvoorbeeld steun nu er een landelijk signaal is afgegeven of ervaren het als een goede stok achter de deur. Minder dan 10% van de respondenten (n = 54) plaatsten echter kritische kanttekeningen bij de landelijke afspraak. Ze noemden onder andere dat de landelijke afspraak zowel inhoudelijk als qua regelgeving strenger opgezet kan worden, dat de afspraak duidelijker kan worden geformuleerd en gecommuniceerd, dat het handhaven van deze afspraak lastig wordt (zowel landelijk als binnen de school), en dat een landelijke afspraak niet nodig was geweest.

Tijdens de focusgroepen hebben we de deelnemers gevraagd hoe zij het niet-educatief gebruik van mobiele telefoons vóór het intreden van het huidige mobilbeleid hebben ervaren. Het mobielgebruik veroorzaakte verschillende problemen op de scholen. Enerzijds veroorzaakte de mobiele telefoons overlast in de klas tijdens de les. Beltonen en trillingen verstoorden de les. Daarnaast zaten leerlingen regelmatig stiekem op hun telefoon tijdens de les en dit zorgde voor afleiding van het werk of de les. Anderzijds leidde het mobielgebruik tot problemen tijdens pauzes en tussenuren, op de gang of in de kantine. Verschillende deelnemers gaven aan dat de aanwezigheid van mobiele telefoons tijdens pauzes een negatief effect had op de sociale interactie tussen leerlingen. Veel leerlingen besteedden hun pauzes aan het gebruik van hun telefoon en hadden daardoor weinig onderlinge fysieke communicatie. Daarnaast was het gebruik van mobiele telefoons schadelijk voor de sociale veiligheid op school. Op scholen kwamen namelijk verschillende incidenten voor waarbij leerlingen foto's en video's van elkaar en hun leraren maakten, en deze vervolgens op sociale media deelden. Er was dus sprake van online pestgedrag, ook tijdens schooltijd.

Ook bleek dat de mobiele telefoons voor leerlingen geen belangrijk onderdeel zijn van de onderwijspraktijk. Scholen maken meer educatief gebruik van andere devices zoals laptops, tablets en Chromebooks. Voorbeelden waar mobieltjes wel educatief gebruikt worden door

leerlingen zijn het gebruiken van apps bij wiskunde en het maken en monteren van een video. Mobiele telefoons worden ook door leraren en leerlingen voor praktische zaken gebruikt, zoals het bekijken van het rooster en het openmaken van kluisjes.

Draagvlak landelijke afspraak

In de focusgroepen hebben we aan de deelnemers gevraagd of zij zich kunnen vinden in de landelijke afspraak over mobiele telefoons in de klas. De deelnemers hebben verschillende meningen over de rol die de overheid heeft aangenomen door het instellen van de landelijke afspraak. Enerzijds benoemden de deelnemers positieve kanten aan de landelijke afspraak. Zo waren de scholen tevreden over de ruimte die zij binnen de landelijke afspraak hebben gekregen om het mobielbeleid passend voor de school vorm te geven. Voor meerdere scholen is de landelijke afspraak een stok achter de deur geweest om mobielbeleid op te stellen of aan te scherpen. Daarnaast geven de deelnemers aan dat de gemaakte afspraken met de overheid helpend is geweest in de verantwoording naar ouders, leerlingen en personeel toe. Dit heeft scholen geholpen om door te pakken op het verbieden van de mobiele telefoons in de klas, en in sommige gevallen gedurende de gehele schooldag (het “thuis of in de kluis” principe). Zo had één school al een telefoonverbod geïmplementeerd voorafgaand aan de afspraken met de overheid. Zij merkten dat de weerstand tegen dit verbod afnam toen de afspraak werd gepubliceerd, omdat ouders en kinderen toen te horen kregen dat dit beleid ook op andere scholen zou gaan gelden.

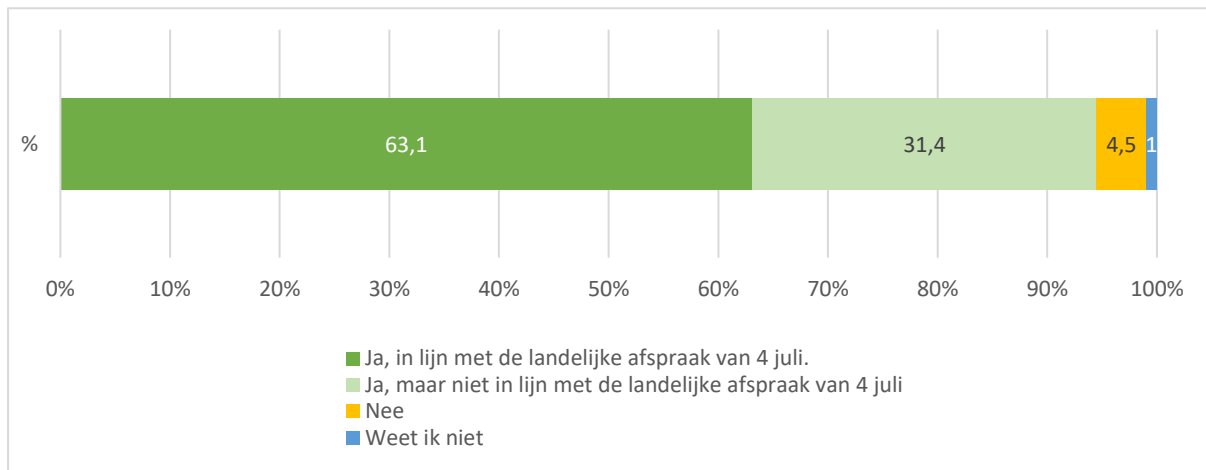
Anderzijds zijn deelnemers op verschillende vlakken kritisch over de gemaakte landelijke afspraken. Deelnemers uitten bezorgdheid over de praktijk waarbij het ministerie van OCW invloed uitoefent op de onderwijsvoering door middel van het maken van afspraken. Zij delen de mening dat het niet de taak is van de overheid om telefoongebruik te voorkomen op de scholen: *“Het is onze verantwoordelijkheid om te bepalen wat er nodig is voor goede scholing, en niet die van de overheid”*. Zij vinden dat zij zelf in staat zijn om het mobielprobleem op te lossen, mocht daar sprake van zijn op hun school. Ook vragen deelnemers zich af waar de grens dan gaat liggen: *“Waar kan de overheid invloed op uitoefenen, en waar niet? Deze grens is onduidelijk.”* Een ander deel van de deelnemers gaf aan dat zij juist vinden dat de overheid nog ‘strenger’ mag en duidelijker had mogen optreden naar de scholen toe. Zo geven zij bijvoorbeeld aan dat wat hen betreft ook educatief gebruik van mobiele telefoons verboden had mogen worden. Een ander kritisch punt dat in twee focusgroepen ter sprake is gekomen, is de mening van de deelnemers dat de landelijke afspraak tot verwarring heeft geleid voor de scholen. In de afspraak staat vermeld dat de scholen zelf hun regels mogen bepalen. Daarentegen sprak de media volgens hen over een totaalverbod van mobiele telefoons op school. Dit gaf leerlingen, ouders en ook personeel een misleidend beeld van wat het mobielbeleid op een school moet betekenen.

3.3.2 Beleid en ervaringen voor aankondiging afspraak

Op 94,5% van de scholen golden vorig schooljaar al regels met betrekking tot gebruik van mobiele telefoons (zie figuur 3). Op de meerderheid van deze scholen waren deze regels al in lijn met de landelijke afspraak.

Figuur 3: Golden er op uw school vorig schooljaar (2022-2023) al regels m.b.t. gebruik van mobiele telefoons (dus vóórdat de landelijke afspraak werd aangekondigd op 4 juli 2023)? (n=583)

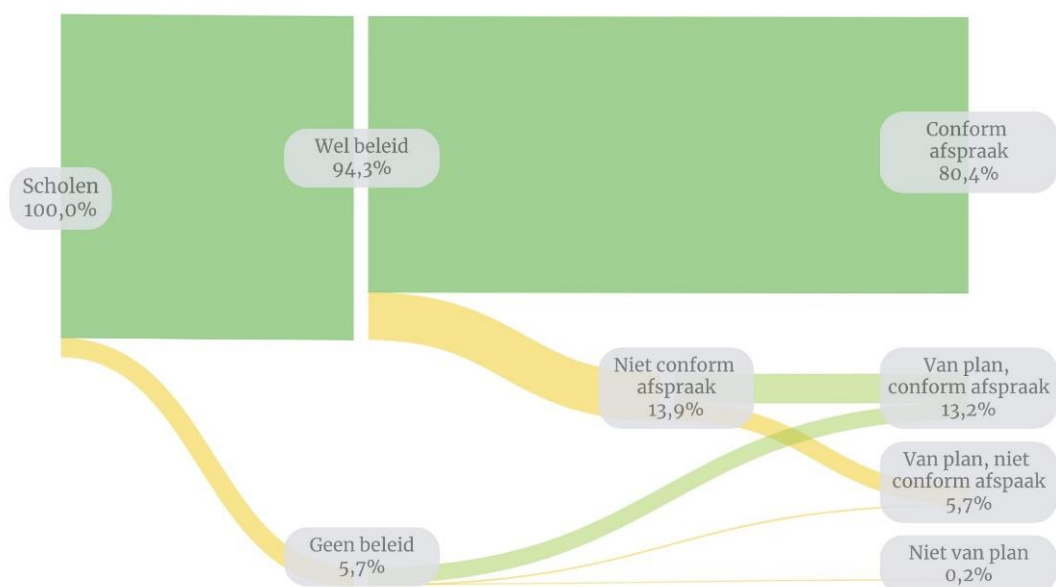
Uit de focusgroepen bleek dat vóór de ingang van de afspraak de meeste scholen al richtlijnen en regels hanteerden met betrekking tot het mobielgebruik in de klas. Dit omvatte bijvoorbeeld het verbod op zichtbare telefoons tijdens de les. Het gebruik van telefoonzakken was ook al gebruikelijk op meerdere scholen. Desondanks hebben meerdere deelnemers opgemerkt dat vóór 1 januari 2024 de regels vaak in verschillende mate werden gehandhaafd door het personeel. Een van de deelnemers zag bijvoorbeeld een verschil in het handhaven over de onderwijsniveaus heen: binnen het vmbo-team werden de regels strenger gehandhaafd dan bij het havo/vwo-team. Daarnaast werd benoemd dat minder ervaren leraren nog wel eens werden ‘overstemd’ door leerlingen als het ging om mobielgebruik in de les. Een deelnemer zegt hierover: *“Bepaalde docenten lieten mobielgebruik toe omdat ze hier geen last van hadden, of om conflicten te vermijden die ontstonden als leerlingen op hun mobielgedrag aangesproken werden.”* Een gevolg dat een deelnemer noemt in het verschillend handhaven van de regels, is het ontstaan van een ‘onderhandelcultuur’ bij de leraren die losser omgingen met de regels. Het gebrek aan consistentie in de handhaving van de regels zorgde voor verwarring en frustratie voor zowel leerlingen als het personeel. Voor de scholen uit de focusgroepen is de landelijke afspraak een aanleiding geweest om het al bestaande mobielbeleid aan te scherpen of op te stellen.

3.3.3 Huidig beleid en toekomstig beleid

Aan de scholen is gevraagd of zij wel of geen beleid hebben opgesteld, en of dit beleid wel of niet conform de landelijk afspraak is. Als het beleid niet conform de landelijke afspraak was, is gevraagd of van plan zijn om nog beleid op te stellen. Figuur 4 geeft schematisch de antwoordmogelijkheden en de daarbij horende percentages weer.

Figuur 4: Schematisch overzicht van het aantal scholen dat wel of geen beleid heeft opgesteld, bij wie dit beleid wel of niet conform de landelijk afspraak is opgesteld en dat wel of niet van plan is om nog beleid op te stellen (conform landelijke afspraak) (n=582)

Wel beleid

Op een ruime meerderheid (80,4%) van de scholen was ten tijde van de vragenlijst al beleid opgesteld conform de landelijke afspraak (zie figuur 4).⁷

Van de 81 scholen (13,9%) die (nog) niet conform de landelijke afspraak beleid hadden opgesteld, lichtten 76 respondenten toe welk beleid er dan wel op hun school was opgesteld.⁸ Een eerste groep scholen hanteert een strikter beleid of gaat dit nog doen (n=18). Het merendeel van deze scholen hanteert een algeheel verbod op mobiele telefoons en andere devices in school. Een tweede groep scholen hanteert een minder strikt beleid of gaat dit nog doen (n=18). Het merendeel van deze scholen staat toe dat leerlingen hun mobiel bij zich houden in de klas, zolang deze maar niet zichtbaar is. Een derde groep scholen geeft aan dat zij de landelijke afspraak anders interpreteren dan bedoeld (n=28). De open antwoorden duiden erop dat deze scholen wel degelijk beleid hebben opgesteld conform de landelijke afspraken. Respondenten beschreven bijvoorbeeld dat leerlingen hun mobieltje bij het binnenkomen in de klas in een telefoontas of –bak moeten inleveren, dat sommige leerlingen met goede reden nog wel hun telefoon mogen gebruiken in de klas van de leraar en dat leerlingen in de pauze hun mobieltje wel mogen gebruiken.

Van de scholen die al wel beleid hadden opgesteld, maar nog niet conform de landelijke afspraak, was een kleine meerderheid van plan om het beleid aan te passen conform de landelijke afspraak.

⁷ 21 (4,5%) van deze scholen bleken op basis van vrije opmerkingen ter afsluiting van de vragenlijst toch ander beleid te hanteren dan de landelijke afspraak. Voor 18 van deze scholen is een strikter beleid opgesteld dan de landelijke afspraak. Voor 2 scholen is dit beleid minder strikt. Eén respondent zei toch van de landelijke afspraak af te wijken omdat op diens school het beleid later dan 1 januari ingaat.

⁸ 9 van deze 76 respondenten interpreteerden de gestelde vraag anders dan bedoeld. 3 respondenten wisten tot slot eigenlijk niet of er bij hen op school beleid is opgesteld.

Tijdens de focusgroepen met de scholen is gevraagd hoe het mobielbeleid er op dat moment uit zag bij hun op school. Hieruit kunnen twee verschillende beleidsrichtingen worden afgeleid:

- Er geldt een verbod op de telefoons tijdens de lessen (conform de landelijke afspraken). Ongeveer de helft van de gesproken scholen hanteert dit beleid. De telefoons mogen gedurende de les niet gezien worden door de leraar. Op een aantal scholen betekent dit dat de leerlingen de telefoon in de tas of broekzak houden. Op de meeste scholen worden de telefoon verzameld aan het begin van de les door middel van een telefoontas/hotel/bak/etc. Het is ook mogelijk om de telefoon in de kluis te laten.
- Er geldt een “thuis of in de kluis” beleid (striktter dan de landelijke afspraken). De andere helft van de gesproken scholen hanteert dit beleid. Het mobielverbod geldt niet alleen tijdens de lessen, maar ook tijdens de pauzes en tussenuren.

Alle beleidsvormen zijn specifiek gericht op de mobiele telefoons. Voor andere devices, zoals laptops of smartwatches, hebben vrijwel alle scholen geen beleid opgesteld. De deelnemers ervaren namelijk minder problemen met de overige devices, en meer met mobiele telefoons. Bovendien geldt voor deze devices dat de controle lastig (smartwatches lijken steeds meer op echte horloges) of makkelijk te omzeilen (gebruik van vpn/hotspots/4G of 5G binnen het telefoonabonnement wanneer de school restricties op de wifi zet) is. Wanneer leerlingen zich niet aan het gekozen mobielbeleid houden (dus wanneer de telefoon toch wordt gebruikt), wordt de telefoon ingenomen en aan het einde van de dag weer teruggegeven. Sommige scholen houden daarnaast bij hoe vaak een leerling de regels overtreedt, waardoor het mogelijk is om de sancties strenger te maken naarmate een leerling vaker betrapt wordt.

Scholen kiezen hun beleid op basis van wat zij nodig achten voor de leerlingen, wat deels berust is op ervaringen in het verleden en deels op de visie van de school zelf. De bovenstaande beleidsvormen kwamen in de focusgroepen op vrijwel alle niveaus even vaak voor. De enige uitzondering hierop zijn de scholen die praktijkonderwijs aanbieden. Deze scholen kiezen (op basis van de focusgroepen) vaker voor een verbod op de telefoons tijdens de lessen, maar staan het gebruik wel toe tijdens de pauzes, omdat dit voor deze specifieke groep leerlingen een rustgevende werking heeft. *“Leerlingen hebben op deze manier de mogelijkheid om even tot zichzelf te komen met de telefoon”*.

Op sommige scholen is het huidige beleid niet de eindbestemming. Een deel van de scholen die momenteel alleen de mobiele telefoons tijdens de lessen verbiedt, geeft namelijk aan dat dit beleid dient als een tussenstap naar het “thuis of in de kluis” beleid. De redenen om te kiezen voor een stapsgewijze implementatie is enerzijds praktisch van aard. Zo moeten kluisjes die met een app opengemaakt worden, vervangen worden met kluisjes die open gaan met een pasje/sleutel, of moeten er borden door de school gehangen worden waar roosterwijzigingen op bijgehouden worden. Scholen geven anderzijds ook aan dat ze de leerlingen de kans willen geven om te kunnen wennen aan het beleid door niet al te drastische veranderingen toe te passen. Ook merkt een aantal scholen op dat de telefoontassen (of andere vormen daarvan) niet altijd de rust brengen in de les die ze hoopten. Zo blijven de telefoons nog wel in het zicht (wat een afleidende werking heeft), kunnen leerlingen alarmen zetten die tijdens de les af gaan, en maken leerlingen wel eens

gebruik van dummy telefoons. Daarnaast gaan leerlingen nog wel eens in discussie aan het begin van de les.

Alle scholen maken uitzonderingen op het mobielbeleid voor specifieke leerlingen die vanwege verscheidene redenen de mobiele telefoon nodig hebben. Denk hierbij bijvoorbeeld aan medische doeleinden en privé-situaties waarvoor leerlingen bereikbaar moeten blijven. Leerlingen kunnen voor toestemming terecht bij hun mentor of de teamleider. Zij krijgen dan bijvoorbeeld een papiertje waarop staat waarvoor ze hun telefoon mogen gebruiken. Enkele scholen staan mobielgebruik soms wel toe in de bovenbouw, bijvoorbeeld voor het luisteren van muziek tijdens het maken van huiswerk, om leerlingen zo voor te bereiden op de maatschappij waarin de mobiele telefoon wel overal gebruikt kan worden. Verder geldt voor vrijwel alle scholen dat er binnen de school zelf geen differentiatie gemaakt op basis van niveau of jaarlaag, voornamelijk omdat dit heel lastig te handhaven is: *“Je kan niet aan de leerlingen zien in welk jaarlaag ze zitten of welk niveau ze volgen”*. Bovendien zijn de scholen van mening dat iedere leerling baat heeft bij het beleid.

Een deel van de scholen gebruikt de mobiele telefoon nog wel tijdens de les voor educatieve doeleinden. Deze scholen zien dit als een mogelijkheid om leerlingen voor te bereiden op de maatschappij, want ook tijdens de vervolgstudie en op de arbeidsmarkt maakt men veel gebruik van de mobiele telefoon, en ook dan moet je om kunnen gaan met de afleidingen die een mobiele telefoon met zich meebrengt. Het geeft de scholen de kans om leerlingen te leren om op een verantwoordelijke manier om te gaan met de telefoon. Andere scholen gebruiken de mobiele telefoon helemaal niet meer voor educatief gebruik. In plaats daarvan wordt gebruik gemaakt van laptops of tablets.

De meeste scholen geven aan dat het beleid niet alleen geldt voor leerlingen, maar ook voor leraren: *“Het personeel heeft een voorbeeldfunctie naar de leerlingen toe.”* Privégebruik van de mobiele telefoons tijdens de lessen is niet toegestaan. Hoewel volgens de schoolleiders een deel van de leraren aanvankelijk weerstand toonde naar het beleid voor henzelf, met argumenten zoals *“wij staan niet gelijk aan de leerling”*, lukte het de scholen om de leraren ervan te overtuigen. Dit werd bijvoorbeeld bereikt door een wetenschapper uit te nodigen die uitlegde wat het effect van mobielgebruik is op een volwassen brein. In de meeste gevallen is met de leraren afgesproken dat ze geen mobiele telefoons gebruiken in het zicht van leerlingen, tenzij het nodig is voor administratieve zaken zoals tweetrapsverificaties en absentielijsten. Ook zijn er op sommige scholen (in)formele afspraken gemaakt met leraren over zaken zoals het moment waarop cijfers online gezet mogen worden (niet tijdens lessen, maar ook niet meer 's avonds laat) of de manier waarop zij online communiceren met leerlingen. Daarnaast is op enkele scholen ook de telefoon in de teamkamer verboden. Er wordt op de meeste scholen niet expliciet gehandhaafd op het mobielgebruik door personeel, maar leraren spreken elkaar hier voornamelijk op aan.

Geen beleid

Van de 31 scholen (5,5%) waar nog geen beleid is opgesteld voor het gebruik van mobiele telefoons, maar dit wel van plan is, is ruim 90% van plan om dit beleid op te stellen conform de landelijke afspraak.

Alle scholen in de focusgroep voor scholen zonder beleid hebben, sinds het afnemen van de vragenlijst, alsnog een mobielbeleid opgesteld en geïmplementeerd. Sommige scholen hebben hun beleid al geïmplementeerd voorafgaand aan het ingaan van de landelijke afspraak op 1 januari 2024, en sommige scholen hebben dit sinds de start van het nieuwe kalenderjaar gedaan.

De scholen geven diverse redenen waarom zij dit pas later hebben geïmplementeerd. Eén van de genoemde redenen is dat er zonder de afspraak van de overheid geen urgentie was om een beleid in te voeren. Het mobielgebruik was onder controle en er was geen behoefte om hier extra aandacht aan te besteden. De aankondiging van de landelijke afspraak leidde tot veel druk vanuit de ouders van de leerlingen om toch een beleid op te stellen. Een andere reden die werd gegeven is dat de scholen meer tijd nodig hadden voor het ontwikkelen van hun beleid. Zij wilden immers dat het beleid moest aansluiten op de visie van de school. Om hieraan te voldoen werd er eerst in overleg gegaan met de leerlingen, de ouders van de leerlingen en de leraren. Op deze manier kon er een beleid opgesteld worden waar zoveel mogelijk partijen bij betrokken zijn.

3.3.4 Beleidsvorming

Tijdens de focusgroepen is aan de scholen gevraagd hoe zij de vorming van het huidige mobielbeleid hebben ervaren. Veruit de meeste scholen hadden al een vorm van mobielbeleid op school en gaven dus ook aan dat hun beleidsvorming voornamelijk te maken had met het aanscherpen van het bestaande mobielbeleid.

Voor het aanscherpen van het bestaande mobielbeleid hebben de scholen allerlei partijen betrokken. In de meeste gevallen zijn de medewerkers van de school, de ouders en de leerlingen (beiden vaak door middel van de medezeggenschapsraden) betrokken geweest. Zo heeft een school een inspiratie-dag georganiseerd waar de bovenstaande betrokkenen bij elkaar kwamen en met elkaar gesproken hebben over het mobielbeleid en wat zij daarin belangrijk vinden. In sommige gevallen was het schoolbestuur of een expert (denk hierbij aan een gedragsdeskundige of wetenschapper) betrokken. Sommige scholen hebben ervoor gekozen om contact op te nemen met andere scholen, om zo inspiratie op te doen. In één regio is zelfs geprobeerd een gezamenlijk mobielbeleid op te stellen. In de meeste gevallen is het beleid van bovenaf (denk hierbij aan de directie en soms zelfs het schoolbestuur) bedacht en hebben de andere partijen feedback kunnen leveren.

De meeste deelnemers gaven aan dat het opstellen van het beleid soepel is verlopen. Hoewel niet iedere betrokkene vanaf het begin dezelfde kant op keek, is het de meeste scholen gelukt om alle neuzen dezelfde kant op te krijgen. Sommige scholen geven aan dat de ouders wel veel eisen uitten naar het beleid. Deze eisen waren verschillend: sommige ouders wilden dat hun kind altijd bereikbaar is. “Op onze school zitten veel kinderen die werken in de horeca. Roosterwijzigingen of verzoeken om te komen werken komen vaak midden op de dag. Ouders wilden dat leerlingen hier op konden reageren”. Sommige ouders willen echter dat de school nog strenger optreedt dan ze nu doen, bijvoorbeeld door middel van een totaalverbod. Ook de leerlingen waren het niet altijd eens met het beleid. De deelnemers benoemen dat ze naar de leerlingen hebben geluisterd, maar hun meningen wel hebben gewogen: “Het is niet ‘de meeste stemmen gelden’. We willen horen wat ze (de leerlingen)

te zeggen hebben, maar het beleid gaat er komen, ook als ze allemaal zeggen dat ze tegen het beleid zijn”.

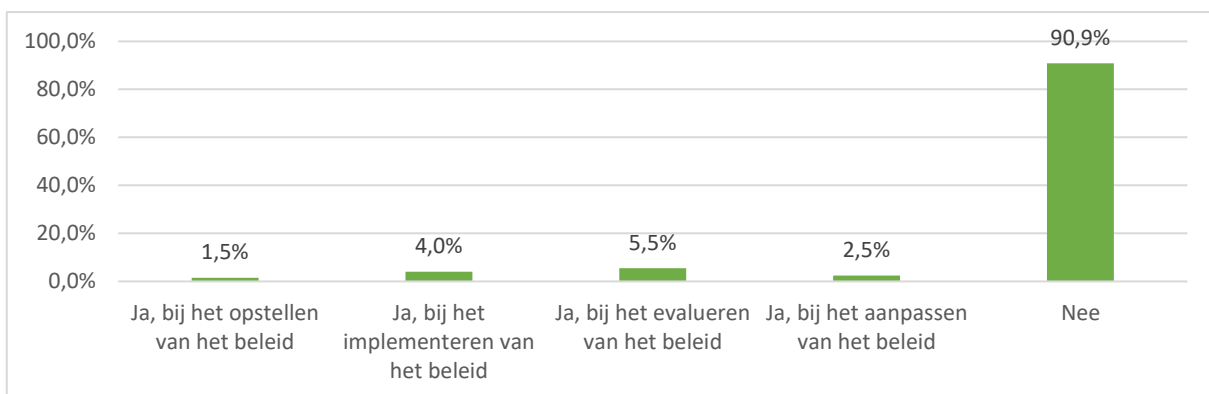
Qua tijdsinvestering geven de scholen aan wisselende ervaringen te hebben. Waar sommigen binnen een aantal weken al over konden gaan op de implementatie, hebben anderen de periode van de zomer tot aan januari gebruikt om het beleid op te stellen en voor te leggen aan de betrokken partijen. De snelheid van de beleidsvorming is mede afhankelijk van de hoeveelheid weerstand dat de school heeft ervaren in het proces. Een deel van de scholen geeft daarnaast aan dat de beleidsvorming een geleidelijk proces is. Zij willen het beleid stap voor stap implementeren, zodat de verandering niet te drastisch is voor de leerlingen. Deze scholen geven aan dus nooit echt klaar te zijn met de beleidsvorming, maar dat dit ook niet veel tijd in beslag neemt. Wel geven ze aan dat het begin het meest tijdsintensief is geweest en dat ze daar ongeveer drie maanden voor hebben uitgetrokken.

Hulpbehoeften

Een ruime meerderheid van de scholen heeft geen hulpbehoefte voor het opstellen, implementeren, evalueren of aanpassen van het beleid (zie figuur 5). Indien scholen hulp behoeven, dan is dit het vaakste bij het evalueren van het beleid.

Figuur 5: Heeft u hulp nodig bij het opstellen, implementeren, evalueren of aanpassen van beleid voor mobiele telefoons op school?*

* Meerdere antwoorden mogelijk. Deze vraag werd door 582 verschillende respondenten beantwoord. 14 respondenten hebben meerdere hulpbehoeften.

Ook uit de focusgroepen blijkt dat de meeste scholen geen gebruik hebben gemaakt van bestaande bronnen bij het opstellen van hun beleid. Deze scholen hadden immers al een staand beleid voordat de overheid de hulpmiddelen van Kennisnet heeft geïntroduceerd. Ondanks de late introductie, waren veel scholen enthousiast over de hulpmiddelen die Kennisnet aanbiedt. Dit heeft als naslagwerk geholpen om te controleren of er nog elementen aan het beleid ontbreken. Daarnaast hebben enkele scholen (wetenschappelijke) artikelen geraadpleegd om te helpen bij het opstellen van hun beleid.

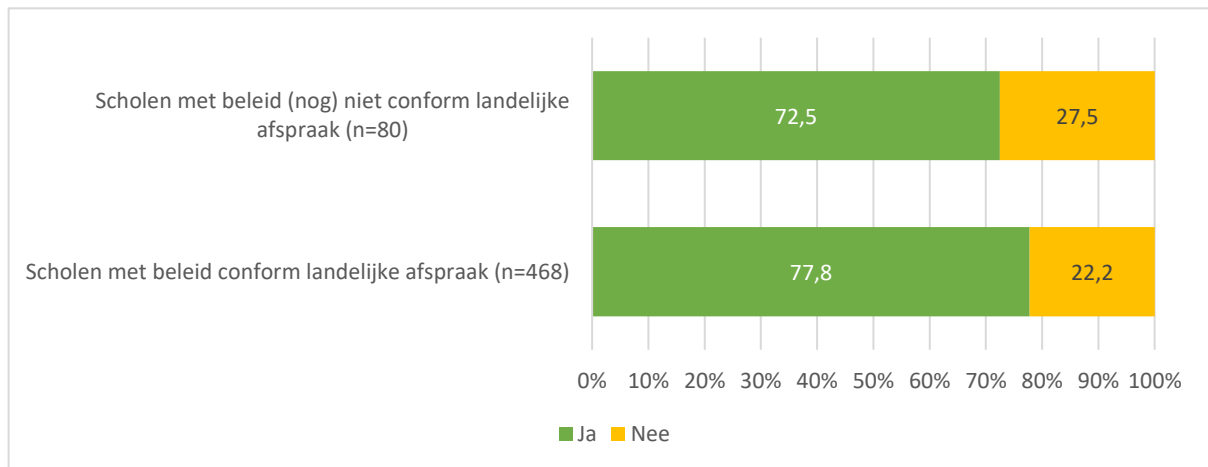
3.3.5 Implementatie

Op de meerderheid van de scholen waarop het beleid conform de landelijke afspraak is opgesteld, is dit beleid ook al geïmplementeerd (zie figuur 6). Dit geldt ook, maar in iets

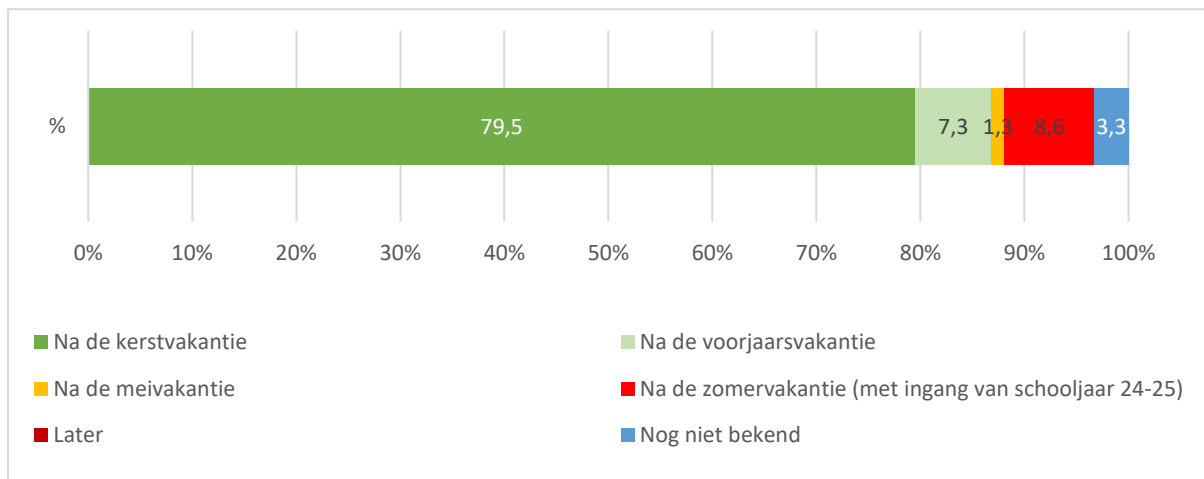
mindere mate, voor de scholen waarop het beleid (nog) niet conform de landelijke afspraak is opgesteld.

Figuur 6: Is dit beleid al geïmplementeerd? (n=548)

Van de scholen die nog van plan zijn om beleid op te stellen (of aan te passen naar de landelijke afspraak) en de scholen die dit al hebben gedaan, maar het beleid nog niet hebben geïmplementeerd, is bijna 80% van plan om dit beleid met ingang van de afspraak in januari 2024 te implementeren (zie figuur 7).

Figuur 7: Wat is, bij benadering, de beoogde invoerdatum van het beleid? (n=151)

Tijdens de focusgroepen is gevraagd hoe de scholen de implementatie van het mobielbeleid hebben ervaren. De meeste scholen geven aan dat de implementatie makkelijker was dan ze van tevoren hadden verwacht. Ze hadden voorafgaand meer weerstand verwacht, maar deze bleek achteraf mee te vallen. Sommige scholen hadden wel een moeizame start waarin er veel weerstand was vanuit leerlingen en ouders. Zij geven aan dat het ondertussen wel rustig verloopt. Een ander deel van de scholen geeft aan dat de implementatie als vanzelf is

gegaan, aangezien ze het bestaande beleid aanscherpten en er voor de leerlingen geen drastische veranderingen waren.

Om de implementatie zo soepel mogelijk te laten verlopen, hebben sommige scholen ervoor gekozen om voor de kerstvakantie “oefendagen” te organiseren. Op deze dagen gold het nieuwe mobielbeleid. Het gaf de leerlingen de kans om stapsgewijs aan het mobielbeleid te wennen. Andere scholen proberen juist sinds de implementatie van het nieuwe mobielbeleid manieren te bedenken om leerlingen te stimuleren hun telefoon in de kluis te houden (bijvoorbeeld door beloningen uit te reiken aan klassen die hun telefoons het vaakst in de klassenkluis leggen). Daarnaast hebben sommige scholen voorafgaand aan de implementatie een informatiebrief verspreid onder de ouders en leerlingen, waarin het mobielbeleid duidelijk is toegelicht. Deze scholen geven aan dat dit fijn heeft gewerkt.

De meeste scholen merken op dat de leerlingen over het algemeen niet veel tijd nodig hadden om zich aan te passen aan het nieuwe mobielbeleid. Een aantal scholen merkt wel dat een bepaalde (vaak kleine) groep leerlingen moeite heeft met het wegleggen van de mobiele telefoon. Soms zijn het de brugklassers, die de grenzen op willen zoeken, en soms zijn het juist de eindexamenkandidaten, aangezien zij al jaren gewend zijn om de telefoon wel te mogen gebruiken. Verschillende deelnemers geven aan dat zij vooral met deze leerlingen het gesprek aangaan over waarom het niet lukt om zich aan de regels te houden.

Scholen benoemen dat de mate waarin het mobielbeleid gevolgd wordt, sterk afhangt van de mate waarin de leraren het mobielbeleid volgen. Sommige scholen zagen dat de leraren de landelijke impuls als een houvast beschouwden en daardoor beter het mobielbeleid gingen hanteren en handhaven. Andere scholen merken juist dat sommige leraren in het begin het mobielbeleid streng navolgden, maar langzamerhand beginnen te verslappen. Dit veroorzaakt verwarring bij de leerlingen, wat de ruimte geeft om met leraren in discussie te gaan: “*maar bij docent X mag het wel*”. Schoolleiders geven aan dat dit een punt van aandacht zal zijn in de komende periode, en ook op de langere termijn.

Ook is aan de scholen gevraagd wat goed, of juist minder goed liep tijdens het vormgeven en de implementatie van het mobielbeleid. Dit leidde tot een drietal randvoorwaarden wat volgens de scholen leidt tot soepele beleidsvorming en implementatie:

- Er moet draagvlak zijn voor het mobielbeleid. Dit gaat allereerst over draagvlak onder het personeel, maar heeft ook betrekking op de leerlingen, de ouders en het schoolbestuur. Het houdt in dat iedereen waarde ziet in het mobielbeleid en dit beleid dan ook nastreeft. Het is belangrijk dat het personeel het mobielbeleid handhaaft en daar geen verschillen onder leraren gaat ontstaan. Daarnaast ervaren sommige scholen nog weerstand van leerlingen en ouders, die beiden vinden dat de leerlingen bereikbaar moeten zijn, voornamelijk tijdens de pauzes.
- Er moet flexibiliteit zijn in het opstellen van het mobielbeleid. Scholen willen het mobielbeleid zo goed mogelijk laten aansluiten bij wat zij achten dat hun leerling populatie nodig heeft. Ze waarderen daarom ook de flexibiliteit die er is in het opstellen van het mobielbeleid, en dat ze niet verplicht zijn om een generiek mobielbeleid uit te gaan voeren. Sommige scholen geven aan dat het schoolbestuur daar wel een poging tot heeft gedaan, maar dat dit in de praktijk niet beter bleek te zijn voor de leerlingen.
- Er moeten voldoende middelen (voornamelijk tijd en geld) aanwezig zijn om de veranderingen door te voeren. Denk hierbij aan het plaatsen van nieuwe kluisjes die met

een pas/sleutel open gemaakt kunnen worden, het ophangen van schermen waarop roosterwijzigingen doorgevoerd kunnen worden, of de aanschaf van laptops waar leraren tijdens hun lessen gebruik van kunnen maken. Deelnemers noemen echter ook dat er middelen nodig zijn geweest om leerlingen te kunnen voorzien van activiteiten tijdens de pauze (zoals een tennistafel, panna-veldje en bordspellen).

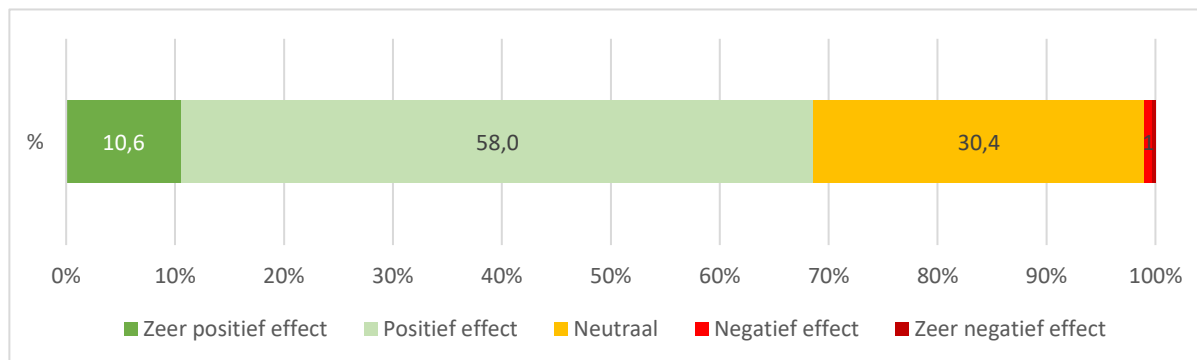
Tot slot benoemen sommige scholen nog kleine onduidelijkheden/ discussiepunten over de implementatie. Zo is het voor een school niet duidelijk of het mobielbeleid ook gehanteerd moet worden op schoolexcursies. Sommige scholen geven daarnaast aan dat het nog een discussie is wie er precies verantwoordelijk is voor de handhaving tijdens de pauzes. De leraren vinden dat deze rol bij de conciërge hoort te liggen, terwijl de conciërge vindt dat de leraren daar zelf ook een rol in mogen nemen, aangezien het niet haalbaar is dat slechts één persoon alle leerlingen in de gaten houdt. Een school benoemde dat ze daarom een groepje leraren laten surveilleren tijdens de pauzes. Een deelnemer waar het ‘thuis of in de kluis’ beleid geldt, zei hierover: *“De eerste weken was extra handhaving nodig. We hebben docenten gevraagd om extra te surveilleren tijdens de pauzes. Na enkele weken was dit niet meer nodig en zijn we teruggegaan naar de standaard surveillantten.”*

3.3.6 Verwachte opbrengsten en effectiviteit landelijke afspraak

De meerderheid van de scholen verwacht op hun school een positief tot een neutraal effect van de landelijke afspraak op de leerprestaties van leerlingen, namelijk 68,6% (zie figuur 8). Verdere analyse wees uit dat deze verwachting niet verschilt tussen scholen die wel of geen beleid (conform de landelijke afspraak) hebben opgesteld.

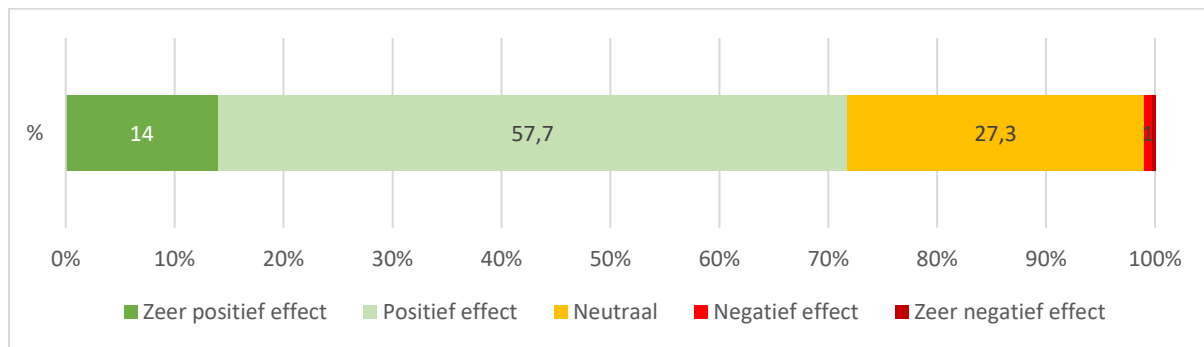

Figuur 8: Wat verwacht u voor een effect van de landelijke afspraak over mobiele telefoons op uw school op de leerprestaties van leerlingen? (n=578)

De meerderheid van de scholen verwacht op hun school bovendien een positief tot een neutraal effect van de landelijke afspraak op het welbevinden van leerlingen en het school- en klasklimaat (zie figuur 9). Deze verwachting verschilt niet tussen scholen die wel of geen beleid (conform de landelijke afspraak) hebben opgesteld.

Figuur 9: Wat verwacht u voor een effect van de landelijke afspraak over mobiele telefoons op uw school op het welbevinden van leerlingen en het school- en klasklimaat? (n=579)

Uit de focusgroepen blijkt dat alle scholen merken dat er sinds het ingaan van hun beleid minder telefoongebruik plaatsvindt op hun school en het beleid daarom effectief lijkt te zijn.

Vrijwel alle scholen zijn tevreden met de effectiviteit van hun mobielbeleid. Zo merken veel scholen op dat de concentratie bij de leerlingen tijdens de les is toegenomen. Leerlingen zijn minder snel afgeleid en kunnen zich beter focussen op de les. Ze zijn simpelweg minder bezig met hun mobiele telefoon. De leerlingen en hun ouders geven dit zelf ook vaak aan tijdens vergaderingen van de leerling- en ouderraden. Voor veel scholen is het echter moeilijk om te zeggen of leerprestaties zijn verbeterd omdat dit afhankelijk is van te veel andere factoren (zoals de thuissituatie, ervaren stress, etc.) om veranderingen hierin aan het mobielbeleid te koppelen. Daarnaast is er sinds het ingaan van het mobielbeleid meer sprake van sociale interactie en binding tussen de leerlingen: *“Er wordt weer gekletst en gespeeld.”* Leerlingen kunnen niet meer tijd besteden op hun telefoon en gaan dus meer in gesprek met elkaar. Dit gebeurt zowel in de klas, als in de kantine en op de gang. Daarentegen zorgt deze toename in interactie er op enkele scholen voor dat er ook meer opstootjes en ruzies ontstaan tussen de leerlingen. De scholen denken dat dit komt doordat leerlingen zich sneller gaan vervelen en zichzelf meer moeten vermaken zonder hun telefoons.

Enkele scholen merken dat de hoeveelheid onrust in de les niet is gedaald, maar dat dit een andere vorm is gaan nemen. Eerder heerste er onrust door telefoongebruik tijdens de les, maar sinds het ingaan van het beleid heerst er onrust door geklets tussen leerlingen. Veel leraren die dit merken hebben echter aangegeven dat zij dit geklets beter kunnen reguleren dan telefoongebruik.

Er wordt door enkele scholen ook een fenomeen genoemd waar het mobielbeleid geen effect op heeft, namelijk op het online pestgedrag. Dit is nog niet overal verminderd. Enkele scholen geven aan dat online pestgedrag voorheen vaak in de pauzes voorkwam en dat dit nu minder gebeurt. Een deelnemer waar het ‘thuis of in de kluis’ beleid op school geldt, noemt hierover dat incidenten niet meer worden gefilmd. Andere scholen merken echter op dat online pestgedrag zowel voor als na intrede van het mobielbeleid vooral buiten schooltijd plaatsvindt en dat het mobielbeleid van de school hier dus geen invloed op heeft.

De meeste scholen hebben geen neveneffecten van het mobielbeleid genoemd. Enkele scholen merken op dat de recepties meer drukte ervaren. Voorheen konden leerlingen en hun ouders elkaar telefonisch bereiken, maar tegenwoordig kunnen zij alleen met elkaar communiceren via de receptie. Deze scholen merken op dat er veel wordt gebeld voor kleine bijzaken zoals bijvoorbeeld het herinneren aan tandartsafspraken. Niet alleen de leerlingen, maar ook de ouders moeten er dus aan wennen om minder afhankelijk te zijn van hun telefoon.

3.4 Conclusie

Over het algemeen zijn VO-scholen positief over de landelijke afspraak en hebben zij dit voor het overgrote deel al geïmplementeerd op hun scholen, waarbij zij geen onoverkomelijke obstakels lijken te ervaren.

Vrijwel alle VO-scholen zijn op de hoogte van de landelijke afspraak rondom mobiele telefoons op school. Een meerderheid van de scholen ervaart het gebruik van mobiele telefoons op school als een probleem. De meeste scholen verwachten dan ook een positief effect van de landelijke afspraak op de leerprestaties van leerlingen (68,7%) evenals het welbevinden en school- en klasklimaat (71,7%). Scholen die het beleid al hebben ingevoerd melden een toegenomen concentratie en meer sociale interactie tussen leerlingen. Aan de andere kant wordt ook gemeld dat scholen meer opstootjes zien tussen leerlingen onderling.

Ruim 80% van de VO-scholen heeft het beleid conform de landelijke afspraak al laten ingaan voor de officiële ingang van de landelijke afspraak op 1 januari, of is dit van plan (13,2%). Scholen hanteren daarbij een verbod op telefoons tijdens de lessen of de regel 'thuis of in de kluis'. Slechts een kleine minderheid is niet van plan om beleid op te stellen over gebruik van mobiele telefoons (0,2%), of is van plan om beleid op te stellen dat niet conform de landelijke afspraak is (5,7%).

VO-scholen geven aan dat zij het beleid ook vaak laten gelden voor leraren, aangezien die een voorbeeldfunctie hebben. Voor hen geldt dan de regel dat de telefoon niet voor privédoeleinden mag worden gebruikt tijdens de les. Verder wordt er weinig differentiatie in het beleid gemeld voor verschillende leerjaren of onderwijsniveaus. Scholen maken wel uitzonderingen voor specifieke leerlingen die vanwege medische doeleinden of privésituaties bereikbaar moeten blijven, dit wordt dan door de mentor of teamleider bepaald.

Verschillende scholen gebruiken mobiele telefoons nog wel tijdens de les voor educatieve doeleinden, met het oog om leerlingen voor te bereiden op een maatschappij waar de telefoon veel gebruikt wordt. Voor iets meer dan een kwart is het educatief gebruik van mobiele telefoons een belangrijk onderdeel van de onderwijspraktijk. Andere scholen gebruiken de telefoons helemaal niet meer en zetten in plaats daarvan laptops of tablets in.

De beleidsvorming ging voor de meeste scholen soepel. De snelheid van beleidsvorming verschilt van enkele weken tot meerde maanden, afhankelijk van de hoeveelheid weerstand van leraren, ouders of leerlingen. Deze partijen werden in de meeste gevallen betrokken in bijvoorbeeld de rol van de medezeggenschapsraad.

De enkele scholen die het verbod nog niet hadden laten ingaan gaven als reden dat zij meer tijd nodig hadden of weinig urgentie ervaarden omdat telefoongebruik al onder controle was.

Voor de meeste scholen die het beleid wel al in hebben laten gaan, blijkt implementatie makkelijker dan verwacht, hoewel enkele scholen wel aangeven dat er bij de start veel weerstand was vanuit leerlingen en ouders. Leerlingen blijken zich over het algemeen snel aan te passen. Belangrijkste randvoorwaarden die scholen noemen voor een soepele implementatie zijn draagvlak, flexibiliteit in het opstellen van het beleid en de aanwezigheid van voldoende middelen (bijvoorbeeld voor kluisjes die zonder telefoon kunnen worden opengemaakt, of tennistafels voor in de pauze). Een ruime meerderheid heeft geen verdere ondersteuning nodig bij opstellen, implementeren of evalueren van beleid. Het is een punt van aandacht voor scholen dat leraren streng en consistent blijven handhaven om verwarring en discussies met leerlingen te voorkomen. Ook zijn er nog kleine onduidelijkheden voor scholen, zo interpreteren niet alle scholen de afspraak correct en is het nog niet altijd duidelijk hoe het zit tijdens de pauzes of excursies.

4 Het huidig beleid rond mobieltjes en andere devices in het basisonderwijs

De landelijke afspraak rondom het gebruik van mobiele telefoons en andere devices zal in het BO ingaan vanaf schooljaar 2024/2025. In dit hoofdstuk delen wij de bevindingen uit de vragenlijst, die onder 1500 BO-scholen in Nederland is uitgezet, en uit de focusgroepen. De vragenlijst kon worden ingevuld van 5 maart tot en met 26 april 2024. De focusgroepen zijn halverwege mei 2024 afgenomen.

4.1 Respons vragenlijst

In totaal is de vragenlijst voor de BO-nulmeting op 494 scholen ingevuld (32,9%). De scholen die de vragenlijst hebben ingevuld, vormen samen een representatieve afspiegeling van Nederlandse BO-scholen als het gaat om regio, onderwijssoort, stedelijkheid, achterstandscore en schoolgrootte (zie Bijlage 2 voor een vergelijking van de respons met de landelijke verdeling).

4.2 Deelname focusgroepen

Er zijn twee online focusgroepen georganiseerd met deelnemers uit het BO. Bij één focusgroep waren zes deelnemers aanwezig, en bij de andere focusgroep vier deelnemers. Elke deelnemende school werd vertegenwoordigd door één persoon die verantwoordelijk is voor het schoolbeleid rond gebruik van mobiele telefoons op school. Deze deelnemers waren voornamelijk directeuren. In enkele gevallen was er een ICT'er of locatieleider aanwezig. De deelnemende scholen kwamen uit de provincies Noord-Holland, Zuid-Holland, Noord-Brabant, Utrecht en Limburg. De deelnemende scholen zijn evenwichtig verdeeld over zowel (zeer) stedelijke gebieden, als niet-stedelijke gebieden.

4.3 Bevindingen vragenlijst en focusgroepen

We geven met iconen aan of de bevindingen afkomstig zijn uit:

- de vragenlijst
- de focusgroep

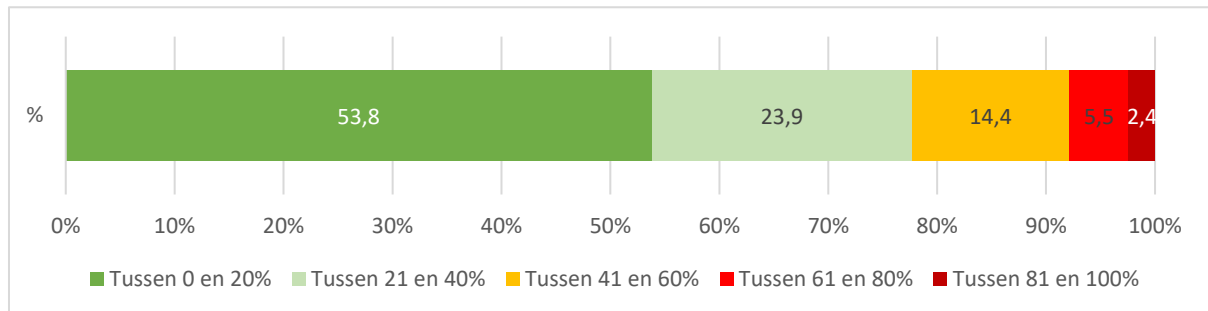
4.3.1 Kennis en draagvlak

Op bijna alle BO-scholen (97,2%) is men op de hoogte van de landelijke afspraak rondom mobiele telefoongebruik.

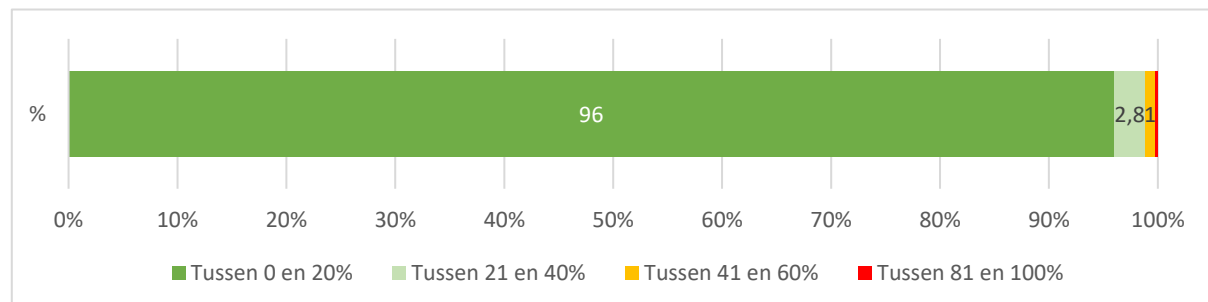
Op iets meer dan de helft van de scholen binnen het BO neemt tussen de 0% en 20% van de leerlingen een mobiele telefoon mee (zie figuur 10), ongeacht of er wel of geen beleid is op de school omtrent het gebruik van mobiele telefoons. Hier gaat het om het meenemen van een mobiele telefoon of ander device zonder medisch noodzaak of voor ondersteuningsbehoefte. Op bijna een kwart van de scholen gaat het om tussen 20% en 40% leerlingen.

Figuur 10: Hoeveel leerlingen nemen op jullie school ongeveer mobiele telefoons of andere devices mee naar school zonder medische noodzaak of voor ondersteuningsbehoefte? (n=494)

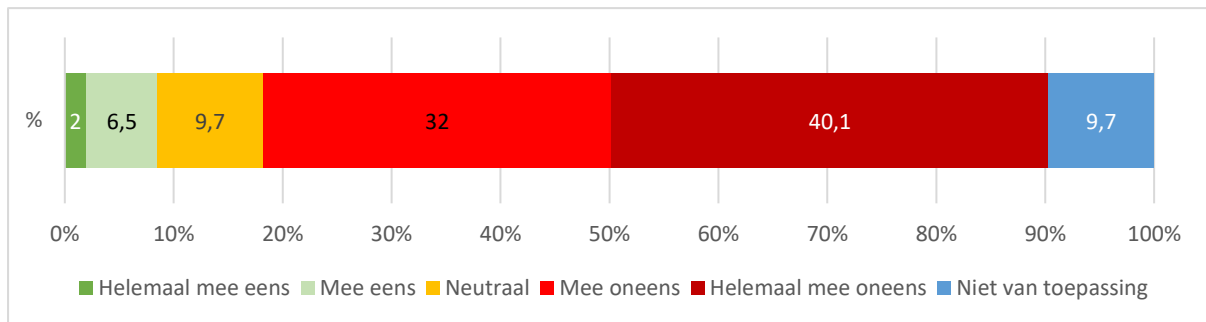
Leerlingen nemen nauwelijks mobiele telefoons mee naar school voor ondersteuningsbehoefte of uit medische noodzaak; op bijna alle scholen (96%) neemt tussen de 0 en 20% van de leerlingen om deze reden hun mobiele telefoon mee naar school (zie figuur 11).

Figuur 11: Welk aandeel van de leerlingen neemt gemiddeld op jullie school mobiele telefoons of andere devices mee naar school voor ondersteuningsbehoefte of uit medische noodzaak? (n=494)

Voor slechts 8,5% van de scholen is het niet-educatief gebruik van mobiele telefoons een probleem op school (zie figuur 12). Voor bijna een kwart van de scholen is het niet-educatief gebruik van mobiele telefoons bij hen op school geen probleem.

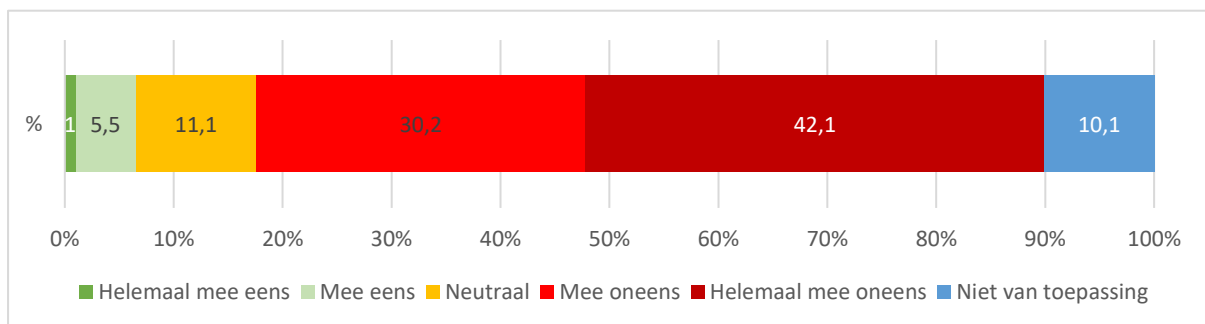
Figuur 12: In hoeverre bent u het eens met de volgende stelling? Het niet-educatief gebruik van mobiele telefoons is een probleem bij ons op school. (n=494)

Noot. De laatste antwoordoptie luidde in zijn geheel 'Niet van toepassing: bij ons op school nemen leerlingen nooit mobiele telefoons of andere devices mee'

Het educatief gebruik van mobiele telefoons wordt op slechts 6,5% van de scholen als een belangrijk onderdeel van hun onderwijspraktijk gezien (zie figuur 13).

Figuur 13: In hoeverre bent u het eens met de volgende stelling? Het educatief gebruik van mobiele telefoons is een belangrijk onderdeel in onze onderwijspraktijk. (n=494)

Noot. De laatste antwoordoptie luidde in zijn geheel 'Niet van toepassing: bij ons op school wordt geen educatief gebruik gemaakt van mobiele telefoons of andere devices'

Voor de meeste scholen in het basisonderwijs lijkt gebruik van mobiele telefoons niet te worden ervaren als een groot probleem. Desondanks geeft een klein aantal van de scholen (n=8) bij ruimte voor open opmerkingen in de vragenlijst aan dat ze blij zijn dat er een landelijke afspraak is aangekondigd. Daarentegen geeft 5% (n=25) van de ondervraagde scholen in een open antwoord aan dat zij niet vinden dat de landelijke afspraak nodig is voor het BO. Deze scholen ervaren het gebruik van mobiele telefoons niet als een issue en denken dat de afspraak een minder grote impact zal hebben dan in het vo, of hebben al beleid en ervaren geen problemen.

Daarnaast formuleert een tiental scholen aandachtspunten met betrekking tot de landelijke afspraak. Voor deze scholen is het niet duidelijk of dit beleid ook van toepassing is op ouders, leraren en stagiaires en zij vinden dat dat expliciet moet worden gemaakt. Meermaals benoemde aandachtspunten zijn dat er meer nadruk moet worden gelegd op smartwatches en dat de landelijke afspraak (juridisch) te onduidelijk is.

Tijdens de focusgroepen vroegen we de deelnemers naar hun ervaringen met het niet-educatieve gebruik van mobiele telefoons, nog vóór de invoering van de landelijke afspraak. Op de meeste scholen nemen leerlingen vanaf ongeveer groep 6 een mobiele telefoon mee naar school. Redenen die de deelnemers noemen, zijn dat leerlingen zelfstandig naar school komen en dat ouders het vanwege de veiligheid een geruststellende gedachte vinden dat hun kind een mobiele telefoon bij zich heeft, of om na schooltijd gemaakte speelafspraken te communiceren naar ouders. Daarnaast valt het de deelnemers op dat de leerlingen op een steeds jongere leeftijd een mobiele telefoon mee naar school nemen. Sinds de leerlingen hun telefoon meenemen naar school, hebben de meeste scholen afspraken opgesteld over het gebruik van mobiele telefoons op school.

De deelnemende scholen geven aan dat smartphones geen belangrijk onderdeel zijn van de onderwijspraktijk op hun school. Scholen maken voor educatieve doeleinden eerder gebruik van andere devices zoals laptops, tablets en Chromebooks die standaard aanwezig zijn op school. Het educatief mobielgebruik wordt bovendien slechts sporadisch ingezet.

Hoewel maar weinig scholen mobielgebruik onder leerlingen op school als een (groot) probleem beschouwen, kunnen de deelnemers wel incidenten met betrekking tot de smartphone noemen die zich op hun school hebben voorgedaan. Dit is in meerdere gevallen ook de aanleiding geweest om direct afspraken en regels te maken over het mobielgebruik op school. De mobiele telefoons zorgden voor diverse problemen. Zo gingen leerlingen naar het toilet om stiekem hun telefoon te gebruiken. Naast afleiding tijdens de lessen, veroorzaken mobiele telefoons ook problemen na schooltijd. Zo vindt er nog wel eens onwenselijk gedrag plaats in de Whatsapp-groep van een klas. Dit moet vervolgens besproken worden op school: *“De ouders hebben geen zicht op wat hun kinderen online doen en verwijzen hun kinderen door naar hun leraar om problemen op te lossen.”* Dit gebeurt zowel met als zonder een mobielverbod op school.

Volgens deelnemers hebben de problemen met devices sinds dit schooljaar (2023-2024) met name te maken met de smartwatches. Steeds meer leerlingen dragen een smartwatch op school, ook jonge kinderen in de onderbouw. Ouders gebruiken smartwatches bij hun kind om hen te kunnen tracken of te appen tijdens schooltijd. Daarnaast worden de smartwatches stiekem door de leerlingen gebruikt op een schooldag, bijvoorbeeld om contact te houden met hun ouders. Ook als de smartwatches niet actief worden gebruikt zorgen deze voor afleiding: op het moment dat een leerling een bericht krijgt, licht de smartwatch op. Een voorbeeld van een incident rondom de smartwatch is dat een leerling ruzie had met een andere leerling tijdens schooltijd. In plaats van dat de leerling naar de leraar ging, appte de leerling zijn/haar ouder: *“Als er een ruzie is op het schoolplein, worden de ouders soms eerst bericht, en daarna gaan ze pas naar de juf. Dat levert vervelende situaties op.”* Een ander voorbeeld is het maken foto's en/of geluidsopnames tijdens het omkleden voor de gymles. Het is voor scholen lastig om controle te houden op de smartwatches op het moment dat de leerling de smartwatch om heeft.

Daarnaast geven meerdere deelnemers aan ook problemen rondom mobielgebruik door leraren te zien. Leraren hebben tijdens schooltijd hun telefoon nodig voor schooldoeleinden zoals het gebruiken van een ouderapp (zoals Parro), inloggen in systemen of het maken van foto's tijdens een activiteit. Dit betekent dat de telefoon altijd binnen handbereik is, waardoor sommige leraren sneller geneigd zijn om hun telefoon ook te gebruiken voor

privézaken. De leraren van de gesproken scholen hebben namelijk geen aparte werktelefoon.

Draagvlak landelijke afspraak

De deelnemers hebben verschillende meningen over de rol die de overheid heeft aangenomen door het instellen van de landelijke afspraak en zijn hier overwegend positief over. De scholen die al een langere tijd een mobielbeleid hebben, merkten dat ouders en leerlingen het vaak oneens waren met de maatregel. Dankzij de landelijke maatregel zitten alle scholen op één lijn waardoor de scholen met een mobielbeleid niet meer als uitzondering worden gezien. De deelnemers geven aan dat de landelijke afspraak helpt in de communicatie naar ouders toe: *“Bij mij op school hebben we twee uitwijkende cultuurverschillen als het gaat om ouders en meningen over het mobielgebruik. Door deze afspraken kan ik stellig zijn naar beide groepen en houdt de eeuwige discussie op.”* Daarnaast benoemt een school dat zij het belangrijk voor de leerlingen vinden om sociale vaardigheden op te doen. Dit is iets wat de mobiele telefoon tegenhoudt, omdat leerlingen daardoor minder met elkaar praten.

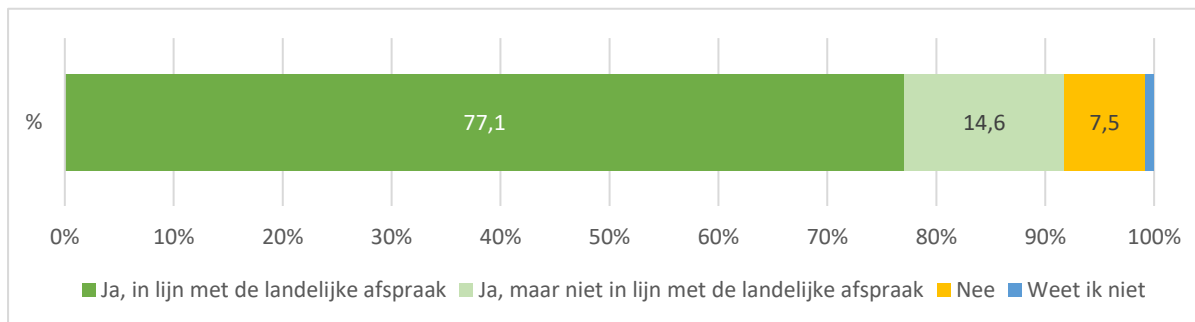
Daarentegen geven meerdere scholen in de focusgroepen aan dat zij de landelijke afspraak niet nodig hebben om beslissingen over het mobielgebruik op school te maken. Zij geven aan zelf in te spelen op de manier waarop hier behoefte aan is. Voor de meeste scholen heeft de afspraak niet geleid tot een verandering rondom de regels, aangezien de regels al voldeden aan de landelijke afspraak. Eén school merkt op dat de landelijke afspraak de basisscholen in negatief daglicht hebben gezet: *“Het lijkt nu [voor de mensen buiten het onderwijs] alsof wij vóór deze afspraak nog geen aandacht aan mobielbeleid hebben besteed.”* Daarnaast benoemt een aantal scholen dat zij de afspraken tegenstrijdig vinden met de toenemende mate van digitalisering in het onderwijs: *“Aan de ene kant digitaliseert het onderwijs meer en worden er leerdoelen voor kleuters opgesteld voor digitale geletterdheid, maar aan de andere kant wil je de mobiele telefoons en devices zo veel mogelijk uit het klaslokaal hebben omdat het afleidt. Dat is verwarrend.”*

4.3.2 Beleid voor aankondiging afspraak

Op ruim 90% van de scholen golden er in het schooljaar 2022-2023, dus vóóordat de landelijke afspraak voor deze onderwijssectoren werd aangekondigd, al regels met betrekking tot het gebruik van mobiele telefoons (zie figuur 14). Op ruim driekwart van de scholen (77,1%) waren deze regels al in lijn met de landelijke afspraak.

Figuur 14: Golden er op uw school vorig schooljaar (2022-2023) al regels m.b.t. gebruik van mobiele telefoons? (n=494)⁹

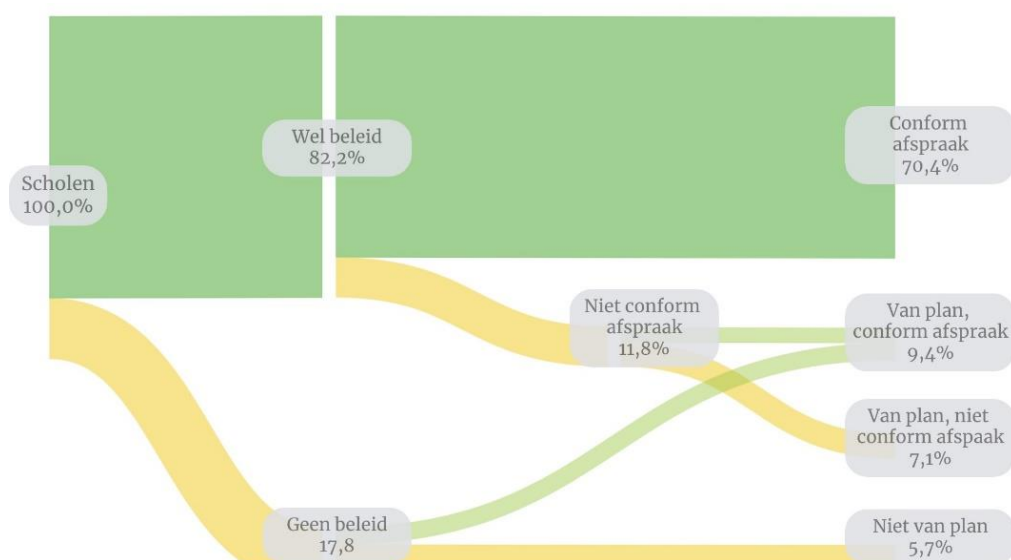

4.3.3 Huidig beleid en toekomstig beleid

Een schematisch overzicht van het huidige beleid van scholen, en of dit (al) conform de landelijke afspraak is, staat weergegeven in figuur 15. Een meerderheid van de scholen heeft al beleid opgesteld dat conform de landelijke afspraak is (70,4%), of is dat van plan (9,4%).

Figuur 15: Schematisch overzicht van het aantal basisscholen dat wel of geen beleid heeft opgesteld, bij wie dit beleid wel of niet conform de landelijk afspraak is opgesteld en dat wel of niet van plan is om nog beleid op te stellen (conform landelijke afspraak) (n=494)

Wel beleid

82,2% van de scholen heeft al beleid opgesteld voor het gebruik van mobiele telefoons in de klas (zie figuur 15). Op 70,4% van de scholen is dit beleid conform de landelijke afspraak opgesteld. Van de scholen die beleid hebben opgesteld dat niet conform de landelijke afspraak is (11,8%), bestaat voor 5,9% (n=29) uit scholen die momenteel strenger beleid hebben opgesteld en voor een andere 5,9% (n=29) uit scholen die minder streng beleid hebben opgesteld. Een meerderheid van de scholen die beleid hebben opgesteld

⁹ Bij de antwoorden op deze vraag valt een inconsistentie op. Op 91,7% van de scholen was er vorig schooljaar al beleid conform de landelijke afspraak, terwijl dit schooljaar een kleiner aantal scholen beleid zegt te hebben opgesteld (82,2%, zie figuur 15).

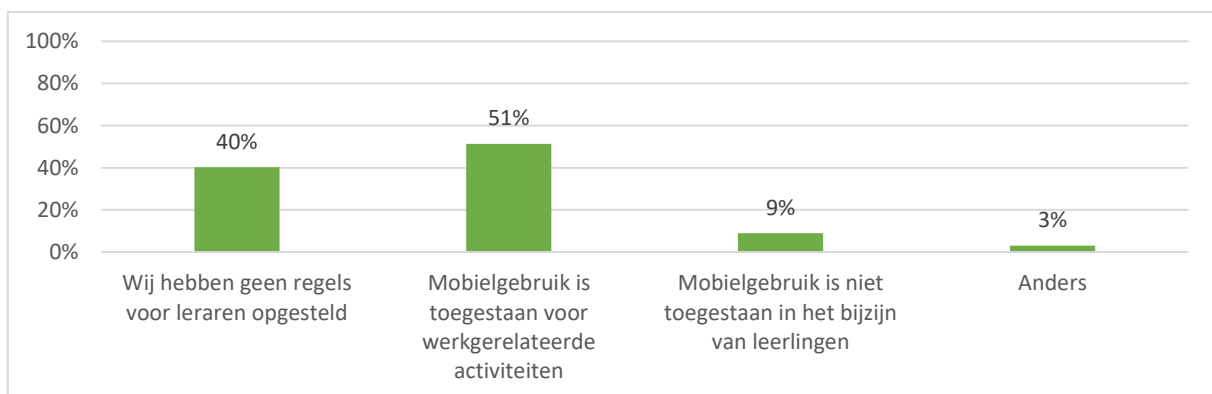
dat niet conform landelijke afspraken is, zegt niet van plan te zijn om hun beleid aan te passen aan de landelijke afspraak (7,1%).

Van de 29 scholen die zeggen strenger beleid te hebben opgesteld, zijn bij 20 scholen mobiele telefoons helemaal niet toegestaan tijdens schooltijd, ook niet op het schoolplein. Bij 3 scholen worden mobiele telefoons ook niet voor educatieve doeleinden gebruikt. Bij de overige 6 scholen wijkt het beleid bijvoorbeeld af omdat het beleid ook voor ouders geldt of omdat alleen leerlingen die ver van school wonen hun mobiel naar school mogen meenemen.

Van de 29 scholen die zeggen minder streng beleid te hebben opgesteld, blijkt uit de toelichtende antwoorden van 11 scholen dat hun beleid wel degelijk conform de landelijke afspraak is opgesteld. Zeven scholen geven aan dat er nog geen beleid is over smartwatches, dat smartwatches nog wel gebruikt mogen worden als horloge of zonder een sim. Zeven scholen geven aan dat mobieltjes wel mee in de klas mogen, zolang ze niet gebruikt worden of zichtbaar zijn. Bij 3 scholen mogen mobiele telefoons wél in de klas gebruikt worden, bijvoorbeeld ter ontspanning tussen lessen door.

Naast beleid voor mobiele telefoongebruik voor leerlingen, hebben wij uitgevraagd of scholen ook beleid hebben geformuleerd voor het mobiele telefoongebruik van leraren. Bijna de helft van de scholen heeft geen regels voor leraren opgesteld voor hun mobiele telefoongebruik tijdens werktijd (zie figuur 16). Iets meer dan de helft van de scholen heeft vastgesteld dat mobiele telefoongebruik is toegestaan voor werkgerelateerde activiteiten. Minder dan 10% van de scholen heeft als regel dat mobielgebruik niet is toegestaan in het bijzijn van leerlingen. Enkele scholen geven aan (ook) andere regels te hebben opgesteld voor teamleden binnen het BO. Op deze scholen mogen teamleden hun mobiele telefoon alleen voor werkgerelateerde activiteiten gebruiken, alleen tijdens de pauze of buiten schooltijd, alleen in geval van nood, of naar eigen inzicht.

Figuur 16: Wat voor regels gelden er op dit moment voor mobiele telefoongebruik door teamleden op uw school?

Noot. Meerdere antwoorden mogelijk. Er zijn in totaal 512 antwoordopties gekozen door 494 respondenten.

Uit de focusgroepen blijkt dat de afspraken die de scholen hebben gemaakt rondom de mobiele telefoon voor leerlingen vrijwel identiek zijn: leerlingen leveren de mobiele telefoon bij binnenkomst in bij de leraar en krijgen deze aan het einde van de dag terug. De

telefoons worden bijvoorbeeld in een bak, in de kast of in een la bewaard. Op een enkele school mag de telefoon in de tas gelaten worden, aangezien deze tassen op de gang hangen en dus in de klas niet voor afleiding zullen zorgen. Een andere school geeft aan dat zij de telefoon niet innemen, maar wel de afspraak hebben dat de telefoon niet zichtbaar mag zijn gedurende de dag. Vrijwel alle scholen geven aan dat de afspraken zowel met het team als met de ouders van de leerlingen gedeeld zijn en dat iedereen hiervan op de hoogte is.

Ongeveer de helft van de scholen heeft naast het beleid voor de mobiele telefoons ook een beleid opgesteld voor de smartwatches. Vanwege de eerder benoemde redenen (zie 'kennis en draagvlak') hebben zij de afspraak dat de smartwatches of thuis blijven, of aan het begin van de dag bij de leraar ingeleverd worden. Met betrekking tot laptops of tablets hebben de scholen geen specifiek beleid, aangezien het niet de bedoeling is dat leerlingen dit zelf meenemen. De scholen beschikken over laptops die zijn voorzien van software waarmee de leraar het scherm van de leerling op haar eigen scherm kan zien. Ook zijn bepaalde websites afgeschermd, zodat het voor leerlingen moeilijker is om met andere dingen dan de les bezig te zijn.

Uit de gesprekken komen een tweetal redenen naar voren waarin scholen een uitzondering maken voor het gebruik van de mobiele telefoon. Allereerst mogen sommige leerlingen vanwege medische redenen (zoals voor diabetes) de telefoon bij zich houden om bijvoorbeeld het suikergehalte te controleren. Op sommige scholen houden de leerlingen in deze gevallen de telefoon niet zelf bij zich, maar wordt de telefoon bij de leraar neergelegd. De leraar houdt dan zelf het suikergehalte in de gaten.

Een andere uitzondering vindt plaats tijdens excursies of het schoolkamp. Scholen benoemden tijdens de focusgroepen dat ze het tijdens excursies waarbij leerlingen zich verspreiden over een groot gebied (bijvoorbeeld als de school naar een pretpark gaat) belangrijk vinden dat leerlingen contact met bijvoorbeeld de leraar kunnen opnemen. Daarnaast kan de leraar zelf makkelijker contact opnemen met de leerlingen. Wel zijn er duidelijke afspraken gemaakt over het maken van foto's van anderen, dit omtrent de AVG-regels die de school na wil blijven leven. Ook tijdens het kamp mogen de leerlingen op sommige scholen de telefoon meenemen. Dit houdt echter niet in dat de leerlingen de telefoon onbeperkt bij zich houden: *“De kinderen leveren aan het begin van het kamp de telefoon in, maar krijgen soms 10 minuten om even te kunnen appen met de ouders”*.

In tegenstelling tot het voortgezet onderwijs wordt er in het basisonderwijs geen uitzondering gemaakt voor leerlingen met een spannende thuissituatie. Een deelnemer zegt hierover: *“Als er iets gebeurt dat zo heftig is dat de leerling het tijdens de schooldag te horen moet krijgen, is het sowieso fijn als er een volwassene tussen zit die het de leerling kan vertellen en de leerling op kan vangen”*.

De enkele school die de mobiele telefoon inzet voor educatief gebruik doet dit bijvoorbeeld voor het maken van foto's voor een opdracht of voor het afnemen van een quiz op sites als Kahoot!. Als het kan, gebruiken deze scholen echter eerder een laptop dan een mobiele telefoon. Lang niet alle leerlingen hebben namelijk een mobiele telefoon om te gebruiken. Mocht de mobiele telefoon toch nodig zijn, dan worden de leerlingen in groepjes verdeeld of krijgen de leerlingen zonder een mobiele telefoon een Chromebook waar ze gebruik van kunnen maken.

Een deel van de scholen heeft naast de afspraken voor het mobielgebruik van de leerlingen ook afspraken gemaakt met de leraren. Zo zijn ze van mening dat de leraren een voorbeeldfunctie hebben en dus geen gebruik moeten maken van de mobiele telefoon wanneer leerlingen in de buurt zijn. Zo zegt een deelnemer: “[De leerlingen] kunnen het niet leren als je zelf niet een goed voorbeeld geeft. Je moet dus niet alleen bewust nadenken over wat je zegt, maar ook over wat je doet”. Daarnaast maken deze scholen afspraken over het online gedrag van de leraren, zoals over binnen welke kanalen leraren onder schooltijd kunnen communiceren of hoe leraren met ouders communiceren.

Andere scholen geven aan (nog) geen afspraken te hebben gemaakt met de leraren. Zo wordt de mobiele telefoon tijdens de schooldag momenteel gebruikt voor werk gerelateerde zaken. Denk hierbij aan een tweetrapsverificatie, snelle onderlinge communicatie en het gebruik van Parro (waarbij de verwachting vanuit ouders is dat de leraar ten alle tijden beschikbaar is). Daarnaast merkte een deelnemer op dat er binnen andere sectoren ook geen mobielbeleid voor werknemers aanwezig is, omdat daar op de professionele houding van de werknemers wordt vertrouwd. Een andere deelnemer benoemt: “Als ik [de leraren] zie bellen op de gang, zullen ze daar een goede reden voor hebben. Ze zorgen er dan voor dat iemand de klas in de gaten houdt en geven het waar mogelijk van tevoren aan als ze belangrijke telefoontjes verwachten”.

Geen beleid

Scholen die nog geen beleid hadden opgesteld, maar dit wel van plan waren, waren allemaal van plan om dit beleid conform de landelijke afspraak op te stellen. Hierbij moet wel worden vermeld dat van de 60 scholen (12,1%) die deze vraag kregen, 25 respondenten deze vraag hebben leeg gelaten.

Alle scholen in de focusgroepen hanteren momenteel een mobielbeleid. Er zijn echter ook scholen die aangeven dat zij hun afspraken en regels rondom mobielbeleid niet officieel hebben vastgelegd in een “beleidsdocument”. Deze scholen hebben de afspraken rondom mobielgebruik op school mondeling of door middel van een nieuwsbrief hebben gedeeld met leraren, leerlingen en ouders. De meeste scholen hebben de afspraken ook kort omschreven in de schoolgids. Ondanks dat de scholen geen officieel “beleidsdocument” hebben, hanteren zij hetzelfde soort beleid als scholen die dit wel hebben.

4.3.4 Beleidsvorming

Tijdens de focusgroepen is aan de deelnemers gevraagd hoe zij de vorming van het huidige mobielbeleid hebben ervaren. Veruit de meeste scholen hebben al enige tijd een vorm van mobielbeleid op school en geven aan dat zij het niet nodig achten om dit beleid te wijzigen. Wel zijn deze scholen van plan om de gemaakte afspraken officieel op papier te zetten (voor zover dat nog niet gedaan was).

Bij het vormgeven van het mobielbeleid hebben de scholen verscheidene partijen betrokken. Denk hierbij aan het personeel, de leerlingenraad, de MR-leden en/of de MT-leden. Voor de meeste scholen geldt dat deze partijen slechts geïnformeerd worden en niet actief hebben meegedacht in de vormgeving van het beleid. Een paar scholen geven aan dat zij deze partijen wel mee hebben laten denken, bijvoorbeeld door middel van een vragenlijst of een

werkgroep. Hierbij geven scholen aan dat de leraren wat sneller betrokken worden bij het meedenken dan de andere partijen.

Voor de meeste deelnemers geldt dat de vormgeving van de afspraken rondom de mobiele telefoon op hun school vrij natuurlijk is gelopen: de telefoon is vanaf het begin niet getolereerd in het klaslokaal, waardoor het nooit een afleiding heeft kunnen vormen voor leerlingen. Zoals een deelnemer zei: “De telefoon is net zo aangepakt als de op afstand bestuurbare auto van vroeger: alles wat afleidt wordt meteen verwijderd uit het klaslokaal”.

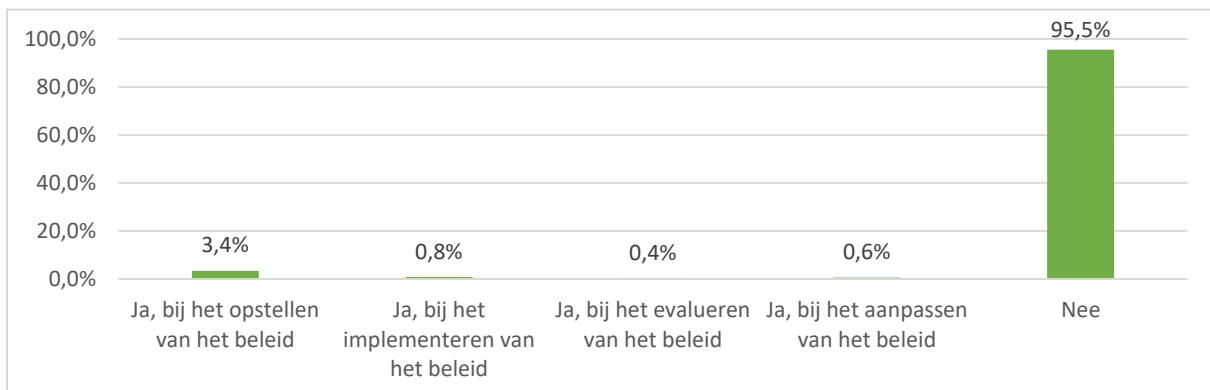
De meerderheid van de deelnemers geeft aan dat de vormgeving van het beleid niet lang heeft geduurd. Omdat er weinig sprake is van differentiatie en het gebruik van de mobiele telefoon gedurende de schooldag niet getolereerd wordt, was het voor de scholen gemakkelijk om het mobielbeleid vorm te geven. De scholen die het beleid ook al schriftelijk hebben vastgelegd, geven aan dat dit binnen een half uur tot een uur uitgewerkt is. Een deel van de scholen heeft langer over de vormgeving van het mobielbeleid gedaan. De ene school had een paar weken nodig, de andere school ruim een halfjaar. Het verschil in de tijdsperiode heeft voornamelijk te maken met de mate waarin de leraren vanaf het begin al op dezelfde lijn zitten. Scholen waar veel verschillende meningen over het beleid aanwezig waren, hebben er langer over gedaan dan scholen waar het team zich al grotendeels in de afspraken kon vinden.

Hulpbehoeften

Ongeveer 95% van de scholen heeft geen hulpbehoefte voor het opstellen, implementeren, evalueren of aanpassen van het beleid (zie figuur 17). Zo noemt een school dat een voorbeeldbrief voor ouders een nuttig hulpmiddel zou kunnen zijn. Indien scholen hulp behoeven, dan is dit het vaakste bij het opstellen van het beleid.

Figuur 17: Heeft u hulp nodig bij het opstellen, implementeren, evalueren of aanpassen van beleid voor mobiele telefoons op school?

Noot. Meerdere antwoorden mogelijk. Er zijn in totaal 498 antwoordopties gekozen door 494 respondenten.

Geen van de deelnemende scholen in de focusgroepen voor basisonderwijs heeft gebruik gemaakt van bestaande bronnen bij het opstellen van hun beleid. De deelnemers geven als reden hiervoor dat zij deze bronnen niet nodig hadden. Zij vonden het niet ingewikkeld om het mobielbeleid op te stellen. Bovendien had een groot deel van de deelnemende scholen al

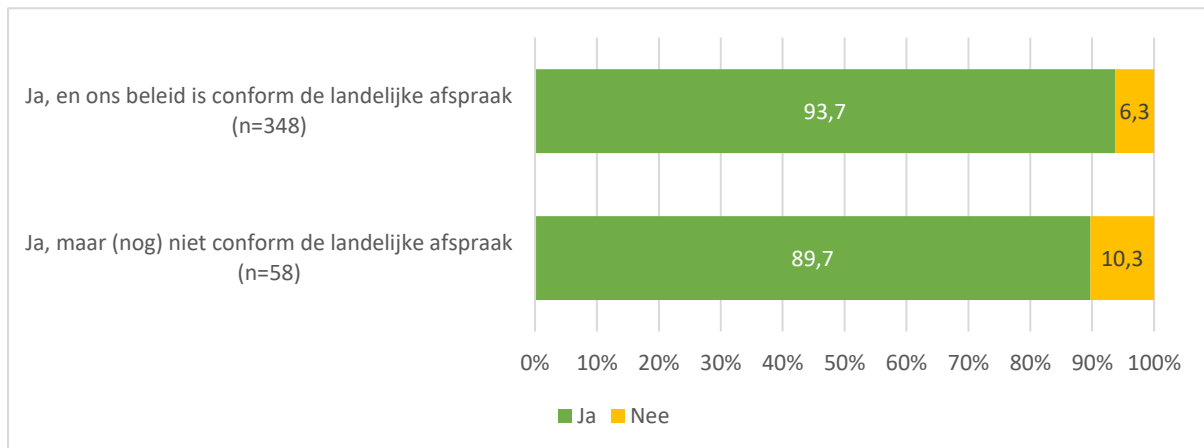
beleid opgesteld voorafgaand aan de landelijke afspraak. Deze scholen konden daardoor niet gebruik maken van de hulpbronnen die het Ministerie van OCW heeft gedeeld.

4.3.5 Implementatie

Scholen die al beleid hebben opgesteld conform de landelijke afspraak (70,4%), hebben dit bijna allemaal ook al geïmplementeerd (93,7%) (zie figuur 18). Van de scholen die al wel beleid hebben opgesteld, maar (nog) niet conform de landelijke afspraak, heeft bijna 90% dit beleid geïmplementeerd.

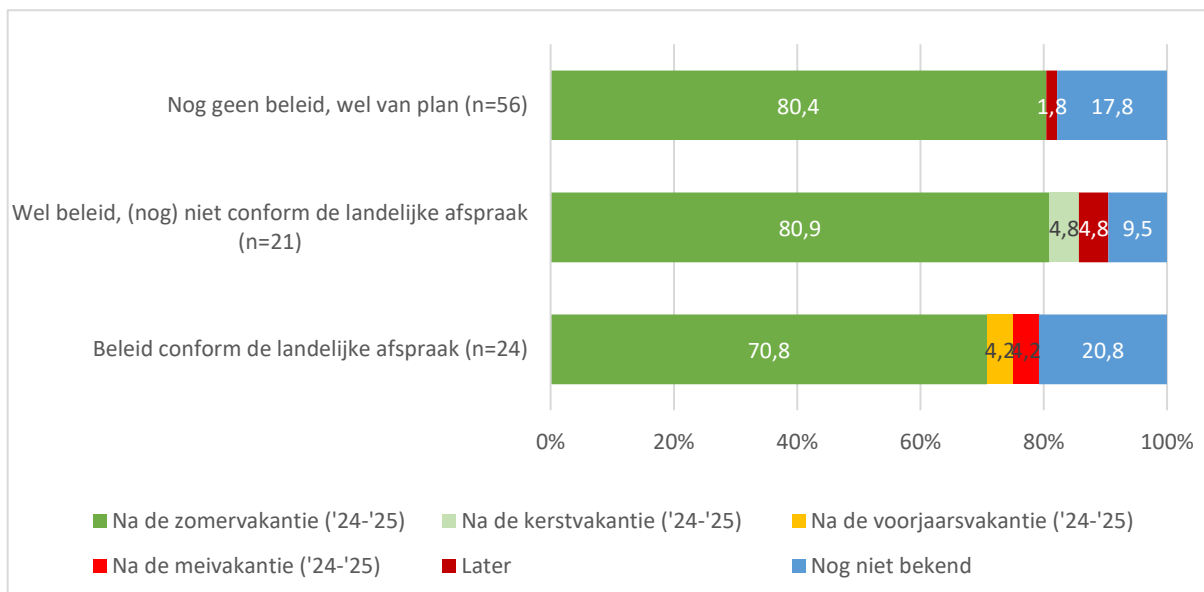

Figuur 18: Is dit beleid al geïmplementeerd? (n=406)

Van de scholen die nog geen beleid hebben opgesteld of geïmplementeerd, is een ruime meerderheid van plan dit te doen met ingang van schooljaar 2024-2025, gelijktijdig met de ingang van de landelijke afspraak (zie figuur 19).

Figuur 19: Wat is, bij benadering, de beoogde invoerdatum van het beleid? (n=101)

Voor alle deelnemende scholen aan de focusgroepen geldt dat de implementatie van het mobielbeleid goed verlopen is. De leraren staan achter de afspraken, waardoor er weinig differentiatie in handhaving is binnen de school. Een enkele school geeft aan dat sommige leraren wel meer hun eigen plan willen trekken als het gaat om hun eigen mobiele telefoongebruik. Deze scholen geven aan dat zij dit ook een grijs gebied vinden. Wanneer een leraar te vaak gezien wordt op de telefoon, wordt deze hier op aangesproken.

Ook de leerlingen houden zich over het algemeen aan het mobielbeleid. Het valt wel eens voor dat leerlingen toegang proberen te krijgen tot hun telefoon, bijvoorbeeld door in de la waar alle telefoons liggen te kijken of door een telefoon in de tas te houden. Volgens de deelnemers is het opzoeken van de grenzen normaal voor leerlingen en is een waarschuwing in vrijwel alle gevallen voldoende.

Rondom de smartwatches geeft een deel van de deelnemers aan dat zij meer moeite in de implementatie van regels in ervaart, voornamelijk omdat smartwatches tegenwoordig veel op 'normale' horloges kunnen lijken, waardoor het voor leraren moeilijk is om een smartwatch te kunnen herkennen. Zij kunnen daardoor niet goed inschatten of ze daadwerkelijk alle smartwatches in hebben genomen aan het begin van de dag. Eén school geeft aan dat ze ouders hebben gevraagd om de smartwatch niet meer mee te geven naar school, maar daarop stuitte veel weerstand vanuit de ouders.

Met betrekking tot de laptops hebben sommige deelnemers ervaren dat leraren verschillend omgingen met wat de leerlingen op de laptop mochten doen: *“Bij de ene leraar mocht de laptop alleen voor educatieve doeleinden gebruikt worden, de andere leraar stond het toe dat leerlingen soms ook tien minuten iets voor henzelf deden op de laptop”*. Deze laatste groep leraren wordt hierop aangesproken, omdat de scholen van mening zijn dat leerlingen ook moeten leren om op een andere manier te ontspannen dan via een scherm.

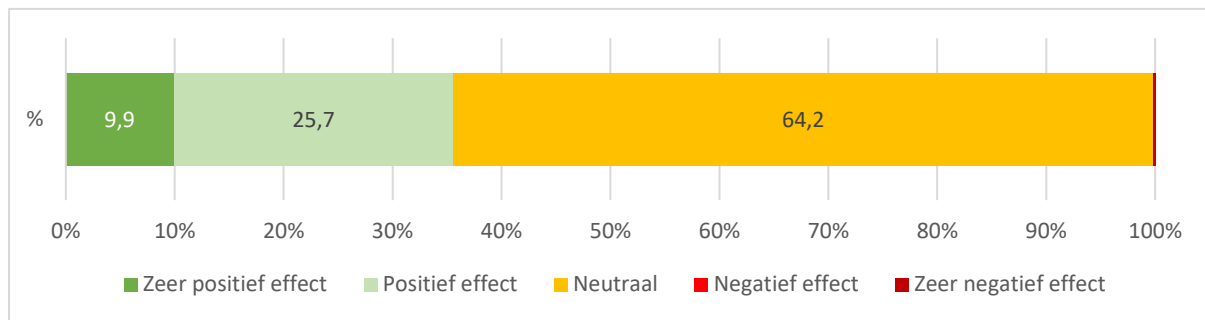
4.3.6 Verwachte opbrengsten en effectiviteit landelijke afspraak

Om in beeld te krijgen of scholen positieve effecten van de landelijke afspraken verwachten, hebben we hen gevraagd wat voor effect ze verwachten op de leerprestaties, en op het welbevinden van leerlingen en het school- en klasklimaat.

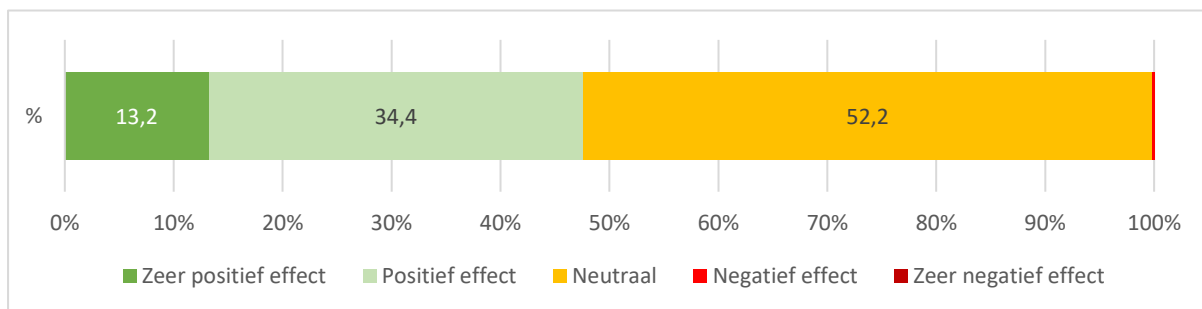
Een minderheid van de scholen verwacht op hun school een (zeer) positief effect van de landelijke afspraak op de leerprestaties van leerlingen, namelijk 35,6% van de scholen (zie figuur 20). De meerderheid van de scholen (64,2%) verwacht op hun school geen effect op de leerprestaties van leerlingen. Eén school (0,2%) verwacht een zeer negatief effect.

Figuur 20: Wat verwacht u voor een effect van de landelijke afspraak over mobiele telefoons op uw school op de leerprestaties van leerlingen? (n=494)

Bijna de helft van de scholen (47,6%) verwacht op hun school een positief tot zeer positief effect van de landelijke afspraak op het welbevinden van leerlingen en het school- en klasklimaat (zie figuur 21). De overige scholen verwachten op hun school geen effect op de leerprestaties van leerlingen.

Figuur 21: Wat verwacht u voor een effect van de landelijke afspraak over mobiele telefoons op uw school op het welbevinden van leerlingen en het school- en klasklimaat? (n=494)

De meeste scholen in de focusgroep voor het BO geven aan dat zij geen directe effecten van hun beleid hebben ervaren doordat zij vroegtijdig afspraken hebben gemaakt over telefoongebruik op hun scholen. Door op tijd een mobielbeleid in te voeren, is telefoongebruik op deze scholen nooit uitgegroeid tot een probleem, waardoor zij ook geen aanzienlijke effecten van de implementatie van de afspraak hebben ervaren. Eén deelnemer geeft aan dat het beleid op diens school in het afgelopen jaar strenger is geworden en merkt hier wel effecten van. Zo kunnen leerlingen zich sinds deze aanpassing beter concentreren en communiceren nu ook beter met elkaar en met leraren: *“Ruzies escaleren minder, omdat leerlingen nu naar elkaar luisteren in plaats van dat ze hun ouders meteen opbellen als er iets gebeurt”*. Deze school heeft ook een verbetering gezien in leerprestaties en denkt dat dit een direct gevolg is van hun nieuwe beleid: *“We zaten jaren achter elkaar onder het gemiddelde, dit jaar zaten we boven het gemiddelde, daar heeft de telefoon zeker aan bijgedragen.”* Andere scholen durven niet te zeggen of hun beleid een effect heeft gehad op de leerprestaties van hun leerlingen.

4.4 Conclusie

Het landelijke verbod op mobiele telefoons in de klas wordt over het algemeen door scholen in het BO niet als dringend ervaren. Het gebruik van mobiele telefoons en andere devices wordt in het BO niet als een groot probleem ervaren. Dit heeft er deels mee te maken dat ze op de meeste scholen al niet waren toegestaan in de klas en dat ook maar weinig leerlingen een mobiele telefoon meenemen naar school.

Vrijwel alle BO-scholen zijn op de hoogte van de landelijke afspraak. Maar weinig scholen (8,5%) ervaren het gebruik van mobiele telefoons problematisch. Als er sprake is van afleiding, dan wordt dit vaker veroorzaakt door smartwatches, bijvoorbeeld doordat ouders via de smartwatch hun kind appen. Op de meeste scholen nemen maar weinig leerlingen een mobiele telefoon mee naar school, al gebeurt dit laatste tijd wel meer dan vroeger. In lijn hiermee verwacht ongeveer een derde een positief effect van de landelijke afspraak op de leerprestaties. Ongeveer de helft van de scholen verwacht een positief effect op het welbevinden en klasklimaat.

Meer dan 70% van de scholen heeft al beleid dat in lijn is met de landelijke afspraak. Meestal moeten telefoons bij binnenkomst worden ingeleverd en aan het einde van de dag worden opgehaald. Een kleine groep (11,8%) heeft strenger of minder streng beleid dan de landelijke afspraak en is niet van plan dit aan te passen. Slechts een klein deel van de scholen heeft geen beleid en is ook niet van plan om dat op te stellen. Enkele scholen geven aan nog te worstelen met het beleid omtrent smartwatches, omdat die niet altijd herkenbaar zijn als device.

Bijna de helft van de scholen heeft geen regels voor leraren opgesteld voor hun mobiele telefoongebruik tijdens werktijd. Iets meer dan de helft van de scholen staat mobiele telefoongebruik toe voor werkgerelateerde activiteiten. Hier wordt vertrouwd op de professionaliteit van de leraar en dat gaat over het algemeen goed.

Voor leerlingen worden uitzonderingen gemaakt tijdens bijvoorbeeld excursies of als leerlingen om medische redenen een telefoon nodig hebben. Dit gaat op vrijwel alle scholen om niet meer dan 0-20% van de leerlingen.

Voor maar weinig scholen is het gebruik van devices zoals mobiele telefoons een belangrijk onderdeel van de onderwijspraktijk (6,5%). Voor educatieve doeleinden worden meestal andere devices dan mobiele telefoons gebruikt, zoals laptops of tablets. Waar mogelijk worden laptops vanuit de school ingezet in plaats van de eigen devices van de leerlingen.

Beleidsvorming in BO gaat over het algemeen soepel en vlot, aangezien de meeste scholen het beleid al hadden vastgelegd. Verschillende partijen, zoals de MR, zijn hierbij betrokken, meestal in een informerende rol. Vrijwel geen enkele school geeft aan hierbij behoefte te hebben aan extra hulp of extra ondersteuning.

5 Het huidig beleid rond mobieltjes en andere devices in het gespecialiseerd onderwijs

De landelijke afspraak rondom het gebruik van mobiele telefoons en andere devices zal in het GO ingaan vanaf schooljaar 2024/2025. Met het oog op de zorgbehoeften van leerlingen in het GO is in november 2023 een addendum bij de landelijke afspraak geformuleerd. Deze houdt specifiek in dat mobiele telefoons in de klas in het gespecialiseerd onderwijs niet zijn toegestaan, tenzij leerlingen een medische reden of ondersteuningsvraag hebben die dit noodzakelijk maakt of als het onderdeel is van het educatieve programma. Voorbeelden van uitzonderingen zijn hoortoestellen die verbonden zijn met mobiele apparaten, spraaksoftware, voorleessoftware, of apps en programma's die leerlingen helpen emoties te herkennen of medicatie-inname bij te houden.¹⁰ In dit hoofdstuk delen wij de bevindingen uit de vragenlijst, die onder alle GO-scholen in Nederland is uitgezet, en uit de focusgroepen. De vragenlijst kon worden ingevuld van 5 maart tot en met 26 april 2024. De focusgroepen zijn halverwege mei 2024 afgenomen.

5.1 Respons vragenlijst

In totaal is de vragenlijst voor de GO-nulmeting op 317 scholen ingevuld. Dit is 36% van het totaal aantal GO-scholen. De scholen die de vragenlijst hebben ingevuld, vormen samen een representatieve afspiegeling van Nederlandse GO-scholen. Dit blijkt uit een vergelijking tussen onze steekproef en de landelijke verdeling van schoolvestigingen op regio, onderwijssoort, stedelijkheid en leerlingenaantal (zie Bijlage 2).

Wij rapporteren in dit hoofdstuk de bevindingen per schoolsoort. Wij maken onderscheid tussen het speciaal basisonderwijs (SBAO), speciaal onderwijs (SO), voortgezet speciaal onderwijs (VSO) en vestigingen die zowel SO als VSO aanbieden ((V)SO). Wanneer wij opmerkelijke verschillen vonden tussen deze groepen, dan lichten wij dit in de tekst toe en geven wij aan of dit verschil ook statistisch significant is. Zie tabel 1 voor de respons op de vragenlijst, onderverdeeld naar schoolsoort.

¹⁰ <https://open.overheid.nl/documenten/dpc-8b03fa61119a7b7cab8ee429569b79eb5e5dcf58/pdf>

Tabel 1. Respons verdeeld naar schoolsoort

	N	%
(V)SO	141	44,5
VSO	30	9,5
SO	55	17,4
SBAO	91	28,7
Totaal	317	100,0

5.2 Deelname focusgroepen

Er zijn twee online focusgroepen georganiseerd in het GO. Bij de ene focusgroep waren vier deelnemers aanwezig vanuit het (V)SO. Bij de andere focusgroep waren twee deelnemers uit het SBO en één deelnemer uit het VSO aanwezig. De deelnemende scholen kwamen uit de provincies Zuid-Holland, Noord-Brabant, Utrecht en Gelderland en bevinden zich in de meer stedelijke gebieden.

5.3 Bevindingen vragenlijst en focusgroepen

We geven met iconen aan of de bevindingen afkomstig zijn uit:

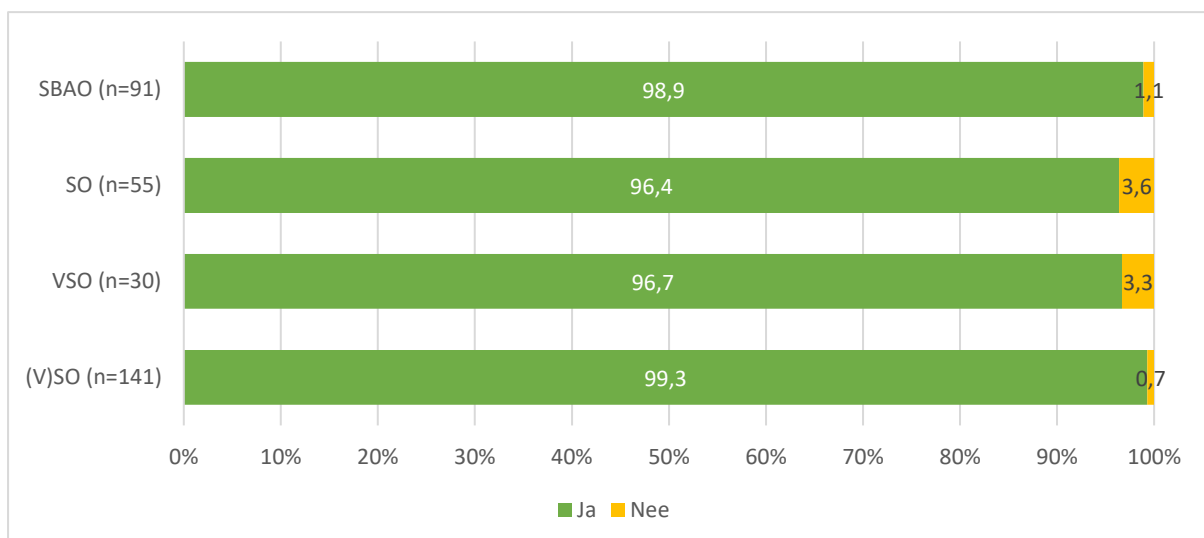
- de vragenlijst
- de focusgroep

5.3.1 Kennis en draagvlak

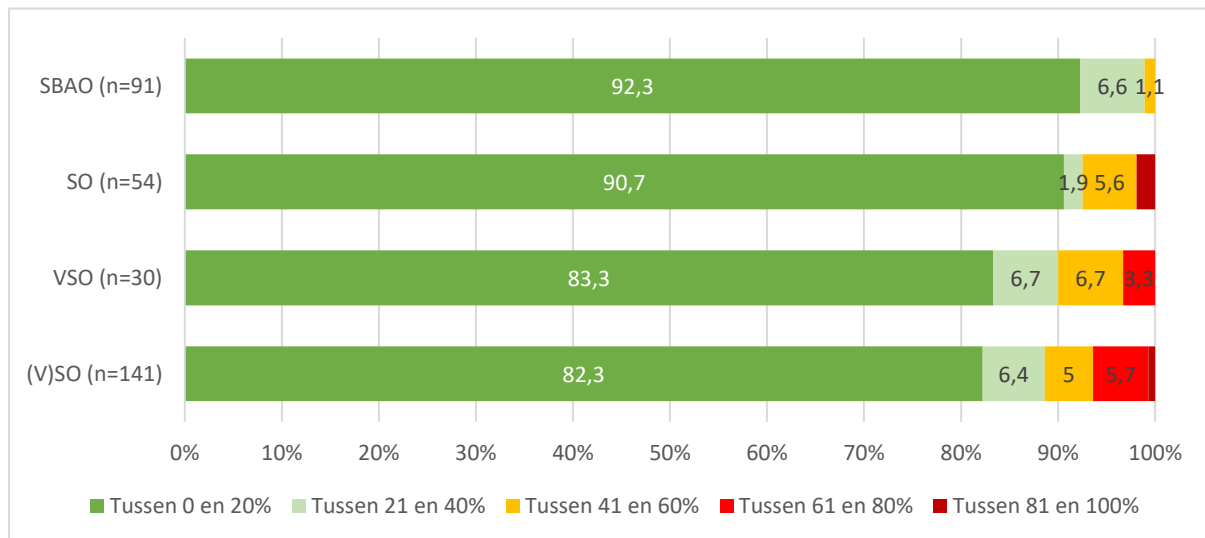
Nagenoeg alle GO-scholen (gemiddeld 98,4%) zijn op de hoogte van de landelijke afspraak rondom mobiele telefoongebruik. Dit aandeel is vrijwel gelijk tussen de verschillende onderwijssoorten in het GO (zie figuur 22).

Figuur 22: Bent u op de hoogte van de landelijke afspraak met betrekking tot het gebruik van mobiele telefoons en andere devices op school die door OCW in overleg met andere partijen is opgesteld? (n=317)

Binnen het GO nemen leerlingen nauwelijks mobiele telefoons mee naar school voor ondersteuningsbehoeften of uit medische noodzaak; op gemiddeld 86,4% van alle GO-scholen neemt maximaal een vijfde van de leerlingen om deze reden hun mobiele telefoon mee naar school. Binnen het VSO en (V)SO zijn er meer leerlingen die een mobiele telefoon meenemen uit medische noodzaak (zie figuur 23).

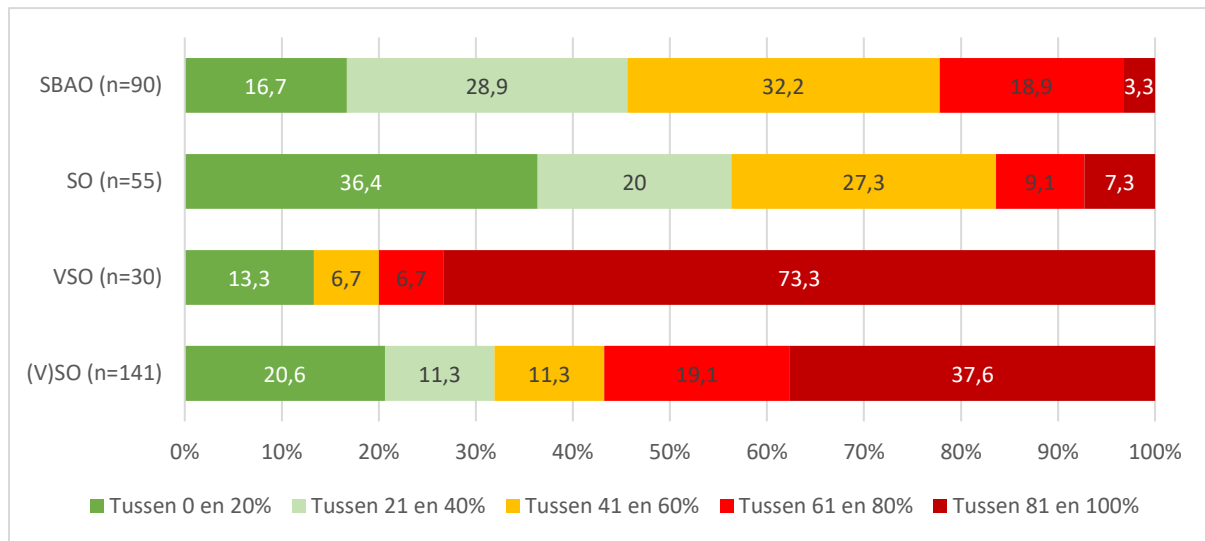
Figuur 23: Welk aandeel van de leerlingen gemiddeld op jullie school mobiele telefoons of andere devices mee naar school voor ondersteuningsbehoeften of uit medische noodzaak? (n=316)

Leerlingen nemen vaker mobiele telefoons mee naar school zónder medische noodzaak of voor ondersteuningsbehoeften. Op ongeveer een vijfde van alle GO-scholen neemt tussen de 0 en 20% van de leerlingen een mobiele telefoon mee zonder deze reden. Op 16,7% van de scholen loopt dit aantal op naar tussen de 21 en 40%. Op ruim een kwart van alle GO-scholen neemt tussen de 81 en 100% van de leerlingen een mobiele telefoon mee naar school zonder deze reden.

Het aandeel leerlingen dat zónder medische noodzaak of voor ondersteuningsbehoeften een mobiele telefoon mee naar school neemt, verschilt sterk per onderwijssoort (zie figuur 24). In het VSO en (V)SO nemen significant meer leerlingen hun telefoon mee zonder medische noodzaak of voor ondersteuningsbehoeften, dan binnen het SBAO en SO. Zo neemt op 73,3% van de VSO-scholen tussen de 81 en 100% van de leerlingen zonder medische noodzaak of voor ondersteuningsbehoeften hun mobiel mee naar school, terwijl dit binnen het SBAO voor slechts 3,3% van de scholen het geval is. Deze verschillen zijn goed te verklaren, gezien leerlingen in het VSO ouder zijn en dus vaker een mobiele telefoon in hun bezit hebben.

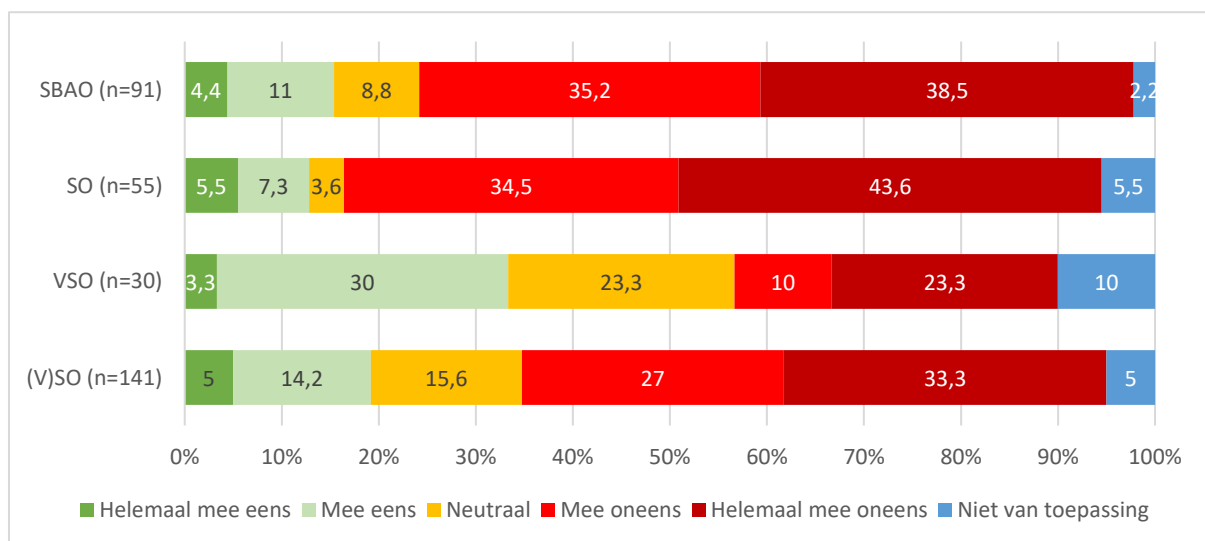
Figuur 24: Hoeveel leerlingen nemen op jullie school ongeveer mobiele telefoons of andere devices mee naar school zonder medische noodzaak of voor ondersteuningsbehoeften? (n=316)

De meeste scholen geven aan dat het gebruik van mobiele telefoons bij hen geen probleem vormt. Een minderheid van 18,3% van alle GO-scholen is het er (helemaal) mee eens dat dit bij hen op school een probleem is. Voor 4,7% van alle GO-scholen is deze stelling niet van toepassing omdat leerlingen bij hen op school nooit mobiele telefoons of andere devices meenemen.

Of mobielgebruik een probleem vormt verschilt per onderwijssoort (zie figuur 25). Zo lijkt men binnen het VSO niet-educatief gebruik van mobiele telefoons vaker als een probleem te ervaren dan binnen de andere onderwijssoorten; 33,3% van de VSO-scholen is het (helemaal) met de stelling eens.

Figuur 25: In hoeverre bent u het eens met de volgende stelling? Het niet-educatief gebruik van mobiele telefoons is een probleem bij ons op school. (n=317)

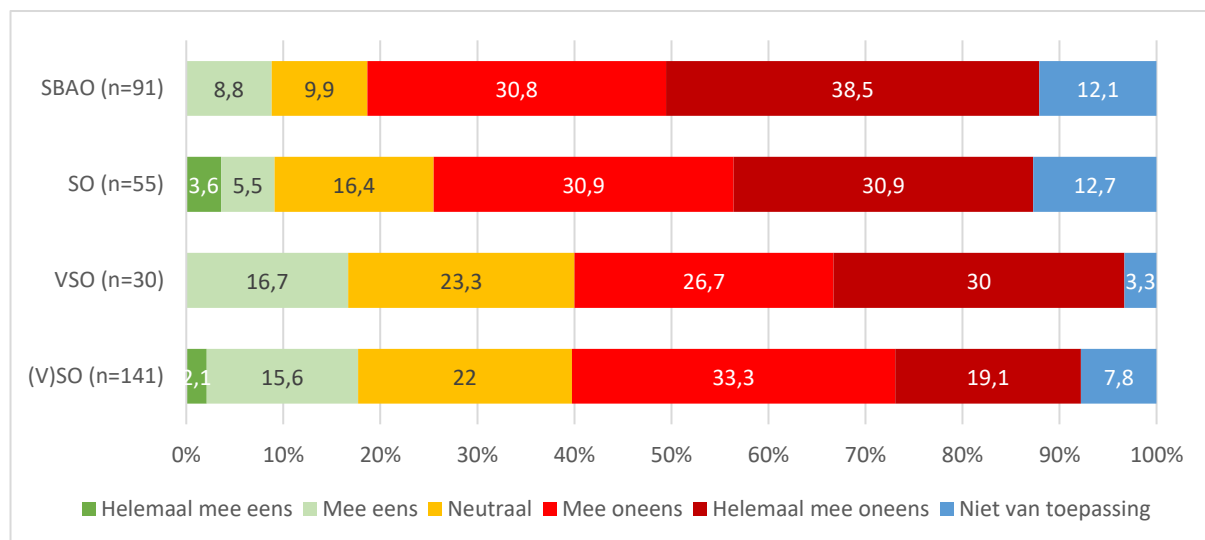

Noot: De laatste antwoordoptie luidde in zijn geheel 'Niet van toepassing: bij ons op school nemen leerlingen nooit mobiele telefoons of andere devices mee'

Educatief gebruik van mobiele telefoons lijkt voor de meeste GO-scholen geen belangrijk onderdeel te zijn van de onderwijspraktijk. Een kleine meerderheid van alle GO-scholen is het (helemaal) niet met de stelling eens dat het educatief gebruik van mobiele telefoons een belangrijk onderdeel is (59,3%). 17,7% van alle scholen staat neutraal tegenover deze stelling. Op een minderheid van alle scholen is educatief gebruik van mobiele telefoons wel een belangrijk onderdeel van hun onderwijspraktijk (13,6%). Voor 9,5% van alle scholen is deze stelling niet van toepassing omdat bij hen op school geen educatief gebruik wordt gemaakt van mobiele telefoons of andere devices’.

Binnen het VSO en (V)SO is het educatief gebruik van mobiele telefoons vaker een belangrijk onderdeel van de onderwijspraktijk dan binnen het SBAO en SO (zie figuur 26). Dit verschil is statistisch significant. Op het VSO en (V)SO zijn respectievelijk 16,7% en 17,7% van de scholen het er (helemaal) mee eens dat educatief gebruik van mobiele telefoons een belangrijk onderdeel is van hun onderwijspraktijk, terwijl dit voor 8,8% van de SBAO scholen geldt en voor 9,1% van de SO scholen.

Figuur 26: In hoeverre bent u het eens met de volgende stelling? Het educatief gebruik van mobiele telefoons is een belangrijk onderdeel in onze onderwijspraktijk. (n=317)

Noot. De laatste antwoordoptie luidde in zijn geheel 'Niet van toepassing: bij ons op school wordt geen educatief gebruik gemaakt van mobiele telefoons of andere devices'

In de open opmerkingen in de vragenlijst benadrukt één school dat deze blij is dat er een landelijke afspraak is aangekondigd. Er wordt echter door 20 scholen benadrukt dat ze niet tevreden zijn met de huidige landelijke afspraak of dat ze deze voor hun school niet nodig vinden. De 7 scholen waarop de afspraak niet van toepassing is, bieden onderwijs binnen cluster 3 aan leerlingen die moeilijk leren en/of een beperking hebben of binnen een justitiële jeugdinstelling. Onder de 13 scholen die niet tevreden zijn met de huidige landelijke afspraak wordt meermaals aangehaald dat de afspraak afleid van de echte vraagstukken (zoals verkeerd gebruik, sociale media, gebruik buiten schooltijd in en buiten huis), dat de afspraak strenger geformuleerd moet worden en dat het probleem in het GO waarschijnlijk minder speelt dan in het VO.

Tijdens de focusgroepen hebben we de deelnemers gevraagd naar hun ervaringen met het niet-educatieve gebruik van mobiele telefoons, nog vóór de invoering van de landelijke afspraak. Op de meeste scholen nam een deel van de leerlingen hun mobiele telefoon mee naar school. Een genoemde reden hiervoor is dat leerlingen zelfstandig naar school komen en dat ouders het vanwege de veiligheid een geruststellende gedachte vinden dat hun kind een mobiele telefoon bij zich heeft. Daarentegen zijn er ook leerlingen die hun mobiele telefoon niet mee naar school nemen, omdat zij deze toch in moeten leveren gedurende de gehele schooldag. Een deelnemer van een SBO-school vergelijkt dit met de regels voor andere 'afleidende materialen' die vanuit thuis worden meegebracht en ook ingeleverd moeten worden gedurende de schooldag, zoals Barbiepoppen of knuffels. De meeste scholen hebben al afspraken opgesteld over het gebruik van mobiele telefoons op school sinds leerlingen een telefoon mee naar school nemen.

De deelnemende scholen geven aan dat de mobiele telefoons geen belangrijk onderdeel zijn van de onderwijspraktijk op hun school. Scholen maken meer educatief gebruik van andere devices zoals laptops, tablets en Chromebooks. Het educatief mobielgebruik wordt sporadisch ingezet. Op de momenten dat de telefoons worden ingezet, letten leraren extra goed op waar de leerlingen mee bezig zijn. Voorbeelden waarvoor de mobiele telefoon wel educatief gebruikt worden is voor het afnemen van een quiz op sites als Kahoot!, en bij passende lesdoelen zoals het leren gebruiken van de applicatie 9292. Ook in lesprogramma's gericht op mediawijsheid worden lessen gegeven over het gebruik van mobiele telefoons. Eén van de deelnemers ziet hierin de positieve kant van het inzetten van de mobiele telefoon: *"Leerlingen vinden deze lessen interessant en de lessen blijven daarom meestal goed bekijken."*

Hoewel maar weinig scholen mobielgebruik onder leerlingen op school momenteel als een probleem beschouwen, kunnen ze wel incidenten noemen die zich op hun school hebben voorgedaan. Scholen benoemen dat soortgelijke incidenten ook met de smartwatch ervaren werden. Deze incidenten hebben ertoe geleid dat er direct nieuwe strengere regels zijn gemaakt rondom mobielgebruik op school. De mobiele telefoons en de smartwatches zorgden voor diverse problemen. Ten eerste werden er, voordat de mobiele telefoon nog werd toegestaan in de pauze, wel eens vervelende foto's en filmpjes van leerlingen en leraren gemaakt. Meerdere deelnemers benadrukken dat de veiligheid van de leraren hiermee in het geding komen: *"Leraren moeten vrijuit kunnen spreken. Je kan met een smartwatch een afluisterfunctie aanzetten. Bepaalde woorden worden dan volledig uit de context getrokken. Die kwetsbaarheid van docenten vind ik zorgelijk."* Daarnaast leverde kapotte telefoons en schermpjes gedoe op over de aansprakelijkheid: *"Ouders gaan de school aansprakelijk stellen."* Deze problemen zijn in mindere mate gaan spelen vanaf het moment dat de mobiele telefoon gedurende de gehele schooldag ingeleverd wordt.

Daarnaast zien meerdere deelnemers ook problemen rondom mobielgebruik door leraren of stagiaires. Leraren hebben tijdens schooltijd hun telefoon nodig voor schooldoeleinden zoals 'alert-groepen' met leraren (voor momenten waarop een leerling uit de klas moet worden gehaald) of om in te loggen in schoolsystemen. Dit betekent dat de telefoon altijd binnen handbereik is, waardoor leraren sneller geneigd zijn om hun telefoon te gebruiken voor privé-zaken. De leraren hebben namelijk geen werktelefoon. De schoolleiders geven aan dat zij het gesprek met deze leraren hierover aangaan als zij dit vaker voor zien komen.

Draagvlak landelijke afspraak

De deelnemers hebben verschillende meningen over de rol die de overheid heeft aangenomen door het instellen van de landelijke afspraak en zijn hier overwegend positief over. Scholen benoemen dat de afspraken aan de ene kant richtinggevend zijn, en aan de andere kant ruimte overhoudt voor maatwerk. Dit vinden de scholen prettig, aangezien ze een verbod op de mobiele telefoon steviger kunnen vormgeven, maar hierbij nog steeds kunnen inspelen op hun doelgroep en situationeel kunnen handelen. De landelijke afspraak ondersteunt de scholen om de regels beter uit te kunnen leggen aan ouders. Hierdoor verwachten de schoolleiders minder weerstand van ouders en leerlingen op de schoolregels rondom de mobiele telefoons. Dankzij de landelijke maatregel zitten de scholen meer op één lijn, waardoor de scholen met een mobielbeleid niet meer als uitzondering worden gezien.

Daarentegen vinden de deelnemers dat de afspraak vanuit de overheid te laat komt; veel scholen hebben al afspraken conform de landelijke afspraak: *“Het is een beetje achter de feiten aanlopen. Scholen hebben al keuzes gemaakt daarin. De afspraak onderschrijft het nu, dat is op zich fijn.”* Volgens één deelnemer mag dit probleem rondom mobielgebruik breder uitgedragen worden door de overheid, ook naar ouders toe: *“Ouders moeten hier ook verantwoordelijkheid in nemen. Het mag nog meer body krijgen dan nu.”* Eén deelnemer vergelijkt dit ook met de alcohol-leeftijd: *“Ouders hebben soms ook wat regelgeving nodig. Ouders hebben soms behoefte aan de afspraak dat leerlingen bijvoorbeeld pas vanaf 12 jaar een telefoon mogen hebben. Ik vergelijk dit ook met schoolfruit, veel ouders zijn blij dat ze hierdoor geen discussies meer thuis met hun kind hebben over of zij wel/geen koek mee naar school mogen. Dit geldt ook voor de alcohol-leeftijd”*.

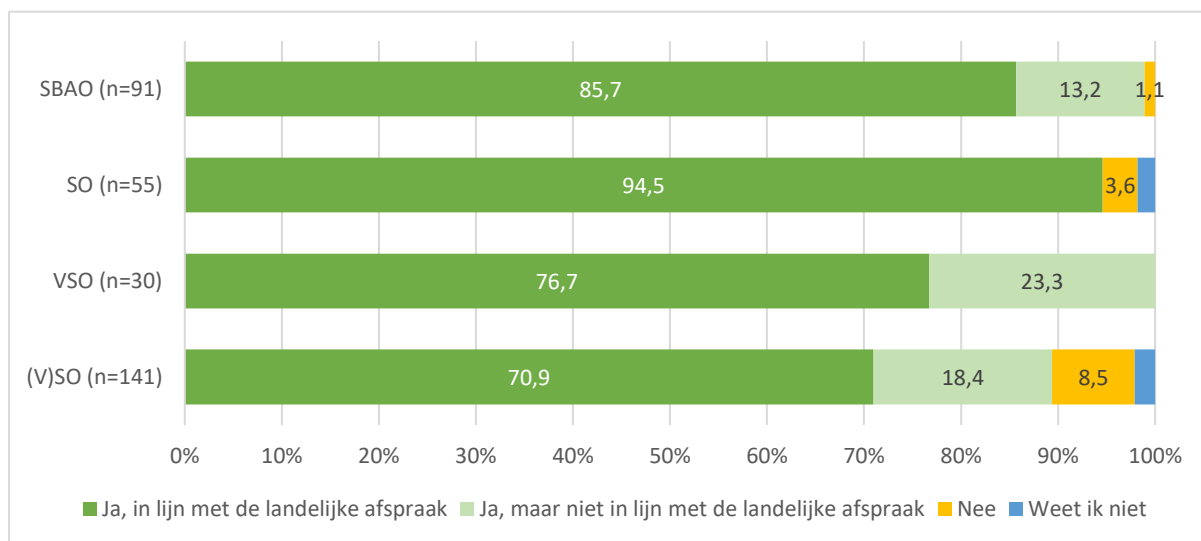
Daarnaast geven scholen aan dat zij het van belang vinden dat de landelijke AVG-regels (bijvoorbeeld het niet mogen opnemen van gesprekken en het maken van beeldopnames op school) duidelijker naar ouders en leerlingen toe gecommuniceerd worden, in verband met de veiligheid van het schoolpersoneel. Als ouders en leerlingen zich hier niet aan houden, mag hier volgens de deelnemers strenger op gehandhaafd worden. De landelijke afspraak is ingesteld met als reden dat de mobiele telefoon leidt tot afleiding en dalende leerprestaties, maar volgens de deelnemers is veiligheid net zo belangrijk. Dit mag beter uitgedragen worden door de overheid.

5.3.2 Beleid voor aankondiging afspraak

Op een ruime meerderheid van alle GO-scholen golden er voorafgaand aan de aankondiging al regels met betrekking tot het gebruik van mobiele telefoons (94%). Op 14,2% van de scholen waren deze regels echter niet in lijn met de landelijke afspraak. Op het VSO hadden alle deelnemende scholen al regels ingesteld (zie figuur 27). Binnen het (V)SO had een 8,5% van de scholen voorafgaand aan de aankondiging van de afspraak nog geen regels ingesteld.

Figuur 27: Golden er op uw school vorig schooljaar (2022-2023) al regels m.b.t. gebruik van mobiele telefoons? (n=317)

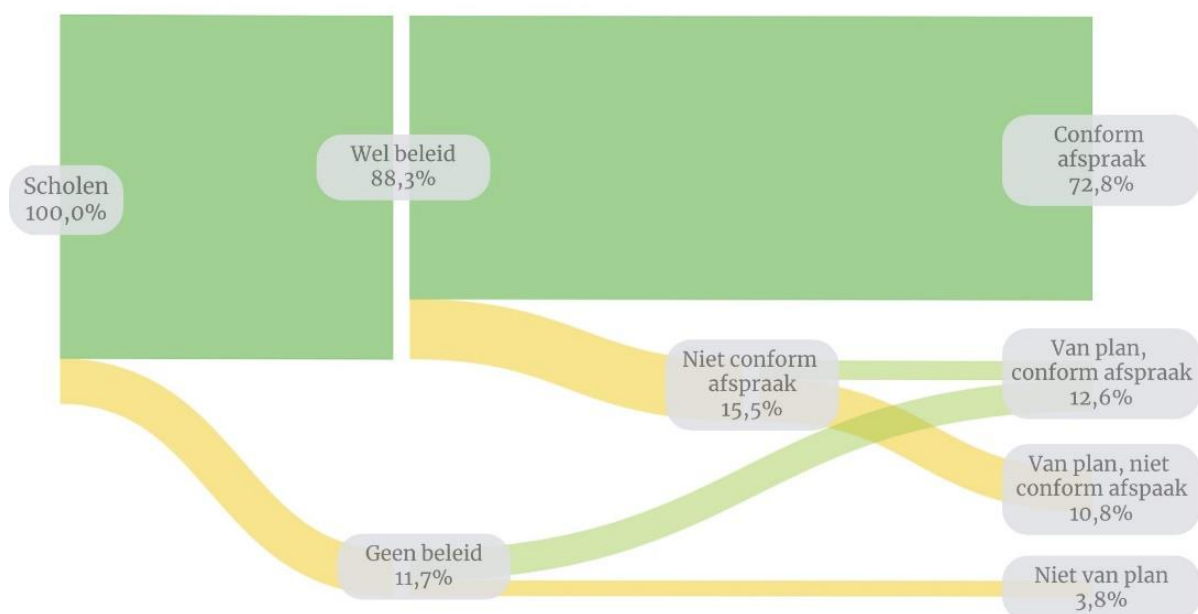

5.3.3 Huidig beleid en toekomstig beleid

Aan de scholen is gevraagd of zij wel of geen beleid hebben opgesteld, en of dit beleid wel of niet conform de landelijk afspraak is. Als het beleid niet conform de landelijke afspraak was, is gevraagd of van plan zijn om nog beleid op te stellen. Figuur 28 geeft schematisch de antwoordmogelijkheden en de daarbij horende percentages weer.

Figuur 28: Schematisch overzicht van het aantal scholen dat wel of geen beleid heeft opgesteld, bij wie dit beleid wel of niet conform de landelijk afspraak is opgesteld en dat wel of niet van plan is om nog beleid op te stellen (conform landelijke afspraak) (n=316)

Wel beleid

Als we kijken naar het huidige beleid van scholen in het GO, zien we dat 88,3% van de GO-scholen al beleid heeft opgesteld voor het gebruik van mobiele telefoons in de klas (zie figuur 28). Op 72,8% van de scholen is dit beleid conform de landelijke afspraak opgesteld. Zie Bijlage 3 voor de verdeling per onderwijssoort. Opvallend is dat alle 30 deelnemende VSO scholen al beleid hebben opgesteld. In het SO is daarentegen minder vaak beleid opgesteld: op 81,4% van de 54 deelnemende scholen.

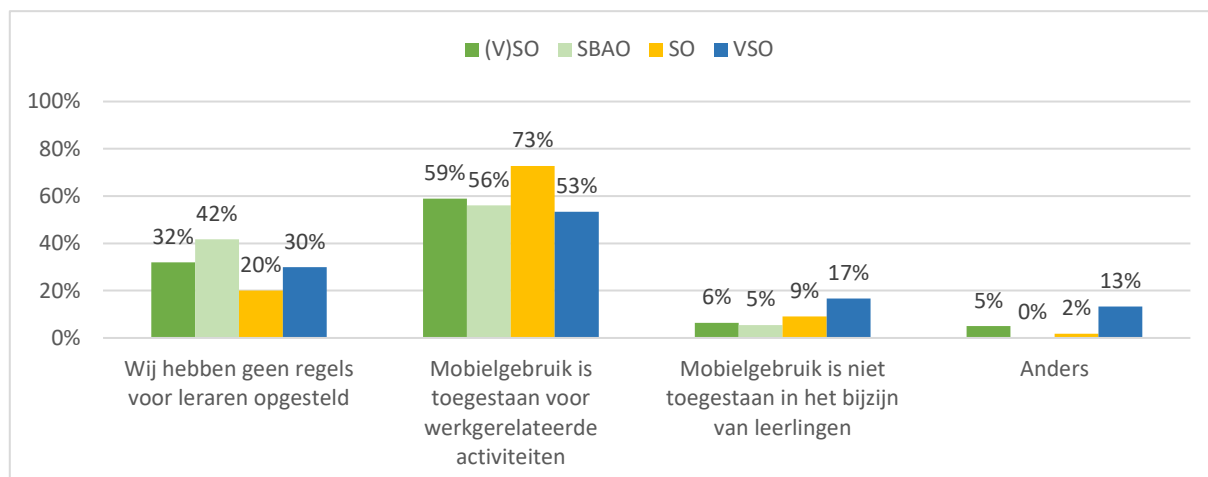
Van de scholen die beleid hebben opgesteld dat niet conform de landelijke afspraak is (15,5%), bestaat 10,1% (n=32) uit scholen die momenteel strenger beleid hebben opgesteld en 5,4% (n=17) uit scholen die minder streng beleid hebben opgesteld. Een meerderheid van de scholen met beleid niet conform de afspraak, is niet van plan om hun beleid aan te passen aan de landelijke afspraak.

Van de 32 scholen zeggen die strenger beleid te hebben opgesteld, geldt op 26 scholen het 'thuis of in de kluis' principe of moeten leerlingen bij aankomst hun mobiele telefoon inleveren en krijgen ze deze aan het eind van de dag weer terug. Op twee scholen is het beleid al ingevoerd omdat deze scholen ook binnen het reguliere VO onderwijs aanbieden en dus meeliften op de landelijke afspraak voor het VO. Op de overige scholen worden er überhaupt geen devices voor educatieve doeleinden gebruikt of gaat het om een school binnen de gesloten jeugdzorg waarbij vrij contact met de eigen omgeving dus in het algemeen niet gewenst is met het oog op de behandeling.

Van de 17 scholen die zeggen minder streng beleid te hebben opgesteld, blijkt uit de toelichtende antwoorden dat 11 van de scholen wel degelijk beleid hebben opgesteld conform de landelijke afspraak. Op deze scholen mogen leerlingen hun mobiele telefoon bijvoorbeeld nog wel tijdens de pauze gebruiken of na expliciete toestemming wegens gegronde noodzaak door de leraar. Op de overige scholen wordt gebruik wel gedoogd, is er nog geen beleid voor smartwatches, is het beleid eigenlijk strenger dan de landelijke afspraak of is het beleid eigenlijk nog in ontwikkeling.

Op een meerderheid van alle GO-scholen zijn regels voor leraren opgesteld met betrekking tot hun mobiele telefoongebruik. In het SBAO zijn het minst vaak regels voor leraren opgesteld (zie figuur 29). Op de meerderheid van alle GO-scholen is mobielgebruik toegestaan voor werkgerelateerde activiteiten. In het SO is dit het vaakst toegestaan. Op iets minder dan 10% van alle GO-scholen is mobielgebruik niet toegestaan in het bijzijn van leerlingen. Deze regel wordt het vaakst ingezet in het VSO. Een klein deel van alle GO-scholen geeft aan (ook) andere regels te hebben opgesteld voor teamleden binnen het GO. Op deze scholen mogen teamleden onder andere alleen in geval van nood (naast werkgerelateerde activiteiten) hun mobiele telefoon gebruiken, moeten ze altijd bereikbaar zijn op hun werktelefoon, of wordt het gebruik gedoogd maar zo min mogelijk en het liefst op de computer in plaats van de telefoon.

Figuur 29: Wat voor regels gelden er op dit moment voor mobiele telefoongebruik door teamleden op uw school?

Noot. Meerdere antwoorden mogelijk. Er zijn in totaal 329 antwoordopties gekozen door 316 respondenten.

Voor de meeste scholen uit de focusgroepen geldt dat leerlingen de mobiele telefoon inleveren bij binnenkomst bij de leraar en deze aan het einde van de dag terugkrijgen. De telefoons worden bijvoorbeeld in een bak, in de kast of in een kluis bewaard. Op een enkele vso-school wordt de telefoon wel tijdens pauzes teruggegeven aan de leerlingen: “Voor veel leerlingen is de pauze een ‘ontprikkelmoment’, hun telefoons helpen hen om te ontprikken voor de lessen”.

De scholen die hebben aangegeven dat zij last hadden van de smartwatches in de klas (zie ‘kennis en draagvlak’) hebben naast het beleid voor de mobiele telefoons ook een beleid opgesteld voor de smartwatches. Vanwege de overlast hebben zij de afspraak dat de smartwatches of thuis blijven, of aan het begin van de dag bij de leraar ingeleverd worden. Met betrekking tot laptops of tablets hebben de scholen geen specifiek beleid, aangezien het niet de bedoeling is dat leerlingen dit zelf meenemen. De scholen hebben zelf laptops beschikbaar die uitgerust zijn met software wat de leraar in de gelegenheid stelt om het scherm van de leerling te zien op haar eigen scherm. Op een enkele vso-school mogen de leerlingen deze laptops gedurende de schooldag bij zich houden, met het doel om digitale vaardigheden aan te leren aan deze leerlingen. Deze laptops worden aan het einde van de schooldag weer ingeleverd.

Uit de gesprekken komen een tweetal redenen naar voren waarin scholen een uitzondering maken voor het gebruik van de mobiele telefoon. Allereerst mogen sommige leerlingen vanwege medische redenen (zoals voor diabetes) de telefoon bij zich houden om bijvoorbeeld het suikergehalte te controleren. Sommige leerlingen moeten daarnaast gedurende de dag medicatie slikken. In deze gevallen houdt de leraar een wekker bij voor deze leerlingen, zodat zij de telefoon niet nodig hebben.

Een andere uitzondering vindt plaats tijdens excursies. Een deelnemer benoemt tijdens de gesprekken dat deze het tijdens excursies waarbij leerlingen zich verspreiden over een groot gebied (zoals een pretpark) belangrijk vindt dat leerlingen contact met bijvoorbeeld de leraar kunnen opnemen. Ook hier zijn er duidelijke afspraken gemaakt over het maken van

foto's van anderen, dit omtrent de AVG-regels die de school wil blijven naleven. Maken leerlingen toch een foto, dan moeten zij hun telefoon alsnog inleveren bij de leraar. Daarnaast geeft een andere school aan dat de gymzaal 15 minuten fietsen van de school vandaan ligt. Leerlingen krijgen onder het mom van veiligheid en bereikbaarheid hun mobiele telefoon mee.

De scholen hebben geen specifiek mobielbeleid opgesteld voor de leraren. Binnen het gespecialiseerd onderwijs komt het namelijk voor dat leraren onderling snel moeten schakelen, bijvoorbeeld als er iets speelt met een leerling. *“We hebben een aantal ‘alert-groepen’ met docenten. Dit is voor momenten waarop een leerling uit de klas gehaald moet worden. Het zijn pubers en ook in de pauzes gebeuren er wel eens dingen, waarvoor een docent een telefoon nodig heeft om in te kunnen grijpen”*. Doordat leraren hun telefoon bij zich moeten houden, komt het wel eens voor dat de leraar afgeleid raakt. Een school heeft er daarom voor gekozen om werktelefoons voor het personeel aan te schaffen. Op deze manier zijn de leraren bereikbaar en worden ze niet afgeleid door privé-zaken. Andere scholen geven aan dat zij van het gezonde verstand van de leraren afgaan en er vertrouwen in hebben dat zij verantwoord omgaan met de mobiele telefoon. Er bestaan wel ongeschreven regels, maar deze achten de scholen als vanzelfsprekend. Het komt een enkele keer voor dat de leraren afgeleid raken. Hier worden ze dan ook op aangesproken, en bij herhaling wordt dit ook op het functioneringsgesprek aangekaart.

Geen beleid

Op 11,7% van de scholen is nog geen beleid opgesteld. Van de 7,9% scholen die nog geen beleid hadden opgesteld, maar dit wel van plan waren, was iedereen van plan om dit beleid conform de landelijke afspraak op te stellen.

5.3.4 Beleidsvorming

De meeste scholen hadden al enige tijd een vorm van mobielbeleid op school en gaven aan dat zij het niet nodig achten om dit beleid te wijzigen. Slechts één deelnemende VSO-school had voorafgaand aan de aankondiging geen mobielbeleid. Ondertussen heeft ook deze school een mobielbeleid opgesteld.

Bij het vormgeven van het mobielbeleid hebben de scholen verscheidene partijen betrokken. Denk hierbij aan het personeel, de leerlingen(raad), de ouders/ouderraad, de MR-leden en/of de MT-leden. In hoeverre deze partijen actief betrokken waren bij de vormgeving, verschilt per school. De ene school heeft bijvoorbeeld naast het personeel ook de ouders en leerlingen bevraagd naar hun visie door middel van gesprekken. De andere school heeft het beleid voornamelijk met het personeel vormgegeven en is ter controle opgestuurd naar het managementteam.

Voor de meeste scholen geldt dat de vormgeving van de afspraken rondom de mobiele telefoon vrij natuurlijk is gelopen: de telefoon is vanaf het begin niet getolereerd in het klaslokaal, waardoor het nooit een afleiding heeft kunnen vormen voor leerlingen. Op een VSO-school was dit niet het geval en zagen de leraren in eerste instantie tegen het beleid op. Leraren waren bang dat ze (te) veel met leerlingen in discussie zouden moeten over het inleveren van de mobiele telefoon. Zij merkten dat leerlingen er onrustig van werden en hadden daarom de voorkeur om de mobiele telefoons de gehele dag in te nemen. Hier is

echter niet voor gekozen, omdat leerlingen de mobiele telefoon in de pauzes gebruiken om te kunnen ontprykkelen.

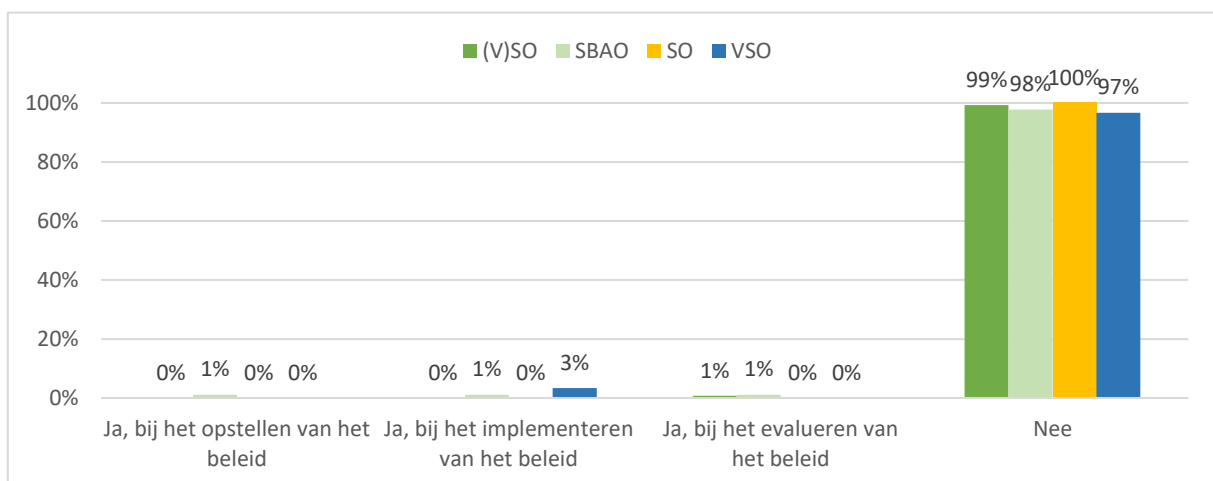
De periode die de scholen nodig hadden om hun mobielbeleid vorm te geven, verschilt per school. Sommige scholen hanteren al jaren dezelfde afspraken en verwachten daarom niet dat het officieel opstellen van het beleid lang zal duren. Andere scholen geven aan dat het proces van het vormen van een mobielbeleid een aantal maanden heeft geduurd. Deze scholen hebben er vaak voor gekozen om in gesprek te gaan met meerdere partijen en deze input te gebruiken voor de beleidsvorming. Daarnaast benoemen een paar scholen dat het beleid officieel langs de MR/MT moet (die niet vaak bij elkaar komen) en goedgekeurd moet worden voordat het toegepast kan worden.

Hulpbehoeften

Scholen hebben over het algemeen geen hulp nodig bij het opstellen, implementeren, evalueren of aanpassen van hun beleid voor mobiele telefoons (zie figuur 30). Slechts enkele scholen gaven aan hulp nodig te hebben bij het opstellen, implementeren, of evalueren van het beleid. Uit open aanvullingen in de vragenlijst blijkt dat twee scholen graag (juridische) ondersteuning ontvangen bij de handhaving van het beleid. Het is hierbij van belang dat de leraar ontlast wordt.

Figuur 30: Heeft u hulp nodig bij het opstellen, implementeren, evalueren of aanpassen van beleid voor mobiele telefoons op school?

Noot. Meerdere antwoorden mogelijk. Er zijn in totaal 318 antwoordopties gekozen door 317 respondenten. Geen enkele school had hulp nodig bij het aanpassen van het beleid.

Enkele scholen in de focusgroep voor het GO hebben gebruik gemaakt van bestaande bronnen. Eén deelnemer geeft aan dat zij gebruik hebben gemaakt van de informatiebronnen die het Ministerie van OCW heeft vrijgegeven. Zij hebben hun beleid niet hierop gebaseerd, maar hebben deze bronnen gebruikt om te kijken in hoeverre hun eigen beleid overeenkomt met het advies van de overheid. Een andere school heeft samengewerkt met andere VSO scholen in de regio en ze hebben aan deze scholen gevraagd hoe zij hun beleid hebben opgesteld. Op deze manier hebben zij achterhaald welke beleidsvorm het beste bij hun school past. Meerdere deelnemers missen richtlijnen of hulpbronnen voor de regels over aansprakelijkheid van de mobiele telefoons of smartwatches bij het innemen

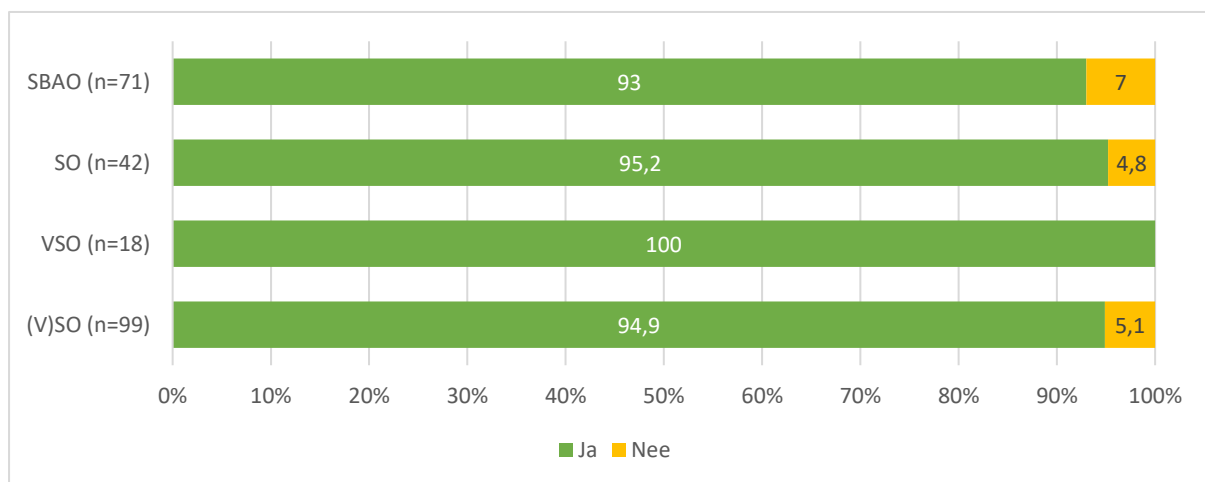
hiervan op school. Hierover bestaat onduidelijkheid voor hen. Andere scholen reageren hierop dat zij hebben aangegeven bij ouders dat zij zelf verantwoordelijk zijn voor de devices op het moment dat deze worden meegenomen naar school. Daarnaast zouden de scholen het prettig vinden als er een poster over de landelijke afspraken zou worden gemaakt: *“Een poster net zoals bij de nieuwe richtlijnen op scholen tijdens de corona-periode. Iets wat je met ouders kan delen. Dit kan meer bewustwording creëren bij ouders en leerlingen en dat is van belang.”*

5.3.5 Implementatie

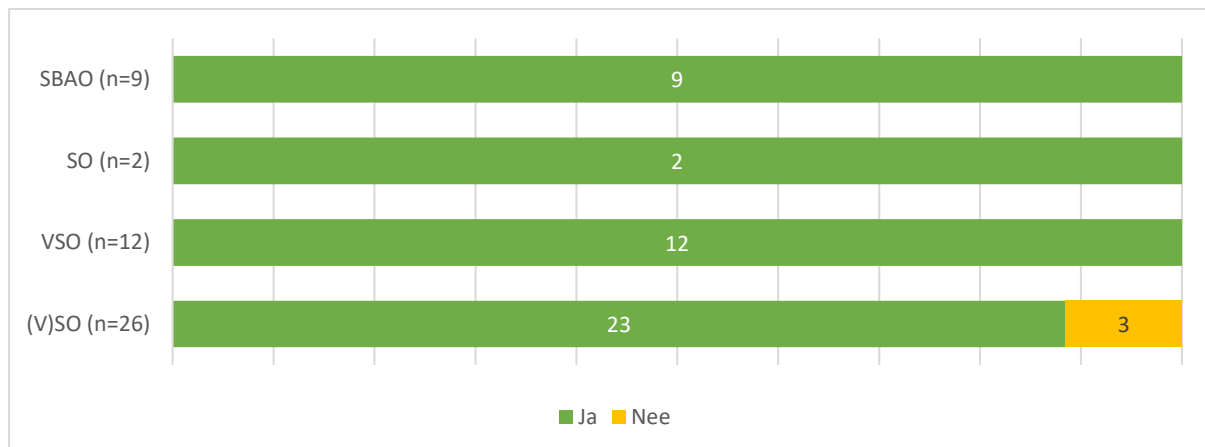
Van de GO-scholen die al beleid hebben opgesteld conform de landelijke afspraak (72,8%), heeft 94,8% dit beleid ook al geïmplementeerd. In het VSO hebben zelfs alle deelnemende scholen het beleid al geïmplementeerd (zie figuur 31).

Figuur 31: Voor de scholen die beleid hebben opgesteld conform de landelijke afspraak: Is dit beleid al geïmplementeerd? (n=230)

Van de GO-scholen die al wel beleid hebben opgesteld maar (nog) niet conform de landelijke afspraak (15,5%), heeft gemiddeld 93,9% dit beleid ook geïmplementeerd. Alleen in het (V)SO hebben nog niet alle deelnemende scholen het beleid al geïmplementeerd, binnen de overige onderwijssoorten is dit al wel gedaan (zie figuur 32).

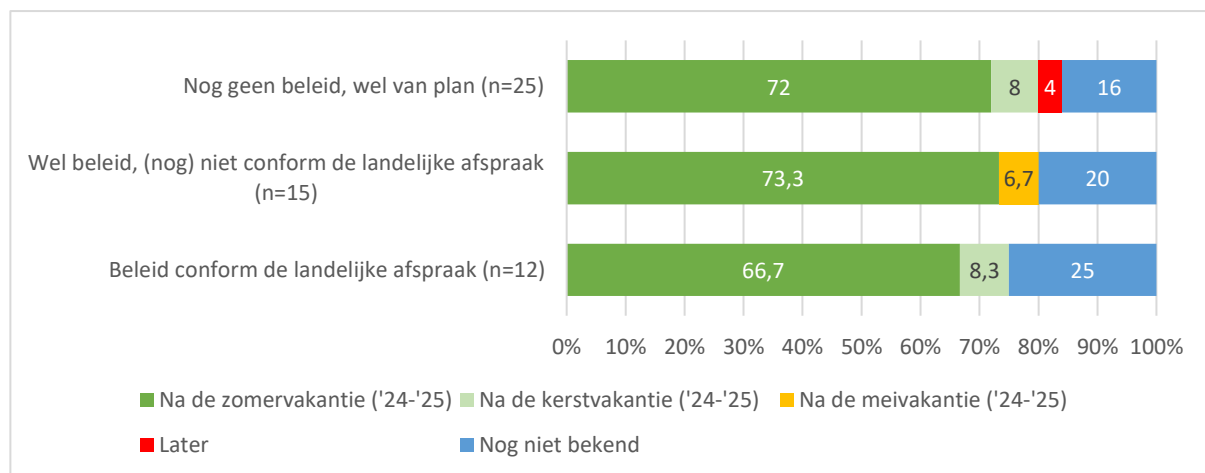
Figuur 32: Voor de scholen die beleid hebben opgesteld, maar (nog) niet conform de landelijke afspraak: Is dit beleid al geïmplementeerd? (n=49)

Noot. Vanwege het beperkte aantal respondenten dat deze vraag beantwoordde, zijn in dit figuur de absolute aantallen gerapporteerd

Van de scholen die nog geen beleid hebben (geïmplementeerd), is een ruime meerderheid van plan dit te doen met ingang van schooljaar 2024-2025, gelijktijdig met de ingang van de landelijke afspraak (zie figuur 33):

Figuur 33: Wat is, bij benadering, de beoogde invoerdatum van het beleid? (n=52)

Noot. Vanwege het beperkte aantal respondenten dat deze vraag beantwoordde, is er voor deze vraag niet uitgesplitst op onderwijssector.

Voor alle deelnemende scholen aan de focusgroepen geldt dat de implementatie van het mobielbeleid goed verlopen is. Scholen benoemen dat het mobielbeleid een onderdeel van de schoolcultuur geworden is en het dus vanzelfsprekend is dat het beleid gevolgd wordt.

Ook de leerlingen houden zich over het algemeen aan het mobielbeleid. Hoewel er op een enkele school wat weerstand werd ervaren vanuit de leerlingen en ouders, neemt deze weerstand over de tijd af. Zo vertelt een deelnemer: “Soms staat de deur van de kluis open, maar heeft niemand de drang om hun telefoon te pakken”. Sommige scholen hebben ervoor gekozen om de leerlingen tegemoet te komen door bijvoorbeeld spelletjes, tijdschriften en

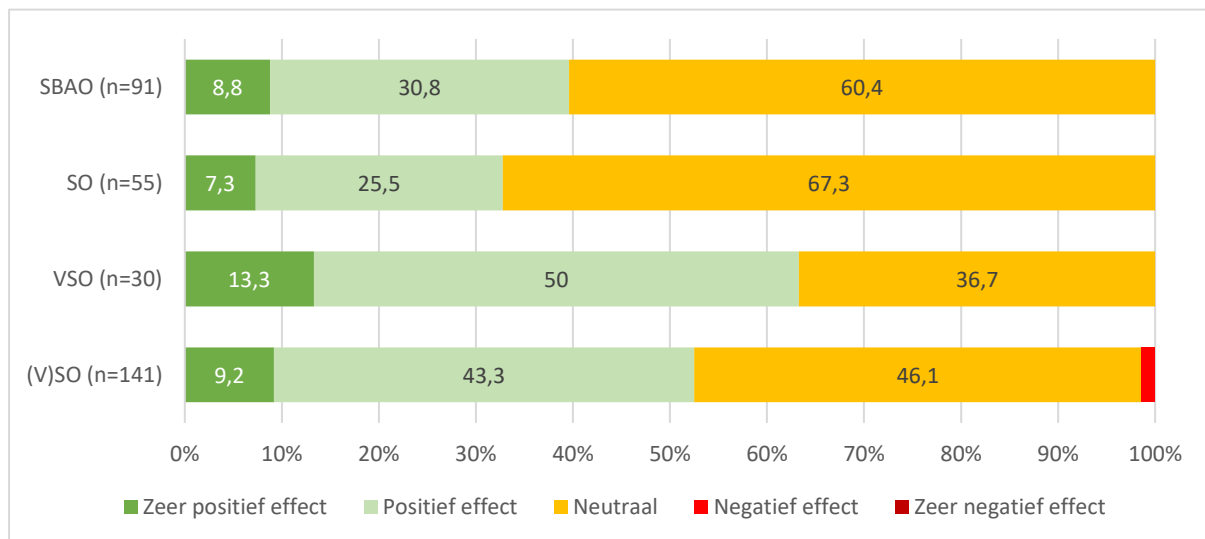
tafeltennistafels aan te schaffen. Op deze manier wordt het voor leerlingen minder verleidelijk om met de mobiele telefoon bezig te zijn.

5.3.6 Verwachte opbrengsten en effectiviteit landelijke afspraak

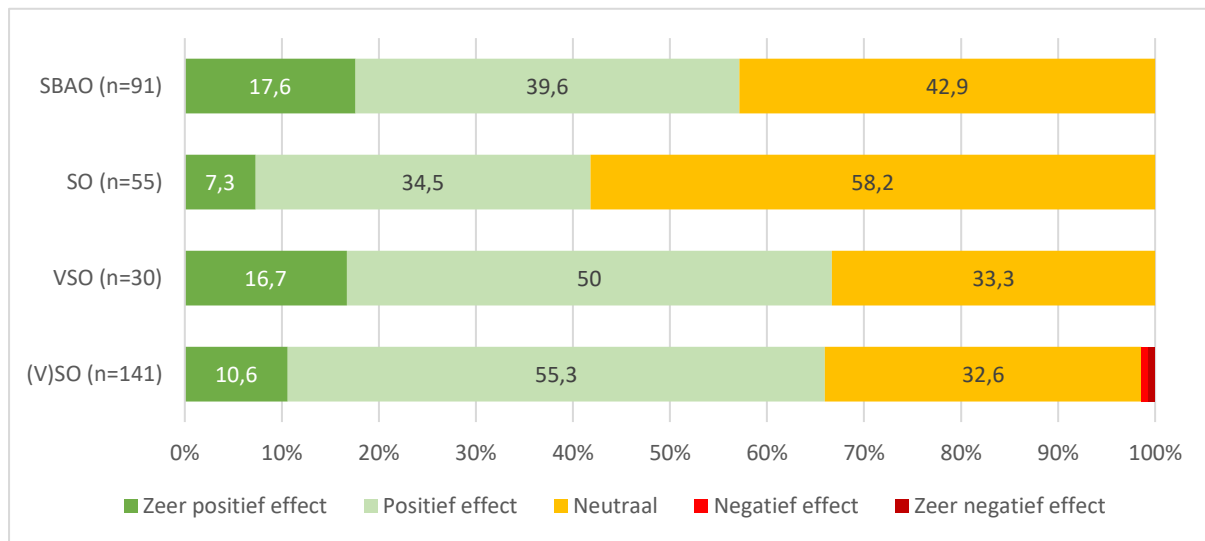
Ongeveer de helft van alle GO-scholen (53%) verwacht geen effect van de landelijke afspraak op de leerprestaties van leerlingen op hun school. Met name op het SBAO en het SO wordt op de meerderheid van de scholen geen effect verwacht: respectievelijk op 60,4% en 67,3% van de scholen (zie figuur 34). Op 46,3% van alle scholen wordt een positief tot zeer positief effect van de landelijke afspraak op de leerprestaties van hun leerlingen verwacht. Met name binnen het VSO wordt een positief tot zeer positief effect verwacht, namelijk op 63,3% van de deelnemende scholen. Dit is logisch, gezien er op deze scholen leerlingen ook vaker een telefoon meenemen, en een verbod dus een wezenlijk verschil betekent voor de dagelijkse praktijk.

Figuur 34: Wat verwacht u voor een effect van de landelijke afspraak over mobiele telefoons op uw school op de leerprestaties van leerlingen? (n=317)

Meer dan de helft van de GO-scholen (59,3%) verwacht een positief tot zeer positief effect van de landelijke afspraak op het welbevinden van leerlingen op hun school en het school- en klasklimaat. Alleen binnen het SO verwacht een minderheid van de scholen een positief tot zeer positief effect, namelijk 41,8% van de SO-scholen (zie figuur 35). Daarnaast verwacht 40,1% van alle scholen geen effect van de landelijke afspraak op het welbevinden van hun leerlingen en het school- en klasklimaat. Met name binnen het SO wordt geen effect verwacht, namelijk op 58,2% van de SO-scholen.

Figuur 35: Wat verwacht u voor een effect van de landelijke afspraak over mobiele telefoons op uw school op het welbevinden van leerlingen en het school- en klasklimaat? (n=317)

De VSO-scholen in de focusgroep geven aan dat hun beleid een effect heeft gehad op het concentratievermogen van hun leerlingen. Sinds het ingaan van het beleid zijn de leerlingen minder snel afgeleid waardoor zij meer geconcentreerd zijn en beter kunnen opletten in de lessen. Deze scholen durven echter niet te zeggen of deze verbetering in concentratie een effect heeft gehad op de leerprestaties van de leerlingen. Daarnaast is het contact tussen leerlingen en leraren verbeterd. Leerlingen gaan vaker in gesprek met hun leraren. Eén deelnemer geeft aan: *“Voorheen hadden leerlingen vrije tijd om op hun telefoon te gaan, tegenwoordig richten de docenten deze vrije tijd in door een spelletje te spelen of door naar buiten te gaan”*. Ook zorgt een vermindering van kapotte devices (doordat de leerlingen deze gedurende de gehele schooldag inleveren) voor minder ‘gedoe’ tijdens een schooldag.

Een ongewenst neveneffect van het beleid voor één van de scholen is dat er na de implementatie van het beleid een stijging werd waargenomen van lesverstoringen en grensoverschrijdend gedrag. Er werd gemerkt dat leerlingen moesten wennen aan de nieuwe regels en dat dit tot frustratie kon leiden. De school heeft echter ook gezien dat dit gedrag in de laatste maanden weer is afgenomen.

5.4 Conclusie

Over het algemeen ervaren scholen in het GO geen grote obstakels rondom de ingang van de landelijke afspraak over mobiele telefoons. Op de meeste scholen waren deze al niet toegestaan. Hierbij zijn enkele verschillen in onderwijssoorten. Op scholen die VSO aanbieden, worden vaker mobiele telefoons meegenomen en wordt er dan ook verwacht dat het beleid een groter effect zal hebben.

Vrijwel alle GO-scholen zijn op de hoogte van de landelijke afspraak. Voor SBAO- en SO-scholen wordt het gebruik van mobiele telefoons niet als problematisch ervaren, aangezien maar weinig leerlingen een mobiele telefoon meenemen naar school. Net zoals in het BO hebben scholen naast mobiele telefoons steeds vaker last van smartwatches. Ongeveer de

helft van deze scholen verwacht een positief effect op de leerprestaties of het sociaal welbevinden van leerlingen. Voor scholen die VSO aanbieden wordt het gebruik echter vaker als problematisch ervaren, aangezien veel meer leerlingen een telefoon naar school meenemen. Door deze scholen wordt dan ook een positiever effect verwacht van de landelijke afspraak op leerprestaties en welbevinden.

Bijna driekwart van de GO-scholen heeft al beleid volgens de landelijke afspraak. Leerlingen moeten hierbij meestal hun telefoon inleveren bij binnenkomst. Er zijn enkele uitzonderingen waar het beleid strenger of juist minder streng is.

Leraren gebruiken hun mobiele telefoons vaak voor werkgerelateerde activiteiten zoals het deelnemen aan alert-groepen voor noodgevallen. Hoewel dit functioneel is, kan het ook leiden tot afleiding. Uitzonderingen voor leerlingen, zoals voor medische redenen, komen relatief weinig voor en worden goedgekeurd onder strikte voorwaarden.

Het educatief gebruik van mobiele telefoons is niet wijdverbreid in het GO. Slechts een minderheid van de scholen ziet educatief gebruik als belangrijk, en daarvoor worden dan meestal andere devices gebruikt zoals laptops en tablets. Wanneer mobiele telefoons wel gebruikt worden, is dat vaak voor specifieke doeleinden zoals quizzen of lessen over mediawijsheid.

Het proces van beleidsvorming verliep meestal natuurlijk op scholen die al beleid hebben opgesteld. De meeste scholen hadden al enige tijd beleid geformuleerd en zagen geen noodzaak om dit te wijzigen met de nieuwe landelijke afspraken. Bij het opstellen van het beleid werden vaak meerdere belanghebbenden betrokken, zoals personeel, ouders en leerlingen. Scholen verschilden in hoe lang dit proces duurde.

Een grote meerderheid van de scholen die beleid conform de landelijke afspraak hebben, heeft dit beleid ook al geïmplementeerd. De implementatie verliep soepel, vaak door gebruik te maken van bestaande bronnen en richtlijnen. Er is echter ook behoefte aan meer duidelijke richtlijnen, vooral rondom aansprakelijkheid, juridische ondersteuning en of deze afspraak ook voor leraren en ouders bedoeld is. Handhaving van het beleid verloopt over het algemeen goed.

Literatuur

- Beland, L. P., & Murphy, R. (2016). Ill communication: technology, distraction & student performance. *Labour Economics*, 41, 61-76.
- Beneito, P. & Vicente-Chirivella, O. (2022). Banning mobile phones in schools: evidence from regional-level policies in Spain. *Applied Economic Analysis*, 30, p. 153-175
- Boer, M, van Dorsselaer, S., de Looze, M., de Roos, S., Brons, H., Van den Eijnden, R., Monshouwer, K., Huijnk, W., Ter Bogt, T., Vollebergh, W. & Stevens, G. (2022). HBSC 2021, *Gezondheid en welzijn van jongeren in Nederland*, Universiteit Utrecht.
- Cakirpaloglu, S. D., Čech, T., Maléřová, M., & Adámková, H. (2020). The effect of mobile phone ban in schools on the evaluation of classroom climate. In *EDULEARN20 Proceedings* (pp. 3204-3212). IATED.
- Casey, B. J., & Caudle, K. (2013). The teenage brain: Self control. *Current directions in psychological science*, 22(2), 82-87.
- Centraal Bureau voor de Statistiek (2020). *Wat voeren jongeren online uit?* Nederland in cijfers 2020.
- Gao, Q, Yan, Z., Zhao, C., Pan, Y., & Mo, L. (2014). To ban or not to ban: Differences in mobile phone policies at elementary, middle, and high schools. *Computers in Human Behavior*, 38, 25-32.
- Heckman, J. J., & Kautz, T. (2012). Hard evidence on soft skills. *Labour economics*, 19(4), 451-464.
- Huey, M. & Giguere, D. (2022). The Impact of Smartphone Use on Course Comprehension and Psychological Well-Being in the College Classroom, *Innovative Higher Education*.
- Kates, A. W., Wu, H., & Coryn, C. L. (2018). The effects of mobile phone use on academic performance: A meta-analysis. *Computers & Education*, 127, 107-112.
- Kay, R.H. & Schellenberg, D. (2017), Integrating an BYOD Program in High School English: Advantage or Distraction? Conference paper.
- Kessel, D., Lif Hardardottir, H. & Tyrefors, B. (2019). *The impact of banning mobile phones in Swedish secondary schools*, IFN Working Paper, No. 1288, Research Institute of Industrial Economics.
- Kennisnet (2024). *Schoolbeleid voor smartphones*. <https://www.kennisnet.nl/beleid-en-organisatie/smartphonebeleid-op-school-deze-stappen-helpen-je-op-weg/>
- Kennisrotonde. (2017). Hoe kunnen scholen negatieve effecten van niet-educatief gebruik van smartphones in de klas bij 10- tot 18-jarige leerlingen tegengaan? (KR. 216).
- Kennisrotonde (2023a). *Wat zijn de effecten van (een verbod op) het gebruik van smartphones in de klas op het welbevinden van leerlingen in het vo?* (KR. 1681). Kennisrotonde.
- Kennisrotonde (2023b). *Wat zijn de effecten van (een verbod op) smartphones, laptops en tablets in de les en op school op de leerprestaties van vo-leerlingen en mbo-studenten?* (KR. 1597/1602) Kennisrotonde.
- Kirschner, P.A. (2023). "Mobieltjes in de Klas" voor het rondetafelgesprek met de leden van de Tweede kamer Commissie Onderwijs, d.d. 12 april 2023.
- Pijpers, R. et al. (2021). *Handboek Digitale Geletterdheid 2021/2022*. Kennisnet.
- Saab, N. (2023). *Position paper: Effectiviteit van de mobiele telefoon in de les en randvoorwaarden voor effectief gebruik*. <https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/detail?id=2023Z06144&did=2023D14565>
- Schmidt, S. J. (2020). Distracted learning: Big problem and golden opportunity. *Journal of Food Science Education*, 19(4), 278-291.
- Siebers, T., Beyens, I., & Valkenburg, P. M. (2024). The effects of fragmented and sticky smartphone use on distraction and task delay. *Mobile Media & Communication*, 12(1), 45-70.

- Wang, J., Tigelaar, D., Zhou, T., & Admiraal, W (2023). The effects of mobile technology usage on cognitive, affective and behavioural learning outcomes in primary and secondary education: A systematic review with meta-analysis. *Journal of Computer Assisted Learning*, 39, 301-328.
- Yang, H. L., & Xiang, J. J. (2024). Mobile learning and students' academic achievement: A second-order meta-analysis study. *Journal of Educational Computing Research*, o(0).

Bijlagen

Bijlage 1: Vragenlijst

Voortgezet onderwijs

Inhoud van de enquête	Antwoordoptie
<p>Welkom bij de vragenlijst over de landelijke afspraak mobiele telefoons en andere devices in de klas.</p> <p>Deze vragenlijst is bestemd voor de schoolleider of andere personen die verantwoordelijk zijn voor het schoolbeleid rond gebruik van mobiele telefoons op uw school met BRIN-nummer <<Brinvest>>.</p> <p>De vragenlijst kan door elke school één keer ingevuld worden. Invullen van de vragenlijst duurt 5 minuten en kan tot en met 31 december 2023. Hartelijk dank voor het invullen!</p>	
1. Bent u op de hoogte van de landelijke afspraak van 4 juli met betrekking tot het gebruik van mobiele telefoons op school die door OCW in overleg met o.a. de VO-raad en andere partijen is opgesteld?	☐ Ja ☐ Nee
2. In hoeverre bent u het eens met de volgende stelling? Het niet-educatief gebruik van mobiele telefoons is een probleem bij ons op school.	☐ Helemaal mee eens ☐ Mee eens ☐ Neutraal ☐ Mee oneens ☐ Helemaal mee oneens ☐ Niet van toepassing
3. In hoeverre bent u het eens met de volgende stelling? Het educatief gebruik van mobiele telefoons is een belangrijk onderdeel in onze onderwijspraktijk.	☐ Helemaal mee eens ☐ Mee eens ☐ Neutraal ☐ Mee oneens ☐ Helemaal mee oneens
4. Golden er op uw school vorig schooljaar (2022-2023) al regels m.b.t. gebruik van mobiele telefoons (dus vóórdat de landelijke afspraak werd aangekondigd op 4 juli 2023)?	☐ Ja, in lijn met de landelijke afspraak van 4 juli ☐ Ja, maar niet in lijn met de landelijke afspraak van 4 juli ☐ Nee ☐ Weet ik niet
5. Is er op uw school op dit moment beleid opgesteld* voor het gebruik van mobiele telefoons op school?	☐ Ja, en ons beleid is conform de landelijke afspraak

<p><i>* dit hoeft niet te betekenen dat het beleid ook daadwerkelijk is geïmplementeerd</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Ja, maar nog niet conform de landelijke afspraak, namelijk: ☐ Nee, maar dat zijn we wel van plan of al mee bezig ☐ Nee, en dat zijn we ook niet van plan
<p>ALS 'Nee, maar dat zijn we wel van plan of al mee bezig' op vraag 5:</p> <p>6. Zijn jullie van plan om dit beleid op te stellen conform de landelijke afspraak?</p>	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Ja ☐ Nee
<p>ALS 'Ja, en ons beleid is conform de landelijke afspraak' OF 'Ja, maar niet conform de landelijke afspraak' op vraag 5:</p> <p>7. Is dit beleid al geïmplementeerd?</p>	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Ja ☐ Nee
<p>Routing: ALS 'Ja, maar niet conform de landelijke afspraak' op vraag 5:</p> <p>8. Zijn jullie van plan om dit beleid aan te passen conform de landelijke afspraak?</p>	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Ja ☐ Nee
<p>ALS 'Nee bij vraag 7 EN (Ja op vraag 8 OF geen antwoord op vraag 8) OF 'Ja bij vraag 6'</p> <p>9. Wat is, bij benadering, de beoogde invoerdatum van het beleid?</p>	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Na de kerstvakantie ☐ Na de voorjaarsvakantie ☐ Na de meivakantie ☐ Na de zomervakantie (met ingang van schooljaar 24-25) ☐ Later ☐ Nog niet bekend
<p>10. Heeft u hulp nodig bij het opstellen, implementeren, evalueren of aanpassen van beleid voor het gebruik van mobiele telefoons op school? [meerdere antwoorden mogelijk]</p>	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Ja, bij het opstellen van het beleid ☐ Ja, bij het implementeren van het beleid ☐ Ja, bij het evalueren van het beleid ☐ Ja, bij het aanpassen van het beleid ☐ Nee
<p>11. Wat verwacht u voor een effect van de landelijke afspraak over mobiele telefoons op uw school op de leerprestaties van leerlingen?</p>	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Zeer positief effect ☐ Positief effect ☐ Neutraal ☐ Negatief effect ☐ Zeer negatief effect
<p>12. Wat verwacht u voor een effect van de landelijke afspraak over mobiele telefoons op uw school op het welbevinden van leerlingen en het school- en klaklimaat?</p>	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Zeer positief effect ☐ Positief effect ☐ Neutraal ☐ Negatief effect ☐ Zeer negatief effect
<p>13. Wij zijn benieuwd hoe scholen hun beleid over mobiele telefoons vormgeven op het moment dat de landelijke afspraak officieel is ingegaan. Mogen wij u op een later moment opnieuw benaderen voor een korte vragenlijst over het beleid op uw school?</p>	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Ja ☐ Nee
<p>14. Mogen wij u in de loop van 2024 vrijblijvend benaderen voor een groepsinterview over uw ervaringen met het smartphonebeleid? De groepsinterviews vinden in begin van 2024 plaats, waarschijnlijk online.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Ja ☐ Nee
<p>ALS 'Ja' bij vraag 13 OF 'Ja' bij vraag 14:</p> <p>15. Hoe kunnen we u het best benaderen?</p>	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Naam (optioneel) ☐ Functie: ☐ Per e-mail via: ☐ Per telefoon op nummer:
<p>16. Heeft u nog andere opmerkingen of zaken die u kwijt zou willen rond het onderwerp van mobiele telefoongebruik in de klas en de landelijke afspraak?</p>	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Open antwoord: ☐ Nee

Basisonderwijs & Gespecialiseerd onderwijs

Inhoud van de enquête	Antwoordoptie
<p>Welkom bij de vragenlijst over de landelijke afspraak mobiele telefoons in de klas.</p> <p>Deze vragenlijst is bestemd voor de schoolleider of andere personen die verantwoordelijk zijn voor het schoolbeleid rond gebruik van mobiele telefoons op uw school met BRIN-nummer <<Brinvest>>.</p> <p>De vragenlijst kan door elke school één keer ingevuld worden. Invullen van de vragenlijst duurt 5 minuten en kan tot en met 26 april 2024. Hartelijk dank voor het invullen!</p>	
<p>1. Bent u op de hoogte van de landelijke afspraak met betrekking tot het gebruik van mobiele telefoons en andere devices op school die door OCW in overleg met andere partijen is opgesteld?</p>	<p>☐ Ja</p> <p>☐ Nee</p>
<p>2. Hoe vaak nemen leerlingen gemiddeld op jullie school mobiele telefoons of andere devices mee naar school voor ondersteuningsbehoeften of uit medische noodzaak?*</p> <p><i>* Bijvoorbeeld spraaksoftware, toegankelijkheidsapps voor leerlingen met mobiliteitsproblemen, hoortoestellen en bijbehorende digitale hulpmiddelen</i></p>	<p>☐ Tussen de 0 en 20%</p> <p>☐ Tussen 21 en 40%</p> <p>☐ Tussen de 41 en 60%</p> <p>☐ Tussen de 61 en 80%</p> <p>☐ Tussen de 81 en 100%</p>
<p>3. Hoeveel leerlingen nemen op jullie school ongeveer mobiele telefoons of andere devices mee naar school zonder medische noodzaak of voor ondersteuningsbehoeften?</p>	<p>☐ Tussen de 0 en 20%</p> <p>☐ Tussen 21 en 40%</p> <p>☐ Tussen de 41 en 60%</p> <p>☐ Tussen de 61 en 80%</p> <p>☐ Tussen de 81 en 100%</p>
<p>4. In hoeverre bent u het eens met de volgende stelling?</p> <p>Het niet-educatief gebruik van mobiele telefoons en andere devices is een probleem bij ons op school.</p>	<p>☐ Helemaal mee eens</p> <p>☐ Mee eens</p> <p>☐ Neutraal</p> <p>☐ Mee oneens</p> <p>☐ Helemaal mee oneens</p> <p>☐ Niet van toepassing: bij ons op school nemen leerlingen nooit mobiele telefoons of andere devices mee.</p>
<p>5. In hoeverre bent u het eens met de volgende stelling?</p> <p>Het educatief gebruik van mobiele telefoons en andere devices is een belangrijk onderdeel in onze onderwijspraktijk.</p>	<p>☐ Helemaal mee eens</p> <p>☐ Mee eens</p> <p>☐ Neutraal</p> <p>☐ Mee oneens</p> <p>☐ Helemaal mee oneens</p> <p>☐ Niet van toepassing: bij ons op school wordt geen educatief gebruik gemaakt van mobiele telefoons of andere devices</p>
<p>6. Golden er op uw school vorig schooljaar (2022-2023) al regels m.b.t. gebruik van mobiele telefoons?</p>	<p>☐ Ja, in lijn met de landelijke afspraak</p> <p>☐ Ja, maar niet in lijn met de landelijke afspraak</p> <p>☐ Nee</p> <p>☐ Weet ik niet</p>
<p>7. Is er op uw school op dit moment beleid opgesteld* voor het gebruik van mobiele telefoons op school?</p> <p><i>* dit hoeft niet te betekenen dat het beleid ook daadwerkelijk is geïmplementeerd</i></p>	<p>☐ Ja, en ons beleid is conform de landelijke afspraak</p> <p>☐ Ja, maar (nog) niet conform de landelijke afspraak, namelijk strenger: ... [open antwoord] ...</p> <p>☐ Ja, maar (nog) niet conform de landelijke afspraak, namelijk minder streng: ... [open antwoord] ...</p> <p>☐ Nee, maar dat zijn we wel van plan of al mee bezig</p> <p>☐ Nee, en dat zijn we ook niet van plan</p>

<p>ALS 'Nee, maar dat zijn we wel van plan of al mee bezig' op vraag 7:</p> <p>8. Zijn jullie van plan om dit beleid op te stellen conform de landelijke afspraak?</p>	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Ja ☐ Nee
<p>ALS 'Ja, en ons beleid is conform de landelijke afspraak' OF 'Ja, maar (nog) niet conform de landelijke afspraak, namelijk strenger' OF 'Ja, maar (nog) niet conform de landelijke afspraak, namelijk minder streng' op vraag 7:</p> <p>9. Is dit beleid al geïmplementeerd?</p>	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Ja ☐ Nee
<p>ALS 'Ja, maar (nog) niet conform de landelijke afspraak, namelijk strenger' OF 'Ja, maar (nog) niet conform de landelijke afspraak, namelijk minder streng' op vraag 7:</p> <p>10. Zijn jullie van plan om dit beleid aan te passen conform de landelijke afspraak?</p>	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Ja ☐ Nee
<p>ALS 'Nee bij vraag 9 EN (Ja op vraag 10 OF geen antwoord op vraag 10) OF 'Ja bij vraag 8'</p> <p>11. Wat is, bij benadering, de beoogde invoerdatum van het beleid?</p>	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Na de zomervakantie (met ingang van schooljaar 24-25) ☐ Na de kerstvakantie (schooljaar 24-25) ☐ Na de voorjaarsvakantie (schooljaar 24-25) ☐ Na de meivakantie (schooljaar 24-25) ☐ Later ☐ Nog niet bekend
<p>12. Heeft u hulp nodig bij het opstellen, implementeren, evalueren of aanpassen van beleid voor het gebruik van mobiele telefoons op school? [meerdere antwoorden mogelijk]</p>	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Ja, bij het opstellen van het beleid ☐ Ja, bij het implementeren van het beleid ☐ Ja, bij het evalueren van het beleid ☐ Ja, bij het aanpassen van het beleid ☐ Nee
<p>13. Wat verwacht u voor een effect van de landelijke afspraak over mobiele telefoons op uw school op de leerprestaties van leerlingen?</p>	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Zeer positief effect ☐ Positief effect ☐ Neutraal ☐ Negatief effect ☐ Zeer negatief effect
<p>14. Wat verwacht u voor een effect van de landelijke afspraak over mobiele telefoons op uw school op het welbevinden van leerlingen en het school- en klasklimaat?</p>	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Zeer positief effect ☐ Positief effect ☐ Neutraal ☐ Negatief effect ☐ Zeer negatief effect
<p>15. Wat voor regels gelden er op dit moment voor mobiele telefoongebruik door <i>teamleden</i> op uw school? [meerdere antwoorden mogelijk]</p>	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Wij hebben geen regels voor leraren opgesteld ☐ Mobielgebruik is toegestaan voor werkgerelateerde activiteiten ☐ Mobielgebruik is niet toegestaan in het bijzijn van leerlingen ☐ Anders, namelijk...
<p>16. Wij zijn benieuwd hoe scholen hun beleid over mobiele telefoons vormgeven op het moment dat de landelijke afspraak officieel is ingegaan. Mogen wij u op een later moment opnieuw benaderen voor een korte vragenlijst over het beleid op uw school?</p>	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Ja ☐ Nee
<p>17. Mogen wij u in de loop van 2024 vrijblijvend benaderen voor een groepsinterview over uw ervaringen met het smartphonebeleid? De groepsinterviews vinden in begin van 2024 plaats, waarschijnlijk online.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Ja ☐ Nee
<p>ALS 'Ja' bij vraag 15 OF 'Ja' bij vraag 16:</p> <p>18. Hoe kunnen we u het best benaderen?</p>	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Naam (optioneel) [invulveld] ☐ Functie: [invulveld] ☐ Per e-mail via: [invulveld] ☐ Per telefoon op nummer (optioneel): [invulveld]
<p>19. Heeft u nog andere opmerkingen of zaken die u kwijt zou willen rond het onderwerp van mobiele telefoongebruik in de klas en de landelijke afspraak?</p>	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Open antwoord: ☐ Nee

Bijlage 2: Vergelijking steekproef en de landelijke verdeling van schoolvestigingen

Voortgezet onderwijs

Tabel 2. Verdeling naar regio

	Respons		Landelijke verdeling	
	N	%	N	%
Noord	223	38,0	652	40,0
Midden	248	42,2	674	41,4
Zuid	116	19,8	295	18,1
Missend	-	-	7	0,4
Totaal	587	100,0	1628	100,0

Tabel 3. Verdeling naar onderwijssoort

	Respons		Landelijke verdeling	
	N	%	N	%
Alleen Pro	71	12,1	149	9,2
Vmbo*	224	38,2	603	37,0
Havo/vwo	66	11,2	211	13,0
Zowel vmbo/pro als havo/vwo	207	35,3	569	35,0
Brugjaar	19	3,2	89	5,5
Totaal	587	100,0	1628	100,0

* Noot. Een klein deel van deze vestigingen biedt ook pro aan, namelijk 13 vestigingen in de steekproef.

Tabel 4. Verdeling naar stedelijkheidsscores

	Respons		Landelijke verdeling	
	N	%	N	%
1: Zeer sterk stedelijk	154	26,2	460	28,3
2: Sterk stedelijk	219	37,3	576	35,4
3: Matig stedelijk	114	19,4	322	19,8
4: Weinig stedelijk	79	13,5	212	13,0
5 Niet-stedelijk	21	3,6	50	3,1
Missend	-	-	8	0,5
Totaal	587	100,0	1628	100,0

Tabel 5. Verdeling naar leerlingaantal op de schoolvestiging

	Respons		Landelijke verdeling	
	N	%	N	%
Zeer klein <227	109	19,3	291	20,1
Klein 227 – 407	96	17,0	289	19,9
Middelgroot 408 – 649	123	21,7	290	20,0
Groot 650 – 1068	109	19,3	290	20,0
Zeer groot > 1068	129	22,8	290	20,0
Totaal	566	100,0	1450	100,0

Noot 1. De overige 21 deelnemende scholen hebben volgens DUO geen ingeschreven leerlingen, terwijl het wel om bestaande vestigingen/deelgebouwen gaan. Deze worden in deze tabel buiten beschouwing gelaten.

Noot 2. Cut-off leerlingaantallen vastgezet op basis van 20% valide cases van het totale aantal VO scholen in Nederland.

Basisonderwijs

Tabel 6. Verdeling naar regio

	Respons		Landelijke verdeling	
	N	%	N	%
Noord	183	37,0	2396	38,9
Midden	195	39,5	2436	39,5
Zuid	116	23,5	1334	21,6
Missend	-	-	-	-
Totaal	494	100,0	6166	100,0

Tabel 7. Verdeling naar stedelijkheidsscores

	Respons		Landelijke verdeling	
	N	%	N	%
Zeer sterk stedelijk	77	15,6	981	15,9
Sterk stedelijk	125	25,3	1520	24,7
Matig stedelijk	65	13,2	1076	17,5
Weinig stedelijk	93	18,8	1110	18,0
Niet-stedelijk	134	27,1	1479	24,0
Missend	-	-	-	-
Totaal	494	100,0	6166	100,0

Tabel 8. Verdeling naar achterstandsscores

	Respons		Landelijke verdeling	
	N	%	N	%
Zeer lage achterstandsscore <41,3	86	17,4	1221	19,8
Lage achterstandsscore 41,3 – 86,5	109	22,1	1221	19,8
Gemiddelde achterstandsscore 86,6 – 153,7	101	20,4	1220	19,8
Hoge achterstandsscore 153,8 – 296,1	100	20,2	1221	19,8
Zeer hoge achterstandsscore > 296,1	98	19,8	1220	19,8
Missend	-	-	63	1,0
Totaal	494	100,0	6166	100,0

Noot. Cut-off leerlingaantallen vastgezet op basis van 20% cases van het totale aantal BO scholen in Nederland.

Tabel 9. Verdeling naar leerlingaantal op de schoolvestiging

	Respons		Landelijke verdeling	
	N	%	N	%
Zeer klein <107	99	20,0	1229	19,9
Klein 107 – 171	97	19,6	1239	20,1
Middelgroot 172 – 225	101	20,4	1222	19,8
Groot 226 – 317	100	20,2	1227	19,9
Zeer groot > 317	97	19,6	1225	19,9
Missend	-	-	24	0,4
Totaal	494	100,0	6166	100,0

Noot. Cut-off leerlingaantallen vastgezet op basis van 20% cases van het totale aantal BO scholen in Nederland.

Gespecialiseerd onderwijs

Tabel 10. Verdeling naar regio

	Respons		Landelijke verdeling	
	N	%	N	%
Noord	119	37,5	323	36,6
Midden	135	42,6	366	41,4
Zuid	63	19,9	194	22,0
Missend	-	-	-	-
Totaal	317	100,0	883	100,0

Tabel 11. Verdeling naar onderwijssoort

	Respons		Landelijke verdeling	
	N	%	N	%
(V)SO	141	44,5	419	47,5
SBAO	91	28,7	270	30,6
SO	55	17,4	111	12,6
VSO	30	9,5	83	9,4
Totaal	317	100,0	883	100,0

Tabel 12. Verdeling naar stedelijkheidsscores

	Respons		Landelijke verdeling	
	N	%	N	%
Zeer sterk stedelijk	85	26,8	223	25,3
Sterk stedelijk	126	39,7	343	38,8
Matig stedelijk	59	18,6	171	19,4
Weinig stedelijk	32	10,1	105	11,9
Niet-stedelijk	15	4,7	41	4,6
Missend	-	-	-	-
Totaal	317	100,0	883	100,0

Tabel 13. Verdeling naar leerlingaantal op de schoolvestiging

	Respons		Landelijke verdeling	
	N	%	N	%
Zeer klein <64	49	16,2	167	20,1
Klein 64 - 97	68	22,4	166	20,0
Middelgroot 98 - 130	64	21,1	171	20,6
Groot 131 - 182	60	19,8	160	19,3
Zeer groot > 182	62	20,5	165	19,9
Totaal	303	100,0	829	100,0

Noot 1. De overige 14 deelnemende scholen hebben volgens DUO geen ingeschreven leerlingen, terwijl het wel om bestaande vestigingen/deelgebouwen gaan. Deze worden in deze tabel buiten beschouwing gelaten.

Noot 2. Cut-off leerlingaantallen vastgezet op basis van 20% valide cases van het totale aantal GO-scholen in Nederland.

Bijlage 3: Beleid in het GO, gesplitst op onderwijssoort

Tabel 14. Is er op uw school op dit moment beleid opgesteld voor het gebruik van mobiele telefoons op school?

	(V)SO	VSO	SO	SBAO
Ja, en ons beleid is conform de landelijke afspraak	70,2%	60,0%	77,8%	78,0%
Ja, maar (nog) niet conform de landelijke afspraak, namelijk strenger	11,3%	30,0%	3,7%	5,5%
Ja, maar (nog) niet conform de landelijke afspraak, namelijk minder streng	7,1%	10,0%	0,0%	4,4%
Nee, maar dat zijn we wel van plan of al mee bezig	9,2%	0,0%	9,3%	7,7%
Nee, en dat zijn we ook niet van plan	2,1%	0,0%	9,3%	4,4%
Totaal	100,0% (141)	100,0% (30)	100,0% (54)	100,0% (91)

Noot. Dit betekent niet dat dit beleid al moet zijn geïmplementeerd.

Tabel 15. Zijn jullie van plan om dit beleid op te stellen conform de landelijke afspraak?

	(V)SO	VSO	SO	SBAO
Ja	100,0%	0,0%	100,0%	100,0%
Nee	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Totaal	100,0% (13)	100,0% (0)	100,0% (5)	100,0% (7)

Noot. Deze vraag is gesteld aan de scholen die nog geen beleid hadden opgesteld.

Tabel 16. Zijn jullie van plan om dit beleid op te stellen conform de landelijke afspraak?

	(V)SO	VSO	SO	SBAO
Ja	34,6%	25,0%	50,0%	22,2%
Nee	65,4%	75,0%	50,0%	77,8%
Totaal	100,0% (26)	100,0% (12)	100,0% (2)	100,0% (9)